

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o 35.

Torsdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre stationskarlsförmannen *Per Perssons* hustru *Johanna Christina Persson*, född *Falkengren*, från *Malmö*;

2:o) angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunder-rättelserna; och

3:o) angående förvaltningsbidrag åt sjukkassor m. m.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande, n:o 112, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af skogsinstitutets nuvarande tomt; äfvensom

lagutskottets memorial, n:o 49, i anledning af kamrarnas skilj-aktiga beslut beträffande 35 § i det uti lagutskottets utlåtande n:o 46 framlagda förslag till lag om enskilda vägar på landet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 30 sistlidne april bordlagda utlåtanden n:is 47 och 48.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 27 och 30 sistlidne månad bordlagda utlåtande, n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 35, 86, och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen.

*Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.*

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna proposition n:o 97, däruti Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt ett i propositionen intaget förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 35, 86 och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen.

Utskottet hade hemställt, att Riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 35, 86 och 105 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen:

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 7.

§ 7.

Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 11 och 15 §§ omförmälas, skola inför Konungen i Statsrådet föredragas och där afgöras.

Alla regeringsärenden, med undantag af sådana, som i 15 § omförmälas, skola inför Konungen i statsrådet föredragas och där afgöras.

§ 9.

§ 9.

Uti alla mål, som hos Konungen i Statsrådet förekomma, skall protokoll föras. Statsrådets tillstädesvarande ledamöter böra, under ansvarighet för rådslagen, till den påföljd, hvarom i 106 och 107 §§ vidare stadgas, ovillkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara; Konungen dock förbehållet att allena besluta. Skulle någonsin den oförmodade händelse inträffa, att Konungens beslut vore uppenbarligen stridande mot rikets grundlag eller allmän lag, åligge det då Statsrådets ledamöter att kraftiga föreställningar däremot göra. Den, som ej särskild mening till protokollet anfört, vare för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt Konungen att det beslut fatta.

Uti alla mål, som hos Konungen i statsrådet förekomma, skall protokoll föras. *Där rikets säkerhet eller eljest synnerligen viktiga skäl kräfva hemlighållande af mål, som angå rikets förhållande till främmande makt, skall öfver målet föras särskildt protokoll.* Statsrådets tillstädesvarande ledamöter böra, under ansvarighet för rådslagen, till den påföljd, hvarom i 106 och 107 §§ vidare stadgas, ovillkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara; Konungen dock förbehållet att allena besluta. Skulle någonsin den oförmodade händelse inträffa, att Konungens beslut vore uppenbarligen stridande mot rikets grundlag eller allmän lag, åligge det då statsrådets ledamöter att kraftiga föreställningar

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)

däremot göra. Den, som ej sär-
skild mening till protokollet an-
fört, vare för beslutet ansvarig,
såsom hade han styrkt Konungen
att det beslut fatta.

§ 11.

§ 11.

*Ministeriella mål, hvarmed för-
stås alla de, som angå rikets för-
hållande till främmande makter,
skola på det sätt Konungen lämp-
ligast synes, beredas af Ministern
för utrikes ärendena, hvilken det
tillhör att dessa mål anmäla och
föredraga inför Konungen i när-
varo af Statsministern och någon
annan Statsrådets ledamot eller,
där Ministern för utrikes ären-
dena tillika är Statsminister, två
andra tillkallade statsrådsleda-
möter. Är Statsministern hindrad
att vara tillstädes, tillkalle Ko-
nungen i hans ställe en annan
Statsrådets ledamot. Är Ministern
för utrikes ärendena frånvarande,
föredrage den Statsrådets ledamot,
Konungen äfven i detta fall till-
kalle. Sedan Konungen af dessa
ämbetsmän inhämtat till protokoll
anförda råd, för hvilka de blifva
ansvarige, fatte Konungen, i deras
närvaro, besluten; åliggande det
den därtill särskildt förordnade
att protokollet föra. Af sådana
beslut må Konungen låta till Stats-
rådets kunskap komma hvad ho-
nom nyttigt synes, så att känne-
dom äfven af denna riksstyrelsens
gren måtte hos Statsrådet finnas.
Alla i meddelanden i ministeriella
mål till främmande makt eller
Konungens sändebud i utlandet
skola, utan afseende å ärendets
beskaffenhet, ske genom Ministern
för utrikes ärendena.*

*I mål, som angå rikets förhål-
lande till främmande makter, sko-
la alla meddelanden till främman-
de makt eller Konungens sände-
bud i utlandet, utan afseende å
ärendets beskaffenhet, ske genom
ministern för utrikes ärendena.*

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

§ 12.

Konungen äger att i afhandlingar och förbund med främmande makter ingå, sedan *Han, i den ordning föregående paragraf stadgar, däröfver hört Statsministern, Ministern för utrikes ärendena och någon annan tillkallad Statsrådets ledamot eller, där Ministern för utrikes ärendena tillika är Statsminister, två andra tillkallade Statsrådets ledamöter.*

§ 28.

1:o. Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenkap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare likväl obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarna. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till an-

(Föreslagen lydelse:)

§ 12.

Konungen äger att i afhandlingar och förbund med främmande makter ingå, sedan *statsrådet däröfver blifvit hört.*

§ 28.

Konungen äger att i statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, hvilka äro af den egenkap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare likväl obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarna. *Till konsul må ock utländsk man nämnas, där lön ej är med befattningen förenad.* Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sö-

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

nan tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller afgörande af fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Hvarje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden, rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

kandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller afgörande af fråga, som angår religionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den svenska kyrkan. Hvarje departementschef skall föredraga och expediera alla ärenden, rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

*Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)*

2:o. Konungen äger att genom naturalisation till svensk medborgare upptaga utländsk man i den ordning och under de villkor, som bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar. Sålunda naturaliserad utlänning njute samma rättigheter och förmåner, som infödd svensk man, dock utan att kunna till ledamot af Statsrådet utnämnas.

(Lika med § 33.)

§ 32.

Sändebud hos främmande makter och tjänstemän vid beskick-

Utgår.

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

ningarne nämne Konungen i den ordning, som i 11 § i fråga om ministeriella måls behandling föreskrifven är.

§ 33.

Enär sådana sysslor, hvartill förslag blifvit upprättade, skola af Konungen bortgifvas, böra Statsrådets ledamöter yttra sig öfver de sökandes skicklighet och förtjänster. Äge de äfven rätt, att emot Konungens utnämningar till andra tjänster och ämbeten underdåniga påminnelser göra.

(Lika med nuvarande § 28 mom. 2.)

§ 35.

Statsrådets ledamöter, presidenter och chefer för kollegier eller de i dessas ställe inrättade verk, justitiekansleren, cheferne för fångvården, landtmäteriet, statens järnvägstrafik, lots-, post-, telegraf- och tullverken samt skogsväsendet, expeditiionschefer i statsdepartementen, öfverståthållaren, underståthållaren och polismästaren i hufvudstaden, landshöfdingar, fältmarskalkar, generaler och amiraler af alla grader, generaladjutanter,

(Föreslagen lydelse:)

§ 32.

Enär sådana sysslor, hvartill förslag blifvit upprättade, skola af Konungen bortgifvas, böra statsrådets ledamöter yttra sig öfver de sökandes skicklighet och förtjänster. Äge de äfven rätt, att emot Konungens utnämningar till andra tjänster och ämbeten underdåniga påminnelser göra.

§ 33.

Konungen äger att genom naturalisation till svensk medborgare upptaga utländsk man i den ordning och under de villkor, som bestämmas genom särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar. Sålunda naturaliserad utländing njute samma rättigheter och förmåner, som infödd svensk man, dock utan att kunna till ledamot af statsrådet utnännas.

§ 35.

Statsrådets ledamöter, presidenter och chefer för kollegier eller de i dessas ställe inrättade verk, justitiekansleren, cheferna för fångvården, landtmäteriet, statens järnvägstrafik, lots-, post-, telegraf- och tullverken samt skogsväsendet, expeditiionschefer i statsdepartementen, öfverståthållaren, underståthållaren och polismästaren i hufvudstaden, landshöfdingar, fältmarskalkar, generaler och amiraler af alla grader, generaladjutanter,

(Nuvarande lydelse:)

öfveradjutanter, stabsadjutanter, kommandanter i fästningarna, öfverstar för regementena, sekundcheferne för gardesregementena till häst och fot och för lifregementets kårer samt cheferne för öfriga särskildt för sig bestående militära kårer eller bataljoner, cheferne för artilleriet, fortifikations-, fältmättnings- och sjömättningsväsendet, ministrar, sändebud och *agenter för handeln* hos främmande makter, samt de ämbets- och tjänstemän, som *uti Konungens kabinett för utrikes brefväxlingen och vid beskickningarne nyttjas*, hafva förtroendesysslor, hvarifrån Konungen må dem entlediga, när han pröfvar rikets tjänst det fordra. Konungen kungöre dock sådana beslut i Statsrådet, hvars ledamöter vare skyldige att däremot göra underdåniga föreställningar, om de finna sig därtill skäl äga.

§ 86.

Med tryckfrihet förstås hvarje svensk mans rättighet att, utan några af den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, gifven att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Alla handlingar och protokoll i hvad mål som helst, de protokoll undantagna, som uti Statsrådet och hos Konungen i *ministeriella ärenden och kommandomål* föras, må ovillkorligen genom trycket kunna utgifvas. Ej må tryckas banko- och riks-

(Föreslagen lydelse:)

öfveradjutanter, stabsadjutanter, kommandanter i fästningarna, öfverstar för regementena, sekundcheferna för gardesregementena till häst och fot och för lifregementets kårer samt cheferna för öfriga särskildt för sig bestående militära kårer eller bataljoner, cheferna för artilleriet, fortifikations-, fältmättnings- och sjömättningsväsendet, ministrar, sändebud och *konsuler* hos främmande makter, samt de ämbets- och tjänstemän, som *innehafva befattningar å stat i utrikesdepartementet och vid beskickningarna*, hafva förtroendesysslor, hvarifrån Konungen må dem entlediga, när han pröfvar rikets tjänst det fordra. Konungen kungöre dock sådana beslut i statsrådet, hvars ledamöter vare skyldige att däremot göra underdåniga föreställningar, om de finna sig därtill skäl äga.

§ 86.

Med tryckfrihet förstås hvarje svensk mans rättighet att, utan några af den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, gifven att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Alla handlingar och protokoll i hvad mål som helst, de protokoll undantagna, som uti statsrådet och hos Konungen i kommandomål föras, må ovillkorligen genom trycket kunna utgifvas. Ej må tryckas banko- och riksgäldsverkens protokoll och

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.

(Forts.)

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.

(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

gäldsverkens protokoll och handlingar rörande ärenden, hvilka böra hemliga hållas.

handlingar rörande ärenden, hvilka böra hemliga hållas.

§ 105.

Lagtima Riksdags konstitutionsutskott äge att äska de protokoll, som uti Statsrådet blifvit förda, *utom dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras.*

§ 105.

Lagtima Riksdags konstitutionsutskott äge att äska de protokoll, som uti statsrådet blifvit förda, *dock att sådant särskildt protokoll, hvarom i 9 § förmäles, och protokoll i kommandomål må kunna fordras endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser.*

Riksdagsordningen.

§ 38.

2. Utskottet åligger ock att äska de i Statsrådet förda protokoll, *med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras.* Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att Statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgadt.

§ 38.

2. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll, *dock att sådant särskildt protokoll, hvarom i 9 § regeringsformen förmäles, och protokoll i kommandomål kunna fordras endast i hvad som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser.* Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgadt.

Reservationer hade afgifvits

1:o) af herrar *Berg* och *Säve*, hvilka anfört:

»Då den föreslagna förändringen af formerna för behandlingen af de s. k. ministeriella ärendena för framtiden möjligen skulle kunna försvåra ett ingående af förbund med en främmande makt, som häfdandet af rikets själfständighet och neutralitet kan göra önskvärdt, och då äfven med nu gällande bestämmelser fullt tryggande garantier förefinnas mot att riket skall kunna obetänksamt indragas i en för dess säkerhet vådlig allianspolitik, hafva vi icke ansett oss böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition i de delar, som afse en ny ordning för ingående af förbund eller traktater med främmande makter.»

2:o) af herr *Clason*, som ansett, att orden »å stat» borde utgå ur den i § 35 regeringsformen föreslagna nya lydelsen — »de ämbets- och tjänstemän, som innehafva befattningar å stat i utrikesdepartementet och vid beskickningarna», — enär eljest den i § 36 regeringsformen stadgade principen om tjänstemäns oafsätlighet, utan medelst rannsaking och dom, kunde komma att anses tillämplig på vissa tjänstemän i utrikesdepartementet och vid beskickningarna, hvilket ej vore önskligt eller nyttigt; samt

3:o) af herr *von Schéele*, som instämt med herr *Clason*.

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)

Herr *Säve*. Det torde nog hafva varit en öfverraskning för många, då den kungl. proposition, öfver hvilken konstitutionsutskottet afgifvit föreliggande betänkande, utdelades i kammaren. Men vi lefva nu i öfverraskningarnas tid, och därför torde nog också de flesta snart hunnit sansa sig efter detta oförmodade steg från konungamaktens sida att utan någon förhandenvarande allvarligare påtryckning från något håll, hvarken från Riksdagen, pressen eller den allmänna opinionen i landet, själfmant vilja försvaga ett af konungens viktigaste prerogativ.

Ty bifalla nu kamrarna, hvilket jag har all anledning att befara, hvad regeringen föreslagit och konstitutionsutskottet tillstyrkt med afseende på förändrade former för de ministeriella ärendenas behandling, så ligger onekligen däri ett försvagande af den makt grundlagen tillerkänner konungen personligen, då fråga blir om att sluta förbund med främmande makter. Tydligt är nämligen, att hans handlingsfrihet måste blifva mera bunden, då han måste inhämta råd af elfva personer än af tre.

Rikens ständers konstitutionsutskott framhöll 1809 i det berömda memorial, hvarmed det beledsagade förslaget till vår nuvarande regeringsform, ej blott behofvet af starka värn för folkfriheten och den enskilde medborgarens rättigheter utan äfven det önskvärda i en kraftfull styrande makt. Särskildt ansåg det denna kraftfulla styrande makt vara af nöden vid handläggandet af sådana ministeriella ärenden, som rörde ingående af förbund och traktater med främmande makter. Det förklarade, att det efter mogen öfverläggning funnit, att konungen borde äga makt att allena göra förbund med främmande makter liksom att börja

*Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)*

krig och sluta fred. »Sådan är vårt fäderneslands närvarande ställning» — detta var utskottets motivering — »att det icke med egna krafter allena synes kunna upprätthålla sin självständighet. Denna beror då af de förbund med andra makter, som en klok styrelse kan vinna, men hvilka aldrig i den stund de slutas kunna underkastas den offentliga pröfningen och de långa betänkligheterna af en lagstiftande eller också blott af en talrik rådgifvande kår.» Och i öfverensstämmelse härmed begränsade man den ansvariga rådgifvande kår, efter hvars råd konungen i ministeriella ärenden hade att fatta beslut, till två personer, d. v. s. till utrikesministern och hofkanslern eller, i händelse af förfall för någon af dessa, någon annan särskildt tillkallad statsrådsledamot. Det är uppenbart, att man härvid påverkades ej blott af tanken på hvad man kallade »de långa betänkligheterna», då förhållandena fordrade ett raskt beslut, utan äfven af insikten om nödvändigheten att skydda sekretessen.

Man hade då ännu lifligt för minnet erfarenheterna från fristidens riksrådsförsamlingar och sekreta utskott, med afseende på hvilkas förhandlingar sekretessen sällan kunde bevaras, och man kände, huru viktigt det var att betaga vänskapliga främmande makter hvarje tvifvel om att de förtroliga meddelanden om vissa utländska kabinetts afsikter, som en främmande makts diplomatiska representant kunde befinnas benägen att lämna vår utrikesminister och som för honom vore af utomordentlig vikt att erhålla, ej skulle kunna hemlighållas. Utlandets statsmän kunde väl befara, att detta ej skulle ske, om den ministeriella konseljen utsträcktes till att omfatta hela statsrådet, och sålunda ett tiotal personer skulle hållas underkunniga om ett diplomatiskt ärendes behandling kanske till och med på första förberedande stadium.

Nå, mycket har förändrats sedan 1809, men ännu torde de synpunkter, som voro bestämmande för 1809 års lagstiftare, då de utfärdade särskilda bestämmelser för behandlingen af de ministeriella ärenden, vara beaktansvärda. Vårt land intager efter 1905 års sorgliga händelser en ingalunda starkare ställning, än den det intog 1809 efter Fredrikshamnshfreden, och sådana kunna förhållandena blifva, att det äfven för Sverige kan blifva en fara att stå isolerad inom det europeiska statssystemet, och att sålunda klokheten kan komma att mana äfven oss till att, för att trygga rikets självständighet och säkerhet, afsluta en rent politisk traktat. Syftet för oss med en sådan kan aldrig blifva hvad hans excellens herr utrikesministern erinrar hafva varit uppgiften för 1700-talets diplomati, att förvärfva nya landvinningar på grannarnas bekostnad men väl att förebygga, att Sverige blir objektet för andras lystnad efter ökade områden eller vidgade intressesfärer. Visserligen har diplomati i mycket ändrat karaktär, men ännu får världen ej sällan bevittna politiska förvecklingar mellan folken, och om deras fredliga förbindelser på handels och näringslifvets områden vidgats, så hafva äfven dessa i sin ordning framkallat nya intresse motsatser. Man har sagt, att hvarje inter-

nationell-kommersiell fråga i våra dagar har en politisk räckvidd, och om så är, såsom jag tror, fallet, bör man ej bortse från det stöd man kan hafva i en handlingskraftig diplomati. Men då bör man ej lägga hinder i vägen för denna diplomati att verka genom att försvaga dess handlingsfrihet.

Och sekretessen är lika nödvändig nu som någonsin tillföre. Den tysk-österrikiska allians, som efter Italiens tillträde fick namnet trippelalliansen och som så väsentligt bidragit till fredstillståndets bevarande i Europa, ingicks 1879, men publicerades först 1888, och dessförinnan kände man visserligen, att den fanns till, men man kände ej hvad den innehöll, enligt hvad vår gamle förre utrikesminister herr Oskar Björnstjerna upplyste oss under en debatt här i kammaren 1893, då han ifrigt kritiserade ett grundlagsändringsförslag, som herr Hedin framställt, och som till sitt syfte var likartadt med det vår regering nu framlagt. Jag känner ej närmare, hvilka former regeringarna i de olika staterna använda vid handläggande af de diplomatiska ärendena, men jag betvivlar, att man annorledes än i ytterst viktiga fall och undantagsvis på ett förberedande stadium behandlar dem i vanlig fullsatt konselj. I en stat t. ex. med en så gammal parlamentarism som England, där interpellationer rörande de utländska angelägenheterna som oftast förekomma, hafva statssekreteraren för utrikes ärendena, d. v. s. utrikesministern, och konungen visserligen uppsikten öfver ledningen af utrikes ärendena, men enligt Marquardsens handbok i statsrätten ligger den egentliga ledningen i realiteten och också ej i formen hos en understatssekreterare, som är permanent och som alltså, vare sig en whigministär eller en toryministär sitter vid styret, behåller sitt ämbete och sörjer för bevarandet af den engelska utrikespolitikens kontinuitet och upprätthållandet af dess traditioner. Ty Englands utrikespolitik ändrar ej färg med de olika kabinetten. För sekretessens bevarande är noga sörjdt.

Men äfven vi böra hålla på sekretessen. Vare det nu långt ifrån mig att vilja insinuera, att ej denna bevaras inom den nuvarande regeringen liksom väl äfven skett under föregående regeringar, men en fara föreligger, att en hemlighet lätt kan sippra ut, om vi under stormiga tider få flera regeringar på samma år och om sålunda kanske ett trettiotal regeringsledamöter och f. d. sådana af olika partifärg gjorts underkunniga om förhandlingarna med en främmande makt i en viktig fråga, hvars hemlighållande denna makt förbehållit sig. Och att ett sådant hemlighållande kan blifva nödvändigt, erkänner äfven regeringspropositionen, då den vill, att vissa protokoll öfver ministeriella ärenden fortfarande skola undanhållas konstitutionsutskottets granskning.

Någon fara för att riket skulle med de nuvarande bestämmelserna om de ministeriella ärendena komma att inryckas i en obetänksam och till sina följder menlig allianspolitik synes ej förefinnas. Förefanns en sådan med den ursprungliga lydelse, § 11 R. F. 1809 erhö, måste den väl efter 1885, då paragrafen fick sin nuvarande formulering, vara aflägsnad. De ministeriella ären-

*Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling*

(Forts.)

*Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)*

dena skola föredragas af utrikesministern inför konungen i närvaro af statsministern och en ytterligare statsrådsledamot, och det torde få antagas, att en statsminister i våra dagar näppeligen skulle tillråda ett beslut, hvars innebörd hans kolleger, efter hvad han med kändedom om dessa kunde förutsätta, skulle finna vara betänkligt. Att ledarne af våra utrikesangelägenheter under de senare decennierna för mycket sysselsatt sig med storpolitik, lär ingen vilja påstå; tvärtom kan man med erfarenheterna från 1905 och närmast föregående år ej undertrycka den tanken, att de alldeles för litet uppmärksammat rikets viktigaste intressen utåt, ja, jag vågar påstå, att de äro många i vårt land, som bildat sig den öfvertygelsen, att vår utrikespolitik skulle med ett sorgfälligare aktgifvande på mot oss fientliga stämplingar utomlands under en kraftigare ledning och med en större handlingsfrihet i väsentlig grad kunnat förebygga 1905 års kris.

Hvad hans excellens herr utrikesministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet framhållit, att en del ministeriella mål, som beröra sociala, ekonomiska och privaträttsliga förhållanden, lämpligast kunna föredragas i statsrådet, äfvensom att formerna för diplomatattachés och konsulatattachés tillsättande böra vara desamma, torde icke böra motsägas. Men de grundlagsändringar, som erfordras för att vinna önskvärda rättelser i dessa afseenden, lära kunna åstadkommas utan så genomgripande grundlagsändringar, som här föreslagits.

Jag yrkar därför, i öfverensstämmelse med den af herr Lars Berg och mig afgifna reservationen, afslag på den kungliga propositionen, i hvad den afser förändring af paragraferna 7, 9, 11, 12, 86 och 105 R. F. och § 38 R. O.

Jag slutar liksom jag börjat med att säga, att vi lefva i en öfverraskningarnas tid. Då vi här i första kammaren år 1903 debatterade om den s. k. kommunikén — olycklig i åminnelse —, då fasthöll dåvarande utrikesministern herr Lagerheim vid att diplomati och konsulatväsen skulle kunna hållas i sär, under det att vi, som kritiserade kommunikén, framhöllo, att den moderna utvecklingen tvärtom pekade på en närmare sammanslutning mellan dem. Kommo så nya regeringar med andra män. Den nya organisation af rikets diplomati och konsulatväsen, som hans excellens herr utrikesministern Trolle förlidet år genomförde, stödde sig i motsats mot uppfattningen inom den Boströmska ministären 1903 på principen af en närmare samverkan mellan de båda. Men af föreliggande proposition ser det ut, som om man ville slå in på ännu en ny väg; man synes vilja betaga diplomatväsendet den själfständiga ställning det förr intagit och inskränka dess uppgift till att vara ett blott organ för reglerandet af internationella mellanhafvanden rörande sociala, ekonomiska och privaträttsliga förhållanden.

Detta torde dock vara att gå för långt. Man må ej glömma, att diplomati äfven är ett vapen att bruka till rikets försvar mot yttre våld, och detta vapen får ej lämnas att förrosta.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Trolle: Den föregående ärade talaren har börjat med en anmärkning, att den föreliggande kungl. propositionen icke vore motiverad af något särskildt förhållande. Jag skall då be att få påpeka, att sedan många år frågan varit föremål för öfverläggningar och äfven motioner i Riksdagen. Friherre De Geer, vårt nuvarande statskicks skapare, har i princip uttalat sitt gillande af det önskningsmål, som i detta afseende från Riksdagens sida uttalats, och förklarat, att endast på grund af unionspolitiska skäl han då icke kunde acceptera förslaget. Jag vet icke, huruvida nu, när detta skäl bortfallit, regeringen bör afvakta påtryckningar, innan den föreslår en reform, som är till gagn och nytta. De ärade reservanterna vid föreliggande utskottsbetänkande förmena, att genom den föreslagna förändringen svårigheter skulle läggas i vägen för avslutande af förbund och traktater. Jag tror för min del, att så näppeligen blir förhållandet. Vår utrikespolitik är af den art, att under normala förhållanden allianser icke synas böra ifrågakomma. Vi böra nämligen sträfva efter att under konflikter makterna emellan förhålla oss strängt neutrala, och vi äro väl också fullt beslutna att med egna krafter, utan andras hjälp söka häfda och värna vår neutralitet. För min del är jag ingalunda blind för, att förhållandena kunna blifva sådana, vårt land komma i sådant läge, att passivitet kan blifva liktydigt med partitagande för eller emot, eller ock att vi stå inför en sådan situation att för bevarande af vår självständighet vi måste sluta oss till någon stormakt. Denna eventualitet får icke förbises, äfven om den åtminstone för närvarande icke ligger inom den direkta sannolikhetens gräns. I detta afseende har också den kungl. propositionen sörjt, i det den garanterar den i sådant fall behöfliga sekretessen. Det är nämligen förutsatt, att vid vissa ärendens föredragning skall kunna föras särskildt protokoll, som icke i större utsträckning än hittills i fråga om protokoll öfver ministeriella ärenden skall vara underkastadt konstitutionell granskning och således utsättas för möjligheten att bringas under offentlig diskussion. Jag kan icke tro, att det varit de ärade reservanternas mening att sekretessen äfventyras därigenom, att 11 i stället för 3 statsrådsledamöter deltaga i ärendenas handläggning. I detta sammanhang vill jag framhålla, att redan nu det är häfdvunnen sed, att alla viktigare s. k. ministeriella ärenden göras till föremål för öfverläggning i samlad statsrådsberedning. Jag vill tillägga såsom min bestämda förmening, att ingen utrikesminister skulle vilja tillråda konungen att inleda landet i en allianspolitik med alla dess konsekvenser, utan att såsom minimum hafva stöd i ett enigt statsråd. Då det endast kan leda till gagn, att ärenden af så vital betydelse för landet underkastas den allsidigaste och mest noggranna pröfning, kan jag icke finna, att denna utvidgning af statsrådets befogenhet kan vara till skada, tvärtom. Men härtill kommer en annan omständighet. Jag har förstått reservantens afsikt så, att § 12 regeringsformen borde kvar-

(Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)

stå med nu varande lydelse. Det är visserligen sant, såsom den föregående ärade talaren förklarade, att alla dessa traktater af icke politiskt innehåll mycket väl kunna afgöras i det samlade statsrådet, så att endast de rent politiska ärendena skulle kvarstå på samma fot som nu. Men då återstår den synnerligt afsevärda svårigheten att uppdraga en noggrant bestämd gräns mellan rent politiska och öfriga fördrag, en svårighet så mycket större, som en och samma traktat mycket väl kan tänkas hafva till föremål både rent politiska och handelspolitiska eller andra ärenden. Såsom exempel skall jag anföra de ofta förekommande »vän- skaps-, handels- och sjöfartstraktaterna». Äfven om denna svårighet skulle kunna öfvervinnas, torde af det jag nyss anført inses, att icke stort gagn är att vinna af rent politiska ärendens förläggande till en delegation af statsrådet, om jag så får uttrycka mig.

Då den föreslagna förändringen endast innebär ökad ansvar för och ökad konstitutionell kontroll vid afgörandet af ärenden af allra största vikt och betydelse, utan att därigenom några svårigheter läggas i vägen för avslutande af för rikets säkerhet nödvändiga traktater med främmande makter, rikar jag uttala min förhoppning, att denna kammare liksom utskottet icke skall finna någon betänklighet vid att godkänna den kungl. propositionen.

Herr Trygger: Mot detta förslag ber jag att först få framställa en formell anmärkning. Förslaget innebär nämligen ett upp- gifvande i viss mån af ett kungligt prerogativ, och det måste under sådant förhållande förefalla egendomligt, att förslaget fram- lägges under Konungens sjukdom, då icke särskilda omständigheter göra det nödvändigt eller särskildt önskvärdt att i år behandla detsamma. Jag tror, att det är en allmän grundsats inom konsti- tutionella stater att, när Konungen är förhindrad att själf föra regeringen, man såvidt möjligt undviker att behandla grundlags- frågor, som inverka på konungamaktens konstitutionella ställning.

Men om nu detta förslag verkligen borde framläggas — och för min del, hvad angår själfva saken, har jag icke något som helst emot, att de ministeriella ärendena öfverflyttas till stats- rådet — om man alltså skall göra en sådan öfverflyttning, hade det väl icke varit olämpligt att i samband därmed undersöka, hu- ruvida de garantier för den nödiga sekretessen, som för närvarande finnas och som möjligen för närvarande kunna anses vara till- räckliga, då ärendena behandlas i ministeriell konselj, äfven äro tillräckliga, då ärendena skola behandlas i statsrådet. Och, all- deles oberoende af huru förhållandena för närvarande äro, hade det väl icke varit ur vägen att, då man öfverflyttade dessa ären- den till statsrådet, man öck skaffade sig bestämmelser, som ga- ranterade sekretessen, såvidt den icke vore tillräckligt garante- rad med nuvarande stadganden.

Enligt min mening är det åtskilligt, som brister i detta af- seende hos det förslag, som här föreligger. För det första stadgas

i den 9 § att, om rikets säkerhet eller eljest synnerligen viktiga skäl kräfvat hemlighållande af mål, som angår rikets förhållande till främmande makt, skall det föras särskilda protokoll öfver målet. Emellertid, herrarna inse för visso, att det afgörande är ingalunda, huruvida rikets säkerhet kräfvat hemlighållande af målet, *ärendet*, utan det afgörande är, huruvida rikets säkerhet kräfvat hemlighållande af protokollet och hvad där står angående det ifrågavarande målet. Hittills har det visserligen blott talats om »allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser», men det har icke betydtt så mycket, ty på grund af de ministeriella ärendenas behandling inom en trängre krets, har ett måls förekomst därstädes icke haft lätt att dunsta ut. Hädanefter, om de komma att behandlas i statsrådet, blir det svårare att bevara sekretessen; trots hans excellens herr utrikesministerns antydan, är jag nämligen för min del öfvertygad om att, när ett flertal personer veta en sak, kommer den lättare ut, än när ett fåtal har reda på den, äfven om de, som känna den, äro aldrig så aktningssvärda personer. Jag tror att, när dessa ärenden skola behandlas i statsrådet, kommer det lätt att sippra ut när ett sådant mål förekommer, och då behöfvat konstitutionsutskottet endast uppgifva målet, utan att på något sätt behöfvat uppgifva innehållet af hvad som är beslutadt, för att få protokollet, och därmed är sekretessen till spillo gifven.

I ett annat afseende går föreliggande förslag enligt min mening alldeles för långt. Det stadgar, att sekretessen skall bevaras, där rikets säkerhet eller eljest synnerligen viktiga skäl kräfvat hemlighållande af mål, som angår rikets förhållande till utländska makter. Men jag kan icke finna något berättigadt intresse kräfvat hemlighållande i annat fall, än då detta hemlighållande sker af hänsyn till utländsk makt, ty hemlighållande af dessa mål af inrikespolitiska skäl, hvilkas betydelse i statsrådet pröfvas, synes mig lika farligt som när frågan gäller hvilket annat mål som helst, som förekommer i statsrådet. Ett exempel. Det har förekommit en förhandling mellan Sverige och en stormakt. I statsrådet hafva regeringens medlemmar visat en synnerligen stor undfallenhet mot den främmande maktens fordringar. Det är alldeles otvifvelaktigt, att någon hänsyn till den främmande makten ingalunda står i vägen för att detta protokoll blir lika offentligt som statsrådsprotokoll i allmänhet, men hänsynen till regeringens egen ställning gör, att regeringen finner viktiga skäl föreligga för att hemlighålla detta ärende och föra särskildt protokoll däröfver, enär dess bekantgörande genom konstitutionsutskottet skulle vålla inrikespolitiska svårigheter, som regeringen från sin ståndpunkt — och jag utgår från att den handlar i bästa mening — anser vara för riket synnerligen skadliga.

Jag öfvergår nu till den tredje anmärkningen. Om det verkligen är så, att ett ärende bör hållas hemligt af hänsyn för landets väl, ja, kanske för landets säkerhet, dess själfständighet, är det då tillräckligt att garantera sekretessen på det sättet att

*Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.*
(Forts.)

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)

protokoll däröfver föres särskildt? Konstitutionsutskottet är ju berättigadt att, när själfva ärendet är känt och af utskottet uppgifvet, fordra det däröfver förda protokollet och sedermera framlägga hela saken för offentligheten. Ja, med den praxis, som för närvarande gäller, kan rent af en enskild ledamot af konstitutionsutskottet i en reservation framlägga allt hvad protokollet i frågan innehåller.

För mig är hufvudpunkten den att, när utrikessaker äro af den beskaffenhet, att rikets väl med hänsyn till förhållandet till främmande makt kräfver hemlighållande af däröfver förda protokoll, bör detta hemlighållande ske så länge, till dess anledningen därtill upphört, och följaktligen också gälla beträffande framläggandet af dessa protokoll för konstitutionsutskottet. Och jag anser för min del att, om ärendena öfverflyttas från ministeriell konselj till statsrådet, har man däri all den garanti, som är nödig för att hemlighållande icke skall beslutas, då ej landets väl kräfver det. Och jag vill fästa kammarens uppmärksamhet därpå att, om en regering skulle vara så pliktförgäten, att den tillstyrkte hemlighållande af ett ärende, där dylikt hemlighållande icke borde äga rum, står det tydligen öppet för en kommande regering att offentliggöra protokollet med den påföljd, att den föregående regeringens medlemmar nog komma att få stånda det ansvar, om icke annat, i den allmänna opinionen, som de ådragit sig.

Det är sålunda icke någon motvilja mot hufvudsaken här — att öfverflytta de ministeriella ärendena till statsrådet — som jag velat gifva uttryck för, utan endast för den uppfattningen att, när man gör ett sådant öfverflyttande, bör man beakta de synpunkter, som jag nu haft äran för kammaren framlägga. Dessa synpunkter äro icke några nya, obekanta, för tillfället framkonstruerade synpunkter, utan den, som tager del af senaste unionskommitténs betänkande, får se ett formuleradt förslag i den nu angifna riktningen.

Då detta grundlagsärende icke är brådskande och då det är af synnerligen stor vikt, att denna fråga löses på ett för landet i allo tillfredsställande sätt, så, herr grefve och talman, anhåller jag om afslag på det föreliggande förslaget.

Herr Clason: I utskottet har jag, som bekant, deltagit i det slut, hvartill utskottet har kommit. Jag har gjort det därför, att det synes mig, att det föreliggande förslaget, som det också icke innebär några särskildt stora fördelar, dock icke skulle innebära några väsentliga olägenheter och möjligen i vissa afseenden vara tänkvärdt. Jag har emellertid reserverat mig rörande lydelsen af en paragraf. Det har förefallit mig, som om hela förslagets formella affattning icke alltid varit fullt lycklig, och beträffande 35 § har jag, som sagdt, reserverat mig och skall nu be att få angifva de närmare skälen för denna reservation.

Om man jämför den nuvarande lydelsen af 35 § med den föreslagna, finner man, att till förtroendeämbetsmän enligt den

nuvarande lydelsen på detta område räknas »de ämbets- och tjänstemän, som uti Konungens kabinett för utrikes brevväxlingen och vid beskickningarna nyttjas». Enligt förslaget skulle dit räknas »de ämbets- och tjänstemän, som innehaflva befattningar *à stat* i utrikesdepartementet och vid beskickningarna». Detta innebär således en inskränkning i begreppet förtroendeämbetsmän på detta område: de, som hädanefter icke äro upptagna *à stat*, skulle icke kunna afskedas af Konungen. Meningen är nu emellertid icke, att dessa, bland hvilka här särskildt attachéerna afses, skulle vara oafsätliga, utan meningen är den, att de skulle kunna afskedas af utrikesministern, liksom de af honom skulle antagas. Det skulle således på sätt och vis blifva lättare i detta fall att entlediga olämpliga personer. Jag är emellertid icke säker, att den afsikten med full visshet skulle nås. Om man jämför denna paragraf med den följande, den 36 §, hvilken, som bekant, har följande lydelse: »De, som bekläda domareämbeten, så högre som lägre, samt alla andra ämbets- och tjänstemän, än de i föregående § nämnde, kunna icke utan medelst rannsaking och dom ifrån sina innehafvande sysslor af Konungen afsättas, ej heller, utan efter egna ansökningar, till andra tjänster befordras eller flyttas», så stadgas således där oafsätlighet för andra tjänstemän än de i 35 § nämnda. Nu vet jag, att här invändes, att äfven vid denna §, den 36., tonvikten skall läggas på orden »*af Konungen*». Paragrafen skulle således endast omfatta sådana ämbetsmän, som utnämnas af Konungen; den skulle däremot icke beröra afsätlighet eller oafsätlighet för andra, exempelvis för dem, som utnämnas af utrikesministern eller andra underordnade myndigheter — om dessas oafsätlighet skulle intet stadgas. Jag är icke säker, att man vill draga ut alla konsekvenser af en sådan tolkning. Men *om* denna tolkning är riktig, hvad innebär den? Jo, efter mitt förmenande måste den innebära, att både § 35 och § 36, öfver hufvud taget, icke handla om andra ämbetsmän än dem, som tillsättas af Konungen, och således endast om dem bestämma huruvida de kunna afsättas eller icke. Och är detta riktigt, är inskjutandet af orden: »*à stat*» i det nu föreliggande förslaget fullkomligt onödigt. Det finnes icke något som helst skäl att på det viset i denna paragraf söka markera, att vissa befattningsinnehafvare, såsom t. ex. attachéer, som icke af Konungen tillsättas, skulle kunna eventuellt af andra än honom entledigas. Den förutsättning, hvarifrån förslaget utgår, är således, såvidt jag kan finna, alldeles oriktig. Det kan då visserligen synas vara en småsak, om uttrycket står där eller icke, men det har nyss visats, att det möjligen kan medföra en vilseledande tolkning.

Vidare synes mig hela detta sätt att försöka i denna paragraf draga upp en gräns mellan de tjänstemän, som utnämnas af Konungen, och dem som utnämnas af andra, genom att där insätta orden »*à stat*», föga lämpligt. Det kan hända, att personer, som äro upptagna *à stat*, innehaflva mycket underordnade befattningar och således hvarken borde tillsättas eller afsättas under dessa mera

Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.

(Forts.)

högtidliga former. Sådant kan exempelvis anföras om kanslisterna vid beskickningarna, som icke äro aflönade utan endast uppbära arfvode men i alla fall äro upptagna å stat. Dessutom finnes det i utrikesdepartementet några tjänstemän, som stå *öfver* stat, men som hittills utnämnts af Konungen. För närvarande är det, såvidt jag vet, en envoyé och kansliråd, ett legationsråd, en legationssekreterare och möjligen introduktören för främmande sändebud. Icke annat än jag kan förstå, skulle dessa kategorier genom den föreslagna ändringen komma att flyttas öfver från förtroende-ämbetsmännens klass till en sådan klass, där tjänstemännen äro oafsättliga. Hvad man än må säga om denna sak, icke tror jag, man kan säga, att en sådan ändring är i något hänseende högst nödig och nyttig. Således kommer jag till det resultat, att den förändrade ordalydelsen i denna punkt är alldeles onödig, hur man än ser saken, och möjligtvis kan verka skadligt, och därför yrkar jag bifall till min reservation.

Herr Berlin: Såsom kammaren behagade finna, har utskottet vid afgifvandet af förevarande utlåtande icke haft af nöden att vara vidlyftigt. Utskottet har funnit den i propositionen lämnade redogörelsen öfver frågans historiska utveckling och de skäl, som i densamma framlagts för behovet af en ändrad anordning af de ministeriella ärendenas behandling, vara tillfyllest för frågans afgörande, och efter det anförande, som af hans excellens utrikesministern här ytterligare i denna sak framförts, har jag sålunda ingen anledning att vidare utveckla de skäl, hvarför jag anser förslaget böra bifallas. Hvad beträffar herr Clasons yrkande om ändring i § 35 regeringsformen, har fråga härom visserligen förevarit i utskottet, men utskottet har ej funnit en dylik ändring erforderlig, då något missförstånd af stadgandet, sådant det här föreligger, knappast torde kunna tänkas. Reservanten har utgått från antagandet, att uteslutandet af orden »å stat» är nödigt, för att icke någon tvekan med hänsyn till 36 § regeringsformen däraf må kunna uppstå, huruvida icke vissa tjänstemän i utrikesdepartementen äro oafsättliga utan medelst rannsaking och dom. Här finnes emellertid knappast rum för en dylik tvekan, ty diplomat- och konsulatattachéer blifva, liksom andra extra ordinarie tjänstemän, tillsatta af departementschefen och kunna således också af honom afskedas. Jag finner därför reservationen icke ägnad att föranleda någon ändring af ifrågasvarande §, utan hemställer, att propositionen måtte oförändrad antagas.

Nu förhåller det sig emellertid så, att denna Riksdag redan förut antagit ett förslag till ändrad lydelse af 28 § regeringsformen. Detta förslag, tillkommet i anledning af en motion om rättighet för kvinna att utnämnas till statstjänst, är behandladt i konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3. Det blir naturligtvis nödvändigt, om nämnda förslag vid slutlig behandling bifalles, att §:s lydelse omarbetas med iakttagande af den ändring, som i förevarande förslag blifvit ifrågasatt, och jag tager mig därför

friheten yrka, att Kungl. Maj:ts proposition måtte bifallas med bifogande af en anmärkning af följande lydelse: Därest det i konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3 tillstyrkta förslaget till ändring af § 28 regeringsformen vinner Riksdagens bifall, bör detta iakttagas vid den slutliga redaktionen af denna paragraf.

*Grundlags-
ändringsför-
slag ang.
ministeriella
ärendens
behandling.
(Forts.)*

Herr Berg, Lars: Jag skall endast be att få till alla delar instämma i herrar Säves och Tryggers anföranden och på grund däraf yrka afslag å utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Därunder hade framställts följande yrkanden: 1:o) af herr *Säve*, att såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling skulle antagas ett förslag till ändring af §§ 28, 32, 33 och 35 regeringsformen, hvarigenom dessa paragrafer komme att erhålla den lydelse, som innehölles i konstitutionsutskottets hemställan; 2:o) af herr *Clason*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som angifvits i hans vid utlåtandet fogade reservation; 3:o) af herr *Berlin*, att utskottets hemställan skulle bifallas, dock med tillägg af en så lydande »*Anmärkning*». »Därest det i konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3 tillstyrkta förslag till ändring af § 28 regeringsformen vinner Riksdagens bifall, bör detta iakttagas vid den slutliga redaktionen af denna paragraf»; samt 4:o), att ifrågakvarande förslag skulle afslås.

Efter att hafva redogjort för dessa yrkanden, yttrade herr talmannen, att propositioner komme att göras beträffande hvarje grundlagsändringsförslag särskildt.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till herr Säves yrkande och vidare på afslag därå, och förklarades den senare propositionen förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes propositioner, dels på bifall till herr Clasons yrkande och dels på afslag därå, hvilken sistnämnda proposition förklarades vara med öfvervägande ja besvarad.

Slutligen gjorde herr talmannen proposition på bifall till utskottets hemställan med den af herr Berlin tillagda anmärkning och förklarade sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 6 med den af herr Berlin tillagda anmärkning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås ifrågakvarande förslag.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 68.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 27 och 30 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 111, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition om godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.; dels ock inom riksdagen väckta motioner vidkommande detta ämne.

I en den 21 mars 1907 till Riksdagen aflåten proposition, n:o 107, hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen medföljande utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att

dels för sin del godkänna och antaga ett propositionen bilagdt förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.

dels ock bevilja ett anslag af 3,125,000 kronor till utförande af erforderliga kompletteringsarbeten å järnvägen Gellivare—Riksgränsen samt till anskaffande af ytterligare rullande materiel för statens järnvägar äfvensom bemyndiga riksgäldskontoret att, i mån af behof och efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp.

I anledning af ifrågavarande framställning hade följande motioner blifvit väckta:

1:o af herr *J. R. Kjellén*, motionerna n:is 228 och 229 i Andra Kammaren;

2:o af herr *K. Hj. Branting*, motionen n:o 237 i Andra Kam-maren, med hemställen att Riksdagen måtte förklara, att den för sin del godkänner det i Kungl. Maj:ts proposition n:o 107, Bil. A, innehållna förslag till öfverenskommelse under den för-utsättning, att i densamma införes det stadgande, att vid den i § 9 omnämnda värdering lösesumman för bolagets stamaktier icke må under några förhållanden bestämmas högre än till 150 millioner kronor;

3:o af herr *A. E. Håkanson*, motionen n:o 62 i Första Kam-maren; samt

4:o af herr *F. E. K. Åkerberg*, motionen n:o 63 i Första Kam-maren.

På framställning af herr talmannen medgif Kammaren, att vid behandlingen af punkten a) öfverläggningen finge omfatta förslaget i dess helhet.

Punkten a).

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med afslag å ofvan omförmälda af herrar Kjellén, Branting, Håkanson och Åkerberg väckta motioner, måtte med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för sin del godkänna och antaga det vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 21 mars 1907 fogade förslaget till öfverenskommelse mellan svenska staten å ena samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund å andra sidan.

Öfverenskommelse mellan svenska staten samt Luossavaara—Kiirunavaara—m. fl. aktiebolag angående viss grufegendom.

Vid förevarande utlåtande hade reservation anförts af herrar *E. Fränckel, P. Pehrson, J. T. Larsson* och *C. J. Ödman*, hvilka ansett, att utskottet bort i fråga om punkten a) hemställa,

att Riksdagen, med afslag å ofvan omförmälda af herrar Kjellén, Håkanson och Åkerberg väckta motioner, samt med anledning af herr Brantings förevarande motion, måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, att Riksdagen för sin del godkände och antog det vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 21 mars 1907 fogade förslaget till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, dock under förutsättning att kontraktets § 9 erhöles nedannämnda ändrade lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Reservanternas förslag.)

1:o) Staten äger rätt att den 31 december 1932 inlösa de aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, hvilka nu tillhöra eller intill sagda dag förvärfvats af trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund eller aktiebolaget Gellivare malmfält. Vill staten begagna denna rätt, göres därom tillsägelse under år 1930 hos trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund samt hos aktiebolaget Gellivare malmfält, om detta bolag då ännu äger bestånd. Har sådan tillsägelse skett, står det likväl staten öppet att senast sex måna-

1:o) Staten äger rätt att den 31 december 1932 inlösa de aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, hvilka nu tillhöra eller intill sagda dag förvärfvats af trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund eller aktiebolaget Gellivare malmfält. Vill staten begagna denna rätt, göres därom tillsägelse under år 1930 hos trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund samt hos aktiebolaget Gellivare malmfält, om detta bolag då ännu äger bestånd. Har sådan tillsägelse skett, står det likväl staten öppet att senast sex

Öfverenskom-
melse mellan
svenska stat-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. f.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

der före inlösningsdagen återkal-
la sin tillsägelse.

För dylik inlösen skall värde-
ring af berörda aktier verkställas
af nio ojäfviga gode män, af hvil-
ka tre utses af Kungl. Maj:t, tre
af trafikaktiebolaget, en af ma-
gistraten i Stockholm, en af ma-
gistraten i Göteborg och en af
styrelsen för tekniska högskolan
i Stockholm. Vid värderingen,
hvarunder Luossavaara-Kiiruna-
vaara aktiebolags böcker och öf-
riga handlingar skola hållas till-
gängliga för gode männen, upp-
skattas den årliga medelvinst,
sistnämnda bolag skäligen bör an-
ses hafva haft å försäljningen af
den malm, som bolaget brutit och
tillgodogjort sig under åren 1920
—1929, hvarvid hänsyn skall ta-
gas ej blott därtill, om bolaget
under perioden gjort skäligen af-
skrifningar, utan äfven till alla
andra på bedömandet inverkan-
de omständigheter. Angående af-
skrifningar är att iakttaga, att
bolaget icke har skyldighet att
på grund af malms bortförande
göra afskrifning å själfva gruf-
vorna ej heller att å fastigheter
göra andra afskrifningar, än som
föranledas af byggnaders ned-
gång i värde. Har kvantiteten af
den malm, som bolaget brutit och
tillgodogjort sig under nämnda
tioårsperiod, öfverstigit trettio
miljoner (30,000,000) ton från
malmfältet i Kiirunavaara eller
sju miljoner femhundra tusen
(7,500,000) ton från Gellivare
malmfält, skall från beräkningen
uteslutas den vinst, som belöpt
å de öfverskjutande kvantiteter-
na. Om till följd af krig eller
blockad afbrott i utfraktingen
af malm ägt rum under ifrågava-

(Reservanternas förslag.)

månader före inlösningsdagen
återkalla sin tillsägelse.

För dylik inlösen skall värde-
ring af berörda aktier verkställas
af nio ojäfvige gode män, af hvil-
ka tre utses af Kungl. Maj:t, tre
af trafikaktiebolaget, en af ma-
gistraten i Stockholm, en af ma-
gistraten i Göteborg och en af sty-
relsen för tekniska högskolan i
Stockholm. Vid värderingen,
hvarunder Luossavaara—Kiiru-
naavaara aktiebolags böcker och
öfriga handlingar skola hållas
tillgängliga för gode männen,
uppskattas den årliga medelvinst,
sistnämnda bolag skäligen bör an-
ses hafva haft å försäljningen af
den malm, som bolaget brutit och
tillgodogjort sig under åren 1920
—1929, hvarvid hänsyn skall ta-
gas ej blott därtill, om bolaget
under perioden gjort skäligen af-
skrifningar, utan äfven till alla
andra på bedömandet inverkan-
de omständigheter. *Vid lösesummans
beräkning må medelvinsten ej be-
stämmas till högre belopp, än som
motsvarar tre kronor per ton
af bolaget under tioårsperioden
bruten och tillgodogjord malm,
äfven om uppskattningen skulle
hafva visat, att medelvinsten upp-
gått till högre belopp.* Angä-
ende afskrifningar är att iaktta-
ga, att bolaget icke har skyldighet
att på grund af malms bortföran-
de göra afskrifning å själfva
grufvorna ej heller att å fastig-
heter göra andra afskrifningar,
än som föranledas af byggnaders
nedgång i värde. Har kvantite-
ten af den malm, som bolaget brutit
och tillgodogjort sig under
nämnda tioårsperiod, öfverstigit
trettio miljoner (30,000,000) ton
från malmfältet i Kiirunavaara

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Reservanternas förslag.)

rande tioårsperiod, skall i stället för den tid, afbrottet varat, medtagas i beräkningen en lika lång tidrymd närmast före år 1920.

Lösesumman skall utgöra tjugufem gånger hälften af den sålunda uppskattade medelvinsten, dock att, om nämnden skulle uppskatta de malmkvantiteter, som vid 1932 års utgång finnas kvar inom bolagets utmål, till mindre belopp än etthundrafemtio miljoner (150,000,000) ton i Kii-runavaara malmfält eller trettiosju miljoner femhundra tusen (37,500,000) ton i Gellivare malmfält, från lösesumman skall afdragas hvad som svarar emot bristen i nyssnämnda kvantiteters sammanlagda belopp.

Den efter angifna grunder bestämda lösesumman, med afdrag för hvad däraf proportionellt må kunna belöpa på stamaktier, som icke ägas af trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund eller aktiebolaget Gellivare malmfält, skall erläggas kontant å inlösningsdagen, dock med rätt för staten att dröja med erläggande af lösesumman eller någon del däraf intill den 31 december nästföljande år, mot skyldighet för staten att meddela bolagen dagen för inbetalningen en månad förut samt att erlägga fyra (4) procent ränta å det resterande beloppet från inlösningsdagen till dess betalning sker. Har vid tiden för lö-

eller sju miljoner femhundra tusen (7,500,000) ton från Gellivare malmfält, skall från beräkningen uteslutas den vinst, som belöpt å de öfverskjutande kvantiteterna. Om till följd af krig eller blockad afbrott i utfraktningen af malm ägt rum under ifrågavarande tioårsperiod, skall i stället för den tid, afbrottet varat, medtagas i beräkningen en lika lång tidrymd närmast före år 1920.

Lösesumman skall utgöra tjugufem gånger hälften af den sålunda *bestämda* medelvinsten, dock att, om nämnden skulle uppskatta de malmkvantiteter, som vid 1932 års utgång finnas kvar inom bolagets utmål, till mindre belopp än etthundrafemtio miljoner (150,000,000) ton i Kii-runavaara malmfält eller trettiosju miljoner femhundra tusen (37,500,000) ton i Gellivare malmfält, från lösesumman skall afdragas hvad som svarar emot bristen i nyssnämnda kvantiteters sammanlagda belopp.

Den efter angifna grunder bestämda lösesumman, med afdrag för hvad däraf proportionellt må kunna belöpa på stamaktier, som icke ägas af trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund eller aktiebolaget Gellivare malmfält, skall erläggas kontant å inlösningsdagen, dock med rätt för staten att dröja med erläggande af lösesumman eller någon del däraf intill den 31 december nästföljande år, mot skyldighet för staten att meddela bolagen dagen för inbetalningen en månad förut samt att erlägga fyra (4) procent ränta å det resterande beloppet från inlösningsdagen till dess betalning sker. Har vid tiden för lö-

*Öfverenskom-
melas mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kii-runavaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufsegendom.
(Forts.)*

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.
(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Reservanternas förslag.)

sesummans erläggande staten såsom ägare af preferensaktierna icke erhållit den utdelning å samma aktier, som enligt bolagsordningen skall tillkomma preferensaktierna, innan utdelning å stamaktierna må äga rum, äger staten från lösesumman afdraga det belopp, som brustit i sådan utdelning.

Inför gode männen må såväl staten som bolagen framställa och grunda sina anspråk och påståenden. Gode männens beslut må ej öfverklagas. Stanna de i olika meningar, gälle den mening, som de flesta omfattat, såsom gode männens beslut. Lagen om skiljemän äger ej tillämpning i fråga om det i detta mom. afsedda förfarande. Har icke, sedan ena parten med uppgift om sitt val af gode män gjort framställning hos den andra parten om utseende å dess sida af gode män, sådan åtgärd ägt rum inom tre månader, är förstnämnda part berättigad att välja gode män i den andras ställe.

2:o) Begagnar staten sin inlösningsrätt, och Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag icke medhunnit att till utgången af år 1932 bryta och utfrakta hela de i nästföregående § bestämde malmkvantiteter, från Kiirunavaara sjuttiofem miljoner (75,000,000) ton och från Gellivare aderton miljoner sjuhundrafemtiotusen (18,750,000) ton, skall staten vid inlösen, hvarom i mom. 1:o sägs, utöfver lösesumman för aktierna lämna trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och aktiebolaget Gellivare malmfält ersättning, i den mån på deras aktier i Luossavaara—Kiirunavaara ak-

sesummans erläggande staten såsom ägare af preferensaktierna icke erhållit den utdelning å samma aktier, som enligt bolagsordningen skall tillkomma preferensaktierna, innan utdelning å stamaktierna må äga rum, äger staten från lösesumman afdraga det belopp, som brustit i sådan utdelning.

Inför gode männen må såväl staten som bolagen framställa och grunda sina anspråk och påståenden. Gode männens beslut må ej öfverklagas. Stanna de i olika meningar, gälle den mening, som de flesta omfattat, såsom gode männens beslut. Lagen om skiljemän äger ej tillämpning i fråga om det i detta mom. afsedda förfarande. Har icke, sedan ena parten med uppgift om sitt val af gode män gjort framställning hos den andra parten om utseende å dess sida af gode män, sådan åtgärd ägt rum inom tre månader, är förstnämnda part berättigad att välja gode män i den andras ställe.

2:o) Begagnar staten sin inlösningsrätt, och Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag icke medhunnit att till utgången af år 1932 bryta och utfrakta hela de i nästföregående § bestämde malmkvantiteter, från Kiirunavaara sjuttiofem miljoner (75,000,000) ton och från Gellivare aderton miljoner sjuhundrafemtiotusen (18,750,000) ton, skall staten vid inlösen, hvarom i mom. 1:o sägs, utöfver lösesumman för aktierna lämna trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och aktiebolaget Gellivare malmfält ersättning, i den mån på deras aktier i Luossavaara—Kiirunavaara ak-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Reservanternas förslag.)

tiebolag belöper, för hvad af nämnda kvantiteter icke utfraktats, dock i intet fall för mera än fem miljoner (5,000,000) ton, hvarvid hvarje ton beräknas till ett pris, motsvarande bolagets enligt mom. 1:o) uppskattade medelvinst under åren 1920—1929 per ton malm med afdrag af det vinstbelopp, som, därest malmen utfraktats under åren 1928—1932, skolat jämlikt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags bolagsordning å samma malm tillkomma preferensaktierna i bolaget.

Beräkningen af ifrågasatta ersättningsbelopp verkställes i brist på åsämjande af nio ojäfvige gode män, utsedda på sätt i mom. 1:o) sägs, och beloppet erlägges kontant före utgången af år 1933.

tiebolag belöper, för hvad af nämnda kvantiteter icke utfraktats, dock i intet fall för mera än fem miljoner (5,000,000) ton, hvarvid hvarje ton beräknas till ett pris, motsvarande bolagets enligt mom. 1:o) uppskattade medelvinst under åren 1920—1929 per ton malm med afdrag af det vinstbelopp, som, därest malmen utfraktats under åren 1928—1932, skolat jämlikt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags bolagsordning å samma malm tillkomma preferensaktierna i bolaget.

Beräkningen af ifrågasatta ersättningsbelopp verkställes i brist på åsämjande af nio ojäfvige gode män, utsedda på sätt i mom. 1:o) sägs, och beloppet erlägges kontant före utgången af år 1933.

Öfverenskommelse mellan svenska staten samt Luossavaara—Kiirunavaara—m. fl. aktiebolag angående viss grufegendom.
(Forts.)

Herr Boman: Hufvudsakliga innebörden af det nu föreliggande förslaget till öfverenskommelse är, att svenska staten mot afstående af vissa förmåner, till hvilka jag senare vill återkomma, skulle berättigas att omedelbart inträda som nominell ägare till hälften af de norrbottniska grufvorna och efter 30 år som verklig hälftenägare till samma egendom, samt att staten skulle vara berättigad att efter resp. 25 eller 35 år tillösa sig bolagets egendom enligt angifna grunder. Hvad beträffar den första bestämmelsen eller den nominella äganderätten, som gäller de närmaste 30 åren, är fördelen däraf icke alltför stor, men i gengäld fullt klar och bestämd. Den utgöres af en royalty å hvarje ton skeppad malm, som uppgår för Kiirunavaaramalm till 50 öre under de första 20 åren, 75 öre under de därpå följande 5 åren och 1 krona under de sista 5 åren och för Gellivarealm till något lägre belopp.

Efter förloppet af 30 år, då den verkliga äganderätten inträder, regleras förhållandet mellan staten och de gamla ägarne af den bolagsordning, som finnes intagen i handlingarna. I § 10 bestämmes, att halfva styrelsen utses af de nuvarande ägarne och halfva styrelsen af staten. Enligt § 18 i bolagsordningen skall vid besluts fattande, för den händelse röstetalen blifva lika för olika meningar, lotten afgöra utgången. Det synes mig nu ej vara någon alltför tilltalande anordning att i en stor ekonomisk förvaltning låta lotten blifva afgörande. Man kan mycket väl

Öfverenskom- tänka sig, att staten och de gamla ägarne hafva olika önsknin-
 melse mellan då det gäller att bestämma brytningen under ett år eller dylikt.
 svenska sta- Då kan lotten ena året afgöra i den ena riktningen och andra
 ten samt året i den andra. Man kan invända härtill, att staten har den
 Luossavaara utvägen att lösa till sig egendomen. Och detta är sant: § 9
 —Kiiruna- i kontraktet bestämmer grunderna för ett sådant inlösande, som
 vaara—m. fl. får äga rum, sedan 25 år förflutit. Man skulle då uppskatta medel-
 aktiebolag vinsten på en viss kvantitet malm under åren 1920—1929, och
 angående vis denna vinst skall kapitaliseras efter en räntefot af 4 %. Hvad
 grufjendom. (Forts.) som genast faller i ögonen är, att det naturligtvis kommer att
 ligga i bolagets intresse att ställa så till, att vinsten under just
 dessa år blir så stor som möjligt. Och i en affär som denna,
 där leveranskontrakt göras upp för långa tider, torde det ej vara
 omöjligt att till och med lojalt ordna det så. Vidare saknas
 här bestämmelse i ett afseende, beträffande hvilket jag under hand
 fått veta hvad man menar, nämligen i fråga om huruvida de skatter,
 som bolaget erlägger, skola beräknas som vinst. Som herrarne
 veta, har en köpman eller ett bolag nu ej rätt att göra afdrag
 för den skatt, han erlägger, när han för beskattningsändamål
 uppgifver sin inkomst. Då de här ifrågakommande skatterna sann-
 nolikt skola röra sig om mycket stora belopp, torde det hafva
 varit lyckligt om en bestämmelse i detta afseende fått inflyta i
 aftalet i sammanhang med angifvande af vissa afdrag, som eljest
 böra göras vid beräknande af medelvinsten. Jag har hört upp-
 gifvas, att skatterna ej skola kapitaliseras.

Att den lösesumma, som svenska staten skulle få erlägga, ingalunda blir den, som i Kungl. Maj:ts proposition i ett räkne-
 exempel för oss framställt, eller ett belopp grundadt på vinst
 af 3 kronor per ton, tror jag mig kunna beteckna som tämligen
 säkert. Men utskottet tröstar oss härutinnan på sid. 42, där det
 heter: »Tydligt måste man tänka sig, att lösesumman skall efter
 hand tagas ut ur grufvorna och, om man då utgår ifrån att
 malmkonjunkturerna efter inlösningen hålla sig oförändrade, kan man
 lätt beräkna, huru stora malmkvantiteter som erfordras för löse-
 summans amortering under en gifven tidrymd.» Så finnes där
 en uträkning, och vidare förekomma där två alternativa amorte-
 ringsplaner. För lösesummans amortering under 40 år erfordras
 enligt den första af dessa 93,750,000 ton malm och enligt den
 andra planen för lösesummans amortering under 28 år 78,750,000
 ton. I fråga om dessa exempel, vill jag göra den anmärkningen,
 att en förutsättning måste göras utöfver den särskildt angifna
 förutsättningen om oförändrade malmkonjunkturer. Det är en för-
 utsättning, som med tämlig visshet kan antagas ej skola vara
 till finnandes. Det skulle fordras ej allenast samma konjunkturer
 för öfrigt, utan äfven samma brytningskostnad, ty det är bestämdt,
 att enligt kontraktet lösesumman skall erläggas med penningar,
 och det skall således vara med vinsten å dessa kvantiteter malm,
 som lösesumman skall amorteras. Nu är det emellertid säkert,
 att icke allenast priset stegras å arbetskraften, utan att det också

blir dyrare att bryta djupare ned. Huru rationellt än brytningen bedrifves, måste brytningskostnaden under femtioårsperioden komma att växa, och då behöfves det allt större kvantiteter för att få en vinst, som räcker till annuiteten.

Innan jag lämnar tablån öfver amorteringen på 28 år, vill jag ej underlåta att draga upp en parallell med det förslag, som låg före i fjor. Herrarne erinra sig, att hufvudsakliga innehållet däraf var, att, sedan under 50 år framåt 150 millioner ton malm brutits i Kiruna och 37,500,000 ton malm i Gellivare, grufvorna utan ersättning skulle tillfalla staten. Precist hälften af dessa kvantiteter berättigas bolaget efter detta kontrakt att bryta under de närmaste 25 åren, och för att amortera lösesumman skulle med en amorteringstid af 28 år behöfva uttagas 78 millioner ton malm eller, efter mitt antagande af stigande brytningskostnad, tämligen säkert en betydligt större kvantitet. Jag vågar påstå, att man alltså i år skulle komma till alldeles samma resultat som förra året. Efter det nu föreliggande förslaget får staten äganderätten först efter 50 år, precis som i fjol. Fjolårets förslag förkastades som bekant med stor majoritet i denna kammare. Att det föreliggande förslaget i åtskilligt afviker från fjolårets, är väl sant, men detta är icke uteslutande till fördel för årets förslag. Olägenheterna skulle emellertid minskas eller undanröjas, för den händelse kammaren och Riksdagen fattade sitt beslut i enlighet med den reservation, som afgifvits af herr Fränckel m. fl.

Då jag dock icke vill yrka bifall till herr Fränckels m. fl. reservation, är mitt skäl, att första stycket af § 18 i aftalet innehåller en bestämmelse, så lydande: »Skulle under den tid, detta aftal äger bestånd, exporttull eller annan påлага eller afgift, af hvad slag det vara må, af svenska staten påläggas järnmalm, som brytes eller exporteras, förbinder sig staten att under förra hälften af nästpåföljande kalenderår godtgöra trafikaktiebolaget Grängesberg—Öxelösund och Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag hvad de af sagda grund måst slutligen vidkännas för malm, som brutits i någon uti denna öfverenskommelse afsedd fyndighet.» Ingen lär väl bestrida, att genom denna bestämmelse svenska staten faktiskt under kontraktstiden afsagt sig rätten att införa exporttull å järnmalm. Betänkligheten af att staten på detta sätt afsäger sig denna rätt, framhålles klart i de motioner, som i anledning af den kungl. propositionen blifvit väckta af herrar Kjellén och Håkanson, och utskottets uttalande, att malmtullens betydelse såsom bytesmedel vid framdeles ifrågakommande förhandlingar om handelstraktater måste anses vara underordnad i förhållande till de fördelar staten genom uppgörelse med malmbolagen skulle bereda sig, torde kräfva bevis.

Af hvad som är känt i samband med förhandlingarna om den förra året afslutade handelstraktaten med Tyska riket framgår i hvarje fall, att detta land tillerkände vissheten om tullfrihet å järnmalm den allra största betydelse. Då hvarje fosterlandsvän måste önska, att en ny traktat, om den kommer till stånd, varder så

Öfverenskommelse mellan svenska staten samt Luossavaara—Kiirunavaara—m. fl. aktiebolag angående visa grufjegendom.

(Forts.)

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.*

gynnsam som möjligt för svensk industri, torde noga böra pröfvas, om det är nödvändigt att i annat sammanhang afhända sig det bytesmedel, som exporttullen dock erkännes vara. Det torde vara ganska visst, att ett dylikt steg finge betalas genom en uteblifven fördel för svensk exportindustri eller ökad tryck af utländsk konkurrens å svensk förädlingsindustri, då tiden för nu gällande traktat utgår. Då jag väl inser, att i ett slutligt aftal med malmfältsbolagen måste ingå bestämmelse om frihet för exporttull å malm, bör enligt mitt förmenande ett dylikt aftal komma till stånd samtidigt med en ny handelstraktat. Den nu gällande handels-traktaten med Tyska riket utgår med år 1910, och redan under något af de närmaste åren torde underhandlingar komma att öppnas angående ny traktat, enligt hvad man kan antaga, afsedd att gälla ett längre antal år, troligen 20 å 25 år.

(Forts.)

Statens intresse måste sålunda vara att icke förr än om två eller tre år i samband med ny traktat med Tyska riket träffa det slutliga aftalet med malmfältsbolagen, hvilket aftal väl borde kunna grundas i hufvudsak på de bestämmelser, som innefattas i nu föreliggande förslag. Malmfältsbolagen å andra sidan torde väl önska att snarast möjligt få aftalet till stånd, men om hvad som väl torde vara deras viktigaste önskemål eller rättigheten till ökad utlastning af malm öfver Riksgränsen mot fastställd rimlig fraktsats beviljas — och häremot hyser jag ingen betänklighet —, borde äfven deras berättigade intressen vara tillgodosedda. Bolagens ekonomiska fördelar af en slutlig uppgörelse torde vara så betydande, att de måste antagas vara villiga att träffa en sådan äfven vid den för svenska staten lämpligaste tidpunkten.

På grund af hvad jag sålunda anfört, herr talman, anhåller jag att få yrka afslag å den föredragna punkten.

Herr Benedicks: Vid en ifrågasatt uppgörelse, som rör så ofantliga belopp, är det naturligt, att kontrahenterna skola vara ytterst försiktiga. Staten är ju den ena kontrahenten. Från rege- ringen har till Riksdagen öfverlämnats en proposition rörande denna fråga, hvori föreslås bl. a., att svenska staten skall enligt § 5 uti det ifrågavarande kontraktet för all framtid öfverlåta till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag alla sina andelar i gruf- vor och utmål inom malmfälten i Luossavaara-Kiirunavaara och Gellivare. När detta är en integrerande beståndsdel i kontraktet, då hade väl Riksdagens ledamöter haft rättighet att fordra, att de, som skola besluta i ämnet, fått för sig framlagda uppgifter om, hvad det gäller. Hvad är det, som staten skall afstå? I statsutskottets utlåtande letar man förgäfvets efter en enda upp- gift härutinnan. I Kungl. Maj:ts proposition, efter hvad jag kunnat finna, likaså. Det är likvisst åtskilliga, som säga, att betydelsen af denna egendoms afhändande från staten skall vara ganska stor. Jag vet det icke. Men i allt fall hade det varit väl, ifall man hade kunnat få upplysning därutinnan.

Då jag nu går vidare i min granskning af kontraktet, vill jag ej fästa mig vid § 6, där bolaget till och med vill undandraga sig den i förhållande till affären i dess helhet ganska ringa emissionsstämpelkostnaden. Jag vill hufvudsakligen fästa mig vid § 8, enligt hvilken det vore meningen, att staten skulle tillförsäkra bolaget att för 25 år framåt få mot en afgift af 2 kronor 64 öre per ton frakta från Kiruna till Riksgränsen all sin malm. Jag vill i första rummet här fästa mig vid denna siffra: 2 kronor 64 öre. Det belopp, som andra efter gällande taxa skulle få betala till staten, vore 3 kronor 30 öre. Således beviljas här 20 % nedsättning, då det gäller en handtering, som nu består i att endast eller åtminstone hufvudsakligast till utlandet försälja en massa malm och som icke alls omfattar någon malmförädling. Jag har icke sett något därom i detta kontrakt. I bolagsordningens § 2 står det, att bolagets »ändamål är att å Luossavaara och Kiirunavaara malmfält och andra orter inom Norrbottens län idka grufdrift, så ock att bedriva malmförädlingsverksamhet jämte annan i samband med grufdriften stående rörelse». Det är en moralisk förpliktelse, som Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag åtagit sig gent emot staten. Jag vill fråga, huru detta uppfattas, då, såvidt jag vet, här för öfrigt icke talats om ett enda försök att bedriva malmförädlingsverksamhet. Till detta bolag, som nu endast är anlagdt på att till utlandet försälja malm, skall staten göra ett medgifvande af fraktnedsättning med 66 öre per ton. Nå, 66 öre tycker mängden ej är så mycket. Men om vi tänka oss något år framåt: bolaget har fått rättighet att enligt sina egna önsknings bryta omkring 3 $\frac{1}{3}$ miljoner ton malm, och skulle så stor kvantitet fraktas, så skulle det blifva cirka 2 millioner kronor om året, som staten sålunda skulle efterskänka.

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. st.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.!*
(Forts.)

Och, mina herrar, det är icke blott detta i och för sig, utan detta skulle gälla för en tid af 25 år utan regress för staten. Det skall bestämmas en siffra, som visserligen för närvarande gifver en viss inkomst. Men hur blir det i framtiden? Vi hafva under de närmaste åren upplefvat en stor prisförhöjning på allting, icke blott på varor af alla slag, utan äfven på löner. Det ha vi själfva här bäst fått erfara. Och hvarför? Därför att guldproduktionen har så kolossalt ökats, att därigenom penningvärdet fallit. Detta förhållande kommer antagligen att fortfara lång tid framåt, åtminstone mycket längre, än denna nu omtalade 25-års period räcker. Ty det guldfält, som producerar mest af alla i världen, består af en jordart, som har en bestämd halt af guld, till följd hvaraf det kan bearbetas industriellt och icke såsom, snart sagdt, alla andra på det sätt, att resultatet beror mer eller mindre af slumpen. Man kan således med all sannolikhet för framtiden räkna på höga pris, och då vill jag fråga: är det det allra ringaste skäl för att staten går in på att bolaget skall betala endast detta under så lång period? Jag för min del kan icke finna det riktigt ur någon synpunkt.

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

Staten skulle inträda, som man nu tänkt sig, såsom aktieägare till hälften i detta bolag. Men förhåller det sig på det viset? Nej, staten skall icke få samma vinst som den andra hälften i bolaget, utan den skall få en årlig utdelning af bolagets vinst med ett belopp, motsvarande de stadgade afgifterna å hälften af den under ifrågavarande tid i bolagets grufvor i Kiirunavaara och Gellivare brutna och därifrån bortförda malm. Denna afgift skall för åren 1908—1927 utgå med 1 kr. per ton malm från Kiirunavaara och 50 öre per ton malm från Gellivare samt därefter med något högre belopp.

Detta är således hela den vinst som staten kan påräkna och som efter en beräkning af omkring 3 $\frac{1}{3}$ millioner ton skulle göra 1,650,000 kronor om året. För detta afstår nu staten genast, bland annat, ifrån 2 millioner i frakter efter den taxa, som gäller för alla andra, och detta är väl, om något, ett pactum turpe. Men dessutom kommer staten att sakna allt inflytande på bolaget och dess verksamhet. I bolagsordningens 10 § förekommer i första stycket, att »Kungl. Maj:t äger att för tiden intill år 1938 utse en ledamot i bolagets styrelse jämte en suppleant för honom». Ja, det står visserligen med kursiv stil, så att man skulle kunna tro, att detta innebure ett alldeles särskildt medgifvande åt Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t äger redan denna rättighet att här tillsätta en styrelseledamot. Så förekommer vidare i samma paragraf, att »för tiden till och med år 1937 utse innehafvarna af stamaktierna samtliga styrelseledamöter». Det afser precis samma tid som den, för hvilken Kungl. Maj:t har att utse sin ledamot, ehuru här står »för tiden till och med år 1937». Den olika redaktionen af dessa med hänsyn till tidsbestämmelsen fullständigt lika stadganden beror, förmodar jag, på något förbiseende, ett tecken till så många andra på huru lätt man *förbiser*, när det gäller staten. Staten skall enligt 17 § intill år 1937, alltså för en lång tid framåt, hafva blott en röst för 10 aktier, hvarigenom dess inflytande gent emot andra aktieägare blifver obetydligt, då dessa naturligtvis komma att vid alla tillfällen uppträda såsom en samlad majoritet emot staten. Någon möjlighet för staten finnes icke att förtjäna det allra ringaste utöfver dessa saker, men staten skall däremot afstå hela sin jordägareandel i samtliga sina grufvor och utmål. Det står visserligen taladt om att staten skulle kunna få något dessutom, men om nu icke staten går in på att fram i tiden lösa in alltihop, hur går det då härmed?

Jag skulle i hvarje fall vilja gifva den ärade reservanten från denna kammare min röst för att bidraga till att de af honom föreslagna bestämmelserna skulle antagas. I alla händelser kan jag icke finna det vara riktigt och för staten fördelaktigt att godkänna den föreslagna öfverenskommelsen, icke minst därför att, hända hvad som hända vill, t. ex. efter ett olyckligt krig, när hela det öfriga svenska folket får spänna sina krafter till det yttersta, då är detta bolag fortfarande befriadt från alla pålagor. Så länge detta aftal gäller har staten icke rättighet att

pålägga bolaget någon exporttull. Men är det väl blott denna exporttull i och för sig som det här hufvudsakligast gäller? Nej, mina herrar, vi veta ju, att därmed har äfven staten afsagt sig att använda det förnämsta vapnet, som finnes å svensk sida, vid en framtida uppgörelse med Tyskland rörande tulltaxan.

Af dessa skäl anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Öfverenskommelse mellan svenska staten samt Luossavaara — Kiruna — m. fl. aktiebolag angående viss grufvegendom.

(Forts.)

Herr Tam m, Hugo: Jag kan icke neka till att när denna malmfråga förekommer, känner jag mig alltid likasom beklämd. Dessa förnyade försök och misslyckade försök att lösa en i och för sig ingalunda svårlöst fråga visa för mig åtminstone icke på den kraft och beslutsamhet inom svenska Riksdagen, som tyda på nationell kraft. Men det verkar ändå mera vemod hos mig därför att jag här står på hvad jag hittintills ansett vara gammal svensk rätt, skyddande den äganderätt, som jag med laga fång och enligt svensk lag innehar. Nu bygger man på en helt annan, hvad jag skulle vilja kalla en nationalekonomiskt rättslig teori, hvilken mycket expressivt har af en motionär inom Andra Kammaren blifvit så karakteriserad, att han hoppades, att detta kontrakt äfven skulle blifva ett prejudikat för att åt nationen i dess helhet måtte återvinnas dessa genom en alltför liberal lagstiftning förlorade rikedomar, och den tanken rann mig än ytterligare i hägen vid den siste talarens anförande. Jag gör honom blott den enkla frågan: skulle han på *sin* egendom vilja tillämpa de rättsprinciper, hvilka han ansett fullgiltiga i afseende å andra medborgare inom Sveriges land, sådana, som mig veterligen aldrig hafva gjort någonting, som kan berättiga till ett särskildt ingripande emot dem. Men jag har kommit i den ställning, att jag måste behandla frågan såsom ordförande i statsutskottet, och jag skall därför se den från den enda synpunkt, från hvilken den enligt mitt förmenande är försvarbar. Det gäller nämligen att gifva svar på den frågan: är denna öfverenskommelse sådan, att den i dag bör af svenska Riksdagen antagas? Jag skall, när jag går att besvara denna fråga, blott i största korthet koncentrera hvad jag kan säga att bolaget bjuder och staten fordrar.

Staten fordrar alla dessa andra berg, hvilka äro i bolagets ägo, utom tvenne, Mertainen med ett aktievärde af 5 miljoner kronor, Luossavaara med sina stora malmrikedomar och tre dessutom uppräknade berg och slutligen all bolagets A-malm i Kiruna förutom de sålda 750,000 ton, som bolaget får behålla. Men därutöver fordras dessutom hälften af alla bolagets kvarvarande egendomar och den lilla nätta summan enligt det sista bokslutet af öfver 20 millioner, som Grängesbergsbolaget skall öfvertaga af den skuld, som hvilar på bolagets egendom i Norrbotten, hvaruti staten nu skall äga hälften. Dessutom fordras nu, att bolaget genast skall betala till staten den bestämda royaltyn och slutligen lösningsrätt till den andra hälften.

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. st.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

Detta är just icke några småsmulor, och hvad gifver då sta-
ten i stället? Jo, den gifver rättighet att få frakta en ökad
malmkvantitet utöfver den redan garanterade med viss begräns-
ning. Det stadgas, att endast 75 millioner ton få utgå under 25
år från Kiirunavaara och 18 miljoner från Gellivare, men äfven
här med det villkor, att efter 10 år, räknade från det år, som
nu löper, får Grängesbergbolaget utaf sina grufvor i Gränges-
berg ej längre bryta hvad det nu bryter, utan för att det skall
finnas något kvar, nedsättes äfven denna brytningskvantitet till
450,000 ton, och detta kostar ju staten ej annat än medgifvandet
till ökad frakt, någonting hvarpå staten naturligtvis själf för-
tjänar. Det enda, som å andra sidan, å bolagets sida, fordras, är
garanti emot att några extra pålagor åsättas bolaget, d. v. s.
exporttull och extra inkomstbeskattning. Herr Benedicks ordade om
att det borde vara högre frakter, hvaremot jag vill erinra, att
den frakt, som staten fordrar, är endast 20 % under den för mindre
frakter bestämda taxan. Detta är den fraktnedsättning, som van-
ligen medgifves större befraktare. Men, säger herr Benedicks, pen-
ningen faller i värde och arbetspriserna stiga. Ja väl, det är
sant, men jag betviflar att icke hvilken järnväg som helst skulle
gå in på att få en frakt så betydande, att hela järnvägskostnaden
blir betald på 11 å 12 år. Järnvägen garanteras på detta sätt
en konstant frakt, och tro herrarne eller ha herrarne någonsin
sett att sådana frakter höjts? Jag har för min del blott sett dem
sänkas men aldrig höjas. Och hvarför kan man nu gå denna
väg? Jo, det är alldeles naturligt att hela anordningen af tåg
och dragkraft o. dyl. oupphörligt förbättras, så att med mycket
mindre kostnad kommer det att fraktas betydligt mera varor än
förr, med andra ord, dragkraften blifver oupphörligen förbilligad.
Jag kan således ej finna, att detta i själfva verket är någon så
synnerligen stor eftergift, ty antag att de andra frakterna ned-
sätts, så står ju denna kvar, och troligt är det väl, att i allmän-
het frakterna snarare komma att sänkas än höjas.

Sedan var det något, om jag fattade honom rätt, som den
siste talaren omnämnde såsom någonting, som han icke fått reda
på, nämligen hvad staten skulle afstå i utmål och mark. Ja,
hvad staten skall afstå det är några dess utmål, hvilka antag-
ligen icke alls komma att brytas, och dessutom en liten bit jord,
om hvilken domänstyrelsen förklarar, att den har platt intet värde,
Dessa saker torde vara en obetydlighet, som förtjänar bra litet
att fästa sig vid. Det hela kostar icke staten ett öre, endast
att garanti lämnas att affären ej på något sätt blifver strypt
utan kan arbeta sig fram under en tid bortåt utan att den be-
höfver frukta någonting annat än hvad hvarje affärsman är un-
derkastad, nämligen konjunkturernas växling.

Jag skall nu förbigå den oändliga mängd små tufvor eller
om mer eller mindre skarpsinne vittnande anmärkningar, hvilka
i afseende å några paragrafer angående villkoren o. dyl. blifvit
framställda såväl inom utskottet som nyss af herr Boman. Den

makt, som staten visat sig icke blott äga utan äfven vill begagna gentemot enskild egendom, den kan nog icke förutsättas blifva mindre skonsam 25 eller 35 år härefter, och staten är den som då liksom nu bestämmer i fråga om frakterna. Men jag skall lämna dessa små synpunkter, hvilka i stora frågor sådana som denna så ofta kunna komma det hela att stälpa och efter min öfvertygelse äro till så föga gagn. Herr Benedicks åberopade en paragraf, där han gjorde den anmärkningen, att den var slarfvigt ihopkommen, nämligen den som afser hvilken ledamot som skall sitta i styrelsen å regeringens vägnar och de styrelseledamöter som därefter omtalas. Skillnaden är ju den, att de sist omnämnda väljas å bolagsstämma, då däremot den första tillsättes af Kungl. Maj:t för att tillse att allt går rätt till, så att detta var väl ett litet misstag från talarens sida.

Jag skall alltså lämna dessa små synpunkter för att i stället taga upp dem, som med någon större tyngd, såvidt jag kan se, anförts mot kontraktet i fråga.

En af de framställda anmärkningarna har afsett den ogynnsamma verkan som denna anordning skulle komma att utöfva på den svenska järnhandteringen, en annan att det skulle blifva rofbrytning d. v. s. att man skulle taga bort för mycket malm. Den sista anmärkningen har dock på senare tiden tystnat något, åtminstone böra de säkra minimiberäkningar, som numera gjorts, visa hän på så stora kvantiteter malm där uppe, att därmed icke lär kunna vara någon fara. Hvad beträffar den farliga konkurrensen som en ökad malmexport här skulle medföra för den svenska järnhandteringen, stå å ena sidan herrarne Odelstjerna och Kjellén och flera andra, hvilka senare dock mig veterligen aldrig sysselsatt sig med järnhandtering men tyckas hafva tagit på entreprenad att vara särskildt rädda om denna näring. Men mot dessa herrar stå å andra sidan anmärkningsvärda auktoriteter såsom herr Brinell och de svenska järntillverkarne. Herrarne erinra sig nog när denna fråga först kom upp, att från den svenska järnhandterings idkare upphäfdes ett enstämmigt rop: »här är fara å färde». Nu känner dock jag åtminstone icke någon, som ej i detta fall kommit till den uppfattningen att för vår järnhandtering ligger icke någon som helst fara i exporterandet af norrbottensmalmen. Och dessutom, om det nu skulle vara så lyckligt att svensk förädlingsindustri skulle kunna få ett större uppsving genom begagnande af denna malm, så dels finns det fullt tillräckligt däraf och dels torde väl de bestämmelser, som Kungl. Maj:t infört i kontraktet, i detta fall vara väl ägnade att skingra den farhågan. Dessa stadganden afse icke blott att bolaget är skyldigt lämna all den malm, som behöfs för vår svenska järnhandtering, utan dessutom skola för dess behof särskildt afsättas dessa många berg, hvilka nu genast afträdas till staten, och slutligen afsättes som nämndt är, äfven Kiruna A-malm för detta ändamål. Jag tror således att man i detta fall kan med tämligt lugn godkänna kontraktet.

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sto-
ten samt
Luossavaara
—Kiruna-
vaara — m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.

(Forts.)

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.

(Forts.)

Den andra anmärkningen, som ju äfven berördes af samma talare, gällde den mycket omtalade exporttullen. Ja, mina herrar, hvad är denna exporttull? Såvidt jag kan förstå, är den icke någonting annat än en afgift, hvilken detta bolag alldeles i likhet med royalty skulle erlägga innan malmen får lämna svensk botten.

Exporttullen är sålunda i första hand en pålaga på detta bolag. Och det är väl helt naturligt, att den, som drifver en sådan affär, är i hög grad beroende af att han icke får sig pålagd en sådan alldeles obestämd afgift som denna exporttull. Detta är för honom ett *conditio sine qua non*, utan hvilket han icke kan drifva sin affär. Jag har dessutom något svårt att fatta villkorets stora verkan på tullfrågan eller tariff frågan.

Hvad har skett genom påläggande af exporttull? Efter mitt förstånd ingenting annat, än att produktionskostnaderna för bolaget blifvit ökade. Då kommer jag till den frågan: kan ökningen af produktionskostnaderna vara i stort bestämmande för priset, för hvilket varan säljes i utlandet? Ja, om man t. ex. har monopol, om malm icke står att finna mer än här, eller om denna är af sådan speciell art, att det är omöjligt att från annat håll fylla behovet, är svaret gifvet. Men, om vi nu be-sinna, att 1905 års hela export icke representerar mera än $\frac{1}{12}$ af Tysklands och Englands behof, och vi dessutom veta, att malm finnes på många andra ställen, särskildt Tyskland är rikt på vissa visserligen fattiga och orena minettmalmer, — med den uppfinningsrikedom, som nu finnes hos naturvetenskapsmännen, är det ingalunda föremål för tvifvel, att icke äfven dessa malmer snart kunna begagnas med fördel — måste svaret blifva ett annat. Härpå svarar man mig, att det må vara min personliga åsikt, och att ett faktum är, att tyskarne vid underhandlingarna om sista handelstraktaten voro mycket angelägna om och bestämdt yrkade på en bestämmelse, att det ej skulle få finnas exporttull å malm. Ja, äfven jag förnekar icke, att en exporttull kan hafva en viss verkan äfven för dem. Jag kan förstå, att om t. ex. tyskarne hade i kontraktet förbundit sig att betala en del af tullen, om sådan åsattes, så vilja de icke, för den händelse det skedde, blifva af med denna 25- eller 50-öring. Jag är likaså öfvertygad om, att de äro rädda för en exporttull, isynnerhet i fall den pålägges på det viset, att antingen det blir för stora kostnader vid bolagets försäljning eller bolaget skulle rent af icke kunna skicka malmen, ty denna malm har dock nu användning i deras beskickningar. Det vet nämligen hvar och en, att det ingalunda är någon fördel utan tvärtom en stor olägenhet att icke kunna hålla sina beskickningar jämna. Jag är sålunda öfvertygad om, att det på tyska sidan finnes ett intresse uti att icke blifva utsatt för något af dessa obehag. Då sålunda detta för dem är ett viktigt moment, blir fråga om att öfverväga, hvilket är det bästa: en oviss fördel eller en bestämd fördel. Enligt min åsikt är exporttullen ett slött och ingalunda

ett kraftigt vapen; fördelarna för staten af kontraktet säkra och afsevärda.

Detta var den enda stora invändningen, som gjorts mot kontraktet. Den tredje har här icke berörts men i dessa dagar låtit mycket tala om sig, nämligen Svappavaarafrågan. Jag var med den dagen, då Kungl. Maj:t ställde den frågan till Riksdagen, om den icke ville för sin del medgifva koncession. Riksdagen svarade då, att den icke hade något att erinra däremot. Men som vi veta, finnes det en part till, och, om än Riksdagen sagt sig icke hafva något emot villkoren, så är därmed ingalunda fastslaget, att Kungl. Maj:t icke har både rättighet och skyldighet att fastställa de villkor i detta hänseende, som Kungl. Maj:t anser nödvändiga för bolaget. Jag kan icke förstå, hvad denna fråga nu har för samband med den föreliggande. Det är väl helt naturligt, att utförseln på järnvägen, vare sig den sker åt Luleå eller åt Riksgränsen, är ofantligt lätt att ordna. Man behöfver ju endast bygga ett dubbelspår, som enligt järnvägsstyrelsens uppskattning skulle draga en kostnad af mellan 7 och 8 miljoner kronor, för att kunna forsla mera malm och få en större inkomst af järnvägen. När man har den utvägen på svenska sidan, kan jag icke se, att det ligger den ringaste svårighet att lösa denna fråga, och den kan i alla hänseenden lösas.

I en motion har framlagts ett förslag, som jag för min del icke tycker synnerligen mycket om. I denna motion har sagts, att det skulle vara svenska statens skyldighet att skaffa fram Svappavaaramalmen genom Norge, och att således svenska staten skulle ingå i förhandlingar med Norge om denna utförsel. En bland de största fördelarna med detta kontrakt, anser jag, är just den omständigheten, att affären mellan bolaget och norska staten är uppgjord. Vi hafva icke så angenäma erfarenheter af statsupp-görelser med detta land, att vi böra drifvas längre fram än nödigt är, och den säkra garantien för att från Norges sida icke läggas några svårigheter i vägen, ligger, enligt mitt förmenande, däri att det verkligen för norska staten skulle medföra god förtjänst att utlägga ett dubbelspår, därest Svappavaarabolaget kan skaffa sig en hamn i Norge och träffa öfverenskommelse med detsamma. Således kan jag icke se, att Svappavaarafrågan har det ringaste att göra med afgörandet af denna nu föreliggande fråga, utan de kunna lösas fullkomligt oberoende af hvarandra.

Men nu återstår en fråga, som bland utskottets reservanter vunnit ett icke obetydligt beaktande. Den rör sig nämligen om ett bifall till herr Brantings motion. Beträffande detta skall jag börja med att framhålla, att mina kamrater reservanter tyckt, att herr Branting tagit till för litet, hvarför de minskat den af honom föreslagna högsta lösesumman med 10 miljoner kronor eller till 140 miljoner kronor. Nu frågar jag herrarna: är detta öfverensstämmande med billighet? Hvad är det enligt reservanternas egen uträkning som svenska staten skulle taga af bolaget, därför att detta skulle under 25 år få frakta ut 1,800,000 ton utöfver

Öfverenskommelse mellan svenska staten samt Luossavaara—Kivruonavaara—n. st. aktiebolag angående viss grufegendom.

(Forts)

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)*

nu stadgade 1,200,000 ton årligen. Jo för frakt af dessa 1,800,000 ton skulle bolaget hafva vid periodens slut betalt en royalty af 68 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor, lämna ifran sig halfva sin egendom, enligt reservanternas egen uträkning värd 140 miljoner kronor, afbetala skulder 20 miljoner kronor och dessutom lämna ifran sig berg. Således för att få rätt att frakta ut dessa 1,800,000 ton årligen under 25 år skulle bolaget beläggas med en beskattning af 228 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Jag tycker att detta är ett bra hårdt tag. För att forsla ut denna malmkvantitet får bolaget därtill betala en frakt af 94 miljoner kronor, hvilket belopp, som jag nyss nämnde, betalar amortering å järnvägen på 11—12 år. Efter min uppfattning är det, som bolaget nu innehar, dess lagfångna egendom, och det synes mig ännu hårdare att säga: detta är icke nog, utan äfven den hälft, som ni nu få begagna, den skall på slutet så att säga klippas af därigenom att man fastslår ett lösningspris som skall hindra, att bolaget den dag, då det skall lämna ifran sig sin egendom, erhåller hvad den är värd. Jag kan icke se annat, än att det är obilligt begärtdt, att staten skall så förfara, och bolaget skall icke ens få ersättning efter hvad det verkligen är värdt. Om man nödvändigt vill ha dessa berg, så är det efter den uträkning, som utskottet gjort, icke så svårt att bestämma, huru staten skall anskaffa lösesumman. Räntan därå är betald med 1,875,000 ton malm om året. För amortering erfordras, förutsatt att lånetiden blir den vanliga, 40 år, ungefär 500,000 ton om året. Priset å dessa 500,000 ton är, om det står sig, lätt att bestämma, brytningskostnaderna lämnar jag åt herr Boman att uträkna. Men med dessa 500,000 ton betalar nu staten hela eventuella lösesumman, oberoende af priset å malmen.

Men, mina herrar, denna sak har en annan sida. Jag vågar för min del icke säga, om bolaget går in på detta ytterligare kraf. Det är ju dess sak att afgöra, men jag kan icke underlåta att påpeka, att det kan hända att bolaget icke kan eller icke vill det. Jag har icke den beräkningsförmåga, som tyckes ligga för så många, nämligen att i sin fantasi räkna ut, hvad bolaget kan förtjäna, och huru många miljoner det tager från oss. Detta är ett bra konstigt sätt att göra upp affärer. När jag gör upr en affär — jag må nu kallas enfaldig — räknar jag ut, hvad jag förtjänar, och hvad den andre förtjänar bryr jag mig icke om. Den måttstocken brukar vara den vanliga hvad man själf har för gagn af uppgörelsen. Här vänder man om det, man räknar icke ut hvad man själf kan hafva för gagn utan sysselsätter sig bara med hvad den andre förtjänar. Det har redan sagts, och jag ber herrarna observera detta: vi förtjäna genast royalty och dessa stora fraktbelopp, och jag hemställer till herrarne, huruvida det verkligen kan vara angenämt att för att möta våra stigande statsutgifter ständigt nödgas anlita skattskrufven, när man här kan tillföra budgeten en alldeles lugn och säker inkomst. Tycka ni verkligen, mina herrar, att handelsbalansen är så fördelaktig för oss, att vi kunna ränka för platt intet, huruvida vi kunna skaffa

landet en summa till att betäcka kostnaderna för var stenkolsimport? Är det så ofantligt likgiltigt för oss, om saken nu också får falla? Är det icke bra mycket klokare att nu göra upp detta både för att få budgeten hjälpt med icke obetydliga belopp och för att få handelsbalansen utjämnad?

Det är enligt min mening farligt att hålla denna fråga länge öppen, därför att mångas blickar både i Tyskland och England äro för närvarande fästa på densamma. Tro herrarne, att ens tyskarne och, ännu mindre, engelsmännen begripa detta? Här har staten byggt en järnväg och vill icke begagna dess trafikförmåga utan hindrar folk att komma fram. Detta begriper sannerligen ingen utlänning. Han får ett besynnerligt begrepp om våra ekonomiska ställningar och förhållanden, när han ser ett bolag eller en affärsrörelse behandlas på detta vis, och han får misstro till det sätt, hvarpå vi sköta oss. Jag hemställer till herrarna, hvilken uppmantran får väl den, som har ett kapital, att lägga ned det på stärkandet af det industriella lifvet i Sverige? Hvar tar företagsamheten vägen? Om de unga, som äro företagsamma, se, att både det ena och det andra på detta vis göres till intet genom en form af socialism, som staten utöfvar, fly de bort med kapital och företagsamhet till andra länder, där man bättre förstår att tillvarataga folkets krafter.

Jag har intet vidare att tillägga. När nu kontraktet föreligger, och vi kunna få denna fråga ur världen, vore det väl märkvärdigt, om svenska Riksdagen icke skulle lösa den enkla frågan utan släpa den efter sig det ena året efter det andra och under den ena ministären efter den andra. Det är väl skäl att en gång, när vi kunna och måste lösa den, icke för små kontraktsanmärkningar eller små synpunkter släppa det stora och på det viset försumpa det hela.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Berg, Volrath: »En sådan enkel fråga», förklarade den siste ärade talaren. Äfven om man kan ägna all sin lediga tid vid riksdagen till studium af Kungl. Maj:ts proposition med alla dess bilagor, så betvivlar jag, att man utan att förut äga grundlig kännedom om ärendet kan hinna sätta sig fullt in i denna fråga med alla dess konsekvenser. Så vidtgående och invecklad är den enligt min tanke. När jag läste den kungl. propositionen, som utdelades strax före påsken, kunde jag icke underlåta att finna, att där framlagda förslag var i många afseenden fördelaktigare än det af Staaffska ministären i fjol uppgjorda. Jag blef naturligtvis af denna ministärs ifriga anhängare upplyst om, att ett sådant åskådningssätt berodde på ett stort misstag, och att förhållandet vore tvärtom. Men det oaktadt befinner jag mig ännu i denna sorgliga villfarelse. Detta förslag är för staten fördelaktigare än det i fjol framlagda.

Men ju mer jag studerat frågan, dess mer vidtgående har jag funnit den vara. Här hafva framhållits och komma att fram-

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kääru-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)*

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.*

(Forts.)

hållas flera vägande synpunkter, som göra det betänkligt för staten att nu fixera för en lång tid framåt en frakttariff för en enskild trafikant, oafsedt väsentligt stegrade stenkolspriser och arbetskostnader, som kunna inträffa i framtiden. Vidare skulle staten till förmån för samma enskilde trafikant monopolisera riksgränsbanan, sådan den nu finnes. Slutligen, och detta är den hufvudsakliga invändningen, skulle staten genom denna bestämmelse, att exporttull icke finge åsättas, till förmån för denna enskilda kapitalsammanslutning frånhända sig det kraftigaste vapen, som kan gifvas till värn för våra öfriga näringar i landet, då tyska handelstraktaten år 1910 går till ända. Jag skall emellertid icke trötta kammaren med att djupare gå in på dessa sidor af saken, jag tillåter mig blott beröra en punkt, som jag tror är en kardinalpunkt, nämligen inlösnigen 1933 eller 1943.

Staten blir då berättigad att inlösa det stora flertalet af de 40,000 stamaktierna i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag efter en värdering af nio personer, hvilka jag verkligen beklagar, då de gå till utförande af detta grannlaga och i hög grad obehagliga värf. Medelvinsten för åren 1920—1929, alternativt åren 1928—37, skall läggas till grund för lösesumman. Jag frågar, om detta kan vara räddligt i statens intresse. Hvar och en, som något litet sysselsatt sig med grufhandtering, känner till, huru lätt det är att i förutfattadt syfte manipulera den synliga vinsten af ett grufföretag från det ena året till det andra eller från den ena brytningsperioden till den andra. När Riksdagen bifallit den kungl. propositionen, har bolaget 25 år att operera på. Hvad är väl då naturligare, än att det inrättar sig därefter och söker att göra priset på den vara, som år 1933 skall säljas, så högt som möjligt. Det kan bolaget göra på ett fullt lojalt vis, efter hvad jag kan fatta. Det kan ske genom att ordna det så, att det fördelaktigaste priset kommer att debiteras på den malm, som skeppas under dessa tio år. Men det kan göras ännu effektivare på det sättet, att många af de stora kostnader, som drabba ett grufföretags budget, utgå allenast under de tolf närmaste åren. Efter hvad jag hört uppgifvas, bygges vid Kiruna en stor utfrakts-tunnel hufvudsakligen genom ofyndigt berg. Detta är en dyr historia. Flera sådana komma nog att byggas. Men tydligt är, att bolaget söker afföra dessa kostnader på de närmaste årens budget, och detta gör bolaget med full rätt. De anordningar för arbetarnas välbefinnande, som aftalet ålägger bolaget, kommer det nog att utföra under den närmaste tiden. Det kommer att bygga arbetarbostäder, samlingshus, badhus m. fl. sådana byggnader, det kommer att anordna utfraktsbanor och elektriska förbindelseledningar, göra vidlyftiga undersökningar, jord- och bergrymningsarbeten, hvilket allt afföres på det löpande årets budget. Så kommer man år 1920 till ett dukadt bord, då det blott gäller att spränga loss malmpallarna, lasta dem på järnvägsvagnarna och sedan på billigaste sätt transportera dem till Narvik eller eventuellt Luleå.

I § 9 af kontraktet har bolaget garderat sig mot skyldigheten till alltför stora afskrifningar. Jag tror icke, att sådana behöfvas, ty de äro nog undangjorda långt förut. Det förefaller mig icke orimligt, att medelvinsten, hvilken civilministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet antyder skulle blifva 3 kronor för ton, verkligen skall kunna höjas till såsom herr Branting förutsatt, 6 kronor, eller på sätt herr Kjellén antydt, till 10 kronor. Statsutskottet beräknar i sitt utlåtande, att efter år 1932 försäljningspriset och brytningskostnaden komma att hålla sig på samma nivå som under de föregående åren. Jag undrar, om icke detta är en väl optimistisk syn på saken, och om det icke tvärtom är antagligt, att åtminstone brytningskostnaden kommer att stiga i vädret. Hvad har väl bolaget för anledning att under dessa tio år göra sådana försöksarbeten, som i den närmaste framtiden underlätta brytningen och göra kostnaden därför billigare? Det kan hända, att då behöfva göras ytterligare stora jordrymningsarbeten, undanskaffas ofyndigt berg, kanske till och med göras schaktsänkningar med ty åtföljande länshållning, hvilket allt förorsakar dryga kostnader.

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Käruna-
vaara—n. A.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)*

Jag finner därför, att detta yrkande på en begränsning af lösesumman, som framburits af 4 reservanter inom utskottet, icke är så orimligt, och för min del vill jag icke rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag utan denna begränsning. Nu vet jag väl, att på en del håll höjas indignerade utrop om statens våldsamma ingrepp på den fria äganderätten. En känd stor spekulant har i pressen talat om »rån» från statens sida. I förbigående tillåter jag mig den anmärkningen, att, om rånet resulterar däri, att den rånade erhåller sexfaldiga beloppet af hvad han från början har satt in i affären, rånet är af lindrigaste beskaffenhet. Men jag kan icke gå in på, att det alls är rimligt att här tala om rån. Staten tillät icke bolaget att bygga järnvägen, då bolaget sökte koncession. Järnvägen var nödvändig för bolaget för att kunna utfrakta varan. Staten uttalade härigenom, att den icke erkände den enskildes absoluta äganderätt till de stora rikedomar, som våra malmberg där uppe innehålla. Sedan staten byggt järnvägen, har denna blifvit lika nödvändig för malmberget som detta för järnvägen. Staten bestämde genom kontraktet af år 1898 det kvantum malm, som finge mot bestämd frakt utfraktas, och, efter hvad jag förstår, kan staten både moraliskt och juridiskt hålla på denna bestämmelse.

Vidare säges, att vederbörande bestämdt förklarar sig icke ingå på villkoret om begränsning af lösesumman. Uppenbart är, att något annat kunna vederbörande icke rimligen säga, om det skall finnas den ringaste möjlighet för, att Kungl. Maj:ts förslag skall antagas. Men jag förutsätter nu, att det verkligen icke lyckas att på bolagsstämma genomdrifva detta villkor. Hvad händer då? Jo, man utsätter sig för, att majoriteten af aktierna säljes till tyskarne. Hvad skall staten då göra? Då, om någonsin, borde väl knuten afhuggas med exporttullens alexanderssvärd. Grängsbergssintresset svarar hänleende: det vågar ni icke! Ni våga eder

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

icke in i ett krig med en öfvermäktig fiende, ett krig med tullar, kanske rent af med kanoner. Med erfarenhet om hvad det svenska folket under de senaste åren gjort är det kanske farligt att profetera om hvad det nu för tiden vågar eller icke vågar. Men skulle spådomen slå in, så att staten icke vågar använda sin lagliga beskattningsrätt till försvar mot utländska anslag på våra största ekonomiska tillgångar, då anser jag, att man har rätt att säga, att det är klenmodets och söndringens ande, som utfört ett sådant mullvadsarbete att man kan hysa verkliga farhågor om vårt folks och vårt lands framtid.

Af kammarens utskottsledamöter har endast en reserverat sig. Det är därför antagligt, att kammaren om en stund beslutar bifalla Kungl. Maj:ts proposition. Möjligtvis följer medkammaren med, då inflytelserika utskottsledamöter från den kammaren icke hafva något att erinra mot Kungl. Maj:ts proposition. I samma stund Riksdagen fattar sitt beslut, komma telefonklockorna att pingla, kanske de börja i själfva riksdagshuset, med förnyade anmälningar till deltagande i häxdansen om Grängesbergsguldet, en dans som under de senaste åren af vår ekonomiska utveckling varit pinsam att äse. Möjligtvis fortsätter dansen, hvilket beslut än Riksdagen fattar, men någon inskränkning däraf torde kunna åstadkommas genom en begränsning af lösesumman.

Jag tillåter mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till herr Fränckels reservation.

Friherre Palmstierna: Herr grefve och talman, mina herrar! Här har ju redan mycket ordats i denna sak, men jag anser det dock, då jag varit med om beslutet i statsutskottet, såsom min skyldighet att redogöra för de bevekelsegrunder jag därvid haft och hvilka i någon mån afvika från hvad här blifvit anfördt.

När det gäller en affär, frågar man sig: hvad vinner den ena parten och hvad vinner den andra? Hvad vinna således i detta fall bolagen?

Först och främst skall den nu pågående rätttegången nedläggas. Detta är dock icke värdt att tala om; bolagen hafva hittills vunnit i alla instanser, och det synes, som om staten icke kan på något sätt hålla på detta sitt anspråk.

Vidare begära bolagen att blifva befriade från större skatter än andra. Det är verkligen ett sorgligt tidens tecken, att när man uppgör något med staten, man då skall nödgas begära att icke blifva beskattad mer än andra, som hafva motsvarande inkomst, att sålunda blifva behandlad som vanliga människor.

Så kommer jag till exporttullen. Detta villkor är för bolagen en bestämd vinst, som för dem bör utgöra en stor säkerhet i deras handtering. Här har redan talats så mycket om de fördelar och olägenheter, med hvilka man i detta afseende har att räkna, att jag icke vill närmare ingå på denna sak. Det kan emellertid icke nekas till, att detta villkor utgör en verklig vinst för bolagen.

Sedermåra har man fraktsatsen och fraktkvantiteten.

Hvad fraktsatsen beträffar, är den satt till 2 kronor 64 öre per ton i 25 år. Här har sagts, att fraktsatser sällan höjas. Jag förmodar, att bolagen icke haft något emot, om fraktsatsen blifvit bestämd till samma belopp, som alla andra få betala, och det är nu dessa 2 kronor 64 öre för alla de större transporterna. Därtill kommer garanti för att järnvägen skall afkasta 5 procent. Här är det således icke fråga om någon vinst för bolagen; det gäller endast att de icke skola blifva misshandlade.

Om fraktkvantiteten har mycket talats. Men om man ser på det ursprungliga kontraktet, så heter det där i 1 §, att järnvägen skall vara »färdig att öppnas för allmän trafik innan 1903 års början». Hvad är allmän trafik? Är det icke rättighet för allmänheten att på denna järnväg liksom på andra få enligt gällande fraktsatser frakta hvad man har att frakta? Kan det vara ett särskildt förbud för detta bolag att frakta på denna järnväg, en järnväg som är byggd för bolaget? Själft erbjöd sig ju bolaget att bygga densamma, men då svarade staten: Ni får icke göra det, därför att vi äro rädda för utlännigen; vi skola bygga den, men Ni skola garantera oss 3,68 procent. Och så säger man: det är allmän trafik, men Ni får icke frakta. Detta är ett sätt att fatta begreppet allmän trafik, som är svårt att förstå.

Jag är för min del icke öfvertygad om att, därest bolagen ville gå den juridiska vägen, bolagen icke skulle kunna tilltvinga sig rättighet att å denna för allmän trafik öppnade järnväg få trafikera hvad de hafva att trafikera. Det heter exempelvis på sid. 55 i den kungl. propositionen: »Riksdagen framhöll dock uti underdånig skrifvelse den 27 april 1898, att nämnda maxmikvantitet» — det var fråga om 1,500,000 ton — »borde begränsas till 1,200,000 ton och att staten för den malmitransport, staten därutöfver åt bolaget komme att besörja, borde uppbära särskild afgift». I kontraktets 2 § talas om att staten skall frakta dessa 1,200,000 ton. På hvad sätt? Jo, »mot ersättning, som i § 3 här nedan sägs», d. v. s. att bolagen skulle garantera 3,68 procent. Bestämmelsen om dessa 1,200,000 ton afser således ingenting annat, än att denna kvantitet får fraktas mot att bolagen garantera 3,68 procent, men för öfrigt skall det vara en särskild afgift, och järnvägen är öppen för allmän trafik. Jag är således icke alls öfvertygad om att, därest bolagen ginge juridiskt tillväga och stämde staten, bolagen icke skulle få lof att frakta. Jag kan därför heller icke finna, att bolagen nu skulle i detta afseende komma att åtnjuta någon speciell fördel.

Hvad man varit så rädd för, nämligen rofbrytning och sådant, därmed har man nu tystnat, sedan bland annat ingenjör Brinell uttalat sig i den riktningen, att däri icke ligger någon fara.

Detta är hvad bolagen vinna. Jag kan för min del icke se, att de vinna något annat än att blifva behandlade som andra människor, jämte frihet från exporttull.

Hvad vinner då staten? Staten får om 25 år hälften af dessa egendommar skuldfritt. Det är bl. a. egendommar i Narvik o. s. v.,

*Öfverenskom-
melte mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kärna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.*

(Forts.)

Öfverenskom-
melse mellan
svenska stat-
ten samt
Luossavaara
—Kii-runavaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

hvilka äro värda ett tiotal millioner. Så får staten hela Luossavaara, hela Mertainen och en hel hop annat, och vidare får staten denna royalté, som väl går i medeltal till två och en half millioner kronor om året.

Nu säger man, att detta är ju bra, men om vi skola lösa oss till det hela, kan det blifva för dyrt. Men först och främst kan man ju vara nöjd med dessa presenter, som man fått och låta bli att lösa. För min del tror jag icke, att det är fördelaktigt, att staten löser sig till en stor affär med några tusen arbetare, som staten förmodligen icke kan på lämpligt sätt sköta. Det synes mig vara bättre, att när man kommer till år 1932 eller 1942, staten låter bli att köpa samt har sin hälft kvar och sålunda får sin stora utdelning utan att gifva ut något. Men vill man nu ovillkorligen lösa, så kostar detta, såsom herr Tamm har sagt, egentligen icke något annat, än att man får uppskjuta med inkomsten en del år.

Dessutom finnas åtskilliga andra villkor. Luossavaara—Kii-runavaara aktiebolag får icke obegränsadt exportera sin malm, utan en del skall behållas för svensk räkning, och de svenska järnverksägare, som vilja hafva denna malm, skola betala densamma efter de pris, som efter gällande prisläge äro skäliga. Ej heller Grängesbergsbolagen få exportera huru mycket malm som helst, utan skola efter hand begränsa exporten — något som jag anser icke höra hit.

Jag undrar huru saken skulle te sig, om man vände sig till de skånska sockerbruken — ty äfven de hafva ju, anser mängen, haft en oskälig vinst — och sade: Ni skall dela med Eder; Ni får icke frakta på järnvägen; den är visserligen öppen för allmän trafik, men det är statens järnväg, och Ni får där icke frakta mer än en viss kvantitet, om Ni icke delar med Eder. Och hvad sockerpriset angår, kunde man ju säga på samma sätt, som man nu säger om malmpriset, när malm inköpes af inhemska järnverksägare: det skall bestämmas af en nämnd; Ni tager alldeles för mycket för sockret; priset skall vara skäligt, och det skall nämnden afgöra. Jag tror att det vore minst lika mycket skäl att göra detta, ty man kan ju säga, att sockret betingar ett oskäligt pris, att tillverkarne förtjänat för mycket. Jag vill icke föreslå, att sockerfabrikanterna skola beskattas på detta sätt, men jag frågar: hvad är skillnaden?

Man har hört talas om att i Asien finnes en del länder, där det är farligt att blifva rik. Om det är någon, som gjort en uppfinning eller på annat sätt förtjänat penningar, så gräver han ned dem. Ty om han visar dem, så kommer paschan och säger: du har förtjänat för mycket, tag hit hälften! Hvem är det, som är paschan här? Jo, det är Riksdagen. Det är Riksdagen, som här kommer och säger: Ni har förtjänat för mycket. Men det är dock detta bolag, som räddat hela detta företag. Det var erbjudet Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t kunde icke taga det; försök hade gjorts på många håll, äfven Riksdagen hade sagt nej,

men slutligen tog detta bolag med stor risk företaget från utlänningen. Kommen ihåg alla dessa utbudanden, som förekommo, innan bolaget tog affären och därmed utförde en stor fosterländsk gärning.

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)*

Nu säger man: allt detta är bra, men bolagen förtjänar för mycket penningar, och vi skola taga en del. Vi äro paschan, det är vi som hafva makten, och det är icke värdt att säga något, ty vi kunna stänga järnvägen, om Ni icke betalar. Mutorna äro dock så högt tilltagna, statens fördel är här så stor att — oakadt det synes mig ganska motbudande att vara med om saken — jag för min del icke kan annat än yrka bifall till utskottets hemställan, ehuru jag visserligen tror, att allt detta innebär en stark varning till en hvar spekulant i Sverige för att blifva rik. Jag hemställer emellertid om bifall.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Håkanson: Herr talman! Af herr Tamm hörde vi, att många utlänningar, särskildt engelsmännen, skulle förvåna sig öfver att vi icke skulle vilja begagna hela transportförmågan hos en järnväg, som redan vore anlagd; och det framgick också tydligt af hans anförande, att han ansåg, att denna trafikförmåga borde tagas i anspråk för dessa malmtransporter, om hvilka här i dag är fråga.

Om man läser det järnvägsstyrelsens utlåtande, som åtföljde 1903 års proposition, finner man däri, att järnvägen hade en beräknad trafikförmåga af 2,700,000 ton. Därvidlag gjordes intet förbehåll. Man kan väl förstå, att om en så stor kvantitet skulle hafva fraktats, det hade varit erforderligt att öka den rullande materielen, men något arbete med själfva banan skulle, enligt järnvägsstyrelsens åsikt, icke hafva varit af nöden. Jag tror också, att man kan lita på denna uppgift. Man kan nämligen antaga, att angående denna järnväg järnvägsstyrelsen är alldeles speciellt skicklig att döma, den har haft många anledningar att grundligt sätta sig in uti alla där rådande förhållanden.

Nu begäres endast något öfver 3 millioner kronor, hvaraf det mesta för rullande materiel, men af den kungl. propositionen framgår, att det skall komma att erfordras åtminstone 10 millioner kronor, innan den begärda exportkvantiteten kan framföras på järnvägen. Huru denna summa skall användas, har jag mig naturligtvis icke bekant; jag vet endast att det icke är meningen att för denna trafik bygga dubbelspår. Herr Tamm sade äfven, att om det skulle tillkomma ytterligare transport, såsom från Svappavaara, så vore saken enkel att ordna genom att utlägga ett dubbelspår för 7 a 8 millioner kronor. — Dessa 10 millioner, som dessförinnan måste beviljas, är ungefär samma belopp, som enligt järnvägsstyrelsens beräkning järnvägarna till Piteå och Skellefteå tillsammans skola kosta.

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

Nu äro vi väl emellertid, hvilken åsikt vi än må hafva i denna fråga, i alla fall ense därom, att när man skall kasta sig in på ett stort företag, bör detta vara grundadt på vunnit erfarenhet. Men här har man ingen som helst erfarenhet om, huruvida det skall vara möjligt att på ett år bryta så mycket malm, som här är ifrågasatt. Alltså kan man icke veta, om det är nödvändigt att så kolossalt öka järnvägens trafikförmåga. Om herrarne se på andra momentet af 9 §, så är där till och med den möjligheten förutsedd, att bolaget icke skulle kunna bryta så mycket malm; där är nämligen gjordt ett undantag beträffande inlösningsfrågan. Denna fråga, i sig själf tillräckligt invecklad, tillkränglas väsentligt genom denna bestämmelse i andra momentet af 9 §. Jag hade verkligen icke ämnat att yttra mig däröfver, men just därför att jag är så oviss, huruvida så mycket malm skall kunna brytas, att banans utvidgande erfordras, har jag kommit att sysselsätta mig med denna sak.

I detta moment bestämmes, att om bolaget »icke medhunnit att till utgången af år 1932 bryta och utfrakta hela de i nästföregående § bestämda malmkvantiteter» etc., så skall staten i alla fall, när den löser bolagens egendom, betala den beräknade vinsten af denna icke brutna och utfraktade malm, dock för högst 5 millioner ton. Staten skulle, såsom framgår af 11 § hafva rätt att göra afdrag för på dessa »icke medhunnit» millioner belöpande royalty.

Jag tycker att detta är en af de märkligaste bestämmelserna i hela kontraktet, en bestämmelse som gör alla beräkningar angående inlösningssumman fullkomligt illusoriska. Det är vidare bestämdt i denna paragraf, att de, som skola slita härom möjligen uppkommande tvist, skola vara nio ojäfviga gode män. Jag gratulerar verkligen dessa gode män till den uppgiften, särskildt när det gäller att bedöma, hvad som menas med att Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag icke »medhunnit» att bryta denna malm. Bolaget kan t. ex. säga: vi hafva icke haft tillräckligt med arbetare. De invändes det från andra hållet: hade Ni bjudit arbetarne större fördelar, så hade de säkert kommit till Eder. Jag tror att denna fråga, därest en sådan tvist uppstår, skall visa sig rent af olöslig.

Jag kan heller icke underlåta att något sysselsätta mig med fraktsatserna och ber då att få tillkännagifva, att jag tror, att man kan vara ganska belåten med fraktsatsen på sträckan Kiruna—Riksgränsen, där statens tariff 12 med 20 procent afdrag skulle tillämpas; det gör 2 kronor 64 öre per ton. Men angående tariffen för den utfraktning som eventuellt skulle äga rum från Kiruna till Svartön, kan jag icke ens förstå, huru man kan komma fram med ett sådant förslag till tariff, som skulle blifva gällande under så många år framåt. Afståndet från Kiruna till Svartön är 2,37 gånger längre än afståndet Kiruna—Riksgränsen, och dock föreslås här en ökning i frakten utöfver den, som föreslagits att gälla där, af endast 32 procent. Hvad vidare angår frakten på sträck-

kan Malmberget—Svartön, är denna sträcka också ofantligt mycket längre än sträckan mellan Kiruna och Riksgränsen, men skillnaden i frakt är beräknad till endast 11 öre per ton. Rätteligen skulle frakten där utgöra 3 kronor 76 öre, men i stället föreslås den till 2 kronor 75 öre. På sträckan Kiruna—Svartön skulle frakten rätteligen utgöra 4 kronor 64 öre, men föreslås till 3 kronor 48 öre.

Men det allra märkligaste är det motiv, som ligger till grund för att dessa fraktsatser föreslås, när det gäller utskeppning öfver Luleå. Det heter i den kungl. propositionen, att aktiebolaget Gellivare malmfälts vinstutdelning har under en följd af år — jag tror från 1895 till 1904 — uppgått till endast 5,50 procent, och därför skulle bolaget icke kunna betala en högre frakt. Först och främst ber jag att få bemärka, att det är ett mycket egendomligt sätt att bedöma ett bolags finansiella ställning att endast räkna med den utdelning, som bolaget lämnat, ty detta är naturligtvis icke någon tillförlitlig måttstock. Utgifterna kunna gå till mångahanda ändamål, såsom nödvändiga förbättringar och dylikt, och en försiktig finansiär i ett aktiebolag medgifver icke öfverdrifvet stora utdelningar till en början, innan bolaget kommit på riktigt säkra fötter. Om andra aktiebolags ledare skulle säga på samma sätt: det bolag, jag representerar, har icke under 10 år lämnat i genomsnitt mera än 5,50 procents utdelning; därför har jag icke råd att betala efter en högre tariff — jag undrar hvad man då skulle invända. En sådan framställning skulle utan tvifvel blifva motagen med löje.

Här har också talats om, att därest malmexporten skulle uppgå till de kvantiteter som förslaget afser, skulle den ena linjen gifva stor afkastning, öfver 11 procent, och man tror också, att den andra linjen skulle gifva åtskilligt öfverskott. Hvad angår linjen Gellivare—Svartön, tror jag, att, med hänsyn till ökade arbetslöner ökade reparationskostnader, ökad materialpris och sådant, detta aftal kommer att leda till, att medelafkastningen icke blir mer än dessa 5 procent, som bolaget är skyldigt att erlagga, utom utgifterna för drift och underhåll. För mig äro statsbanorna en enda affär; det hjälper icke att man säger, att den ena linjen gifver så och så mycket. Här finnas så många klena linjer — och vi motse snart flera — att vi verkligen behöfva några linjer, som gifva en duktig inkomst, för att på detta sätt utjämna balansen på de mindre gifvande. Jag antager att alla tariffier och de beräkningar, på hvilka dessa äro grundade, äro fotade på sådana faktorer.

Jag har, såsom herrarne veta, väckt en motion i denna fråga. Jag har där betonat, att det icke är af afvoghet mot bolaget, som jag gjort detta. Om jag trodde, att herrarne i allmänhet tagit del af motionens innehåll, skulle jag vara förvissad därom, att herrarne skulle gifva mig rätt i detta mitt påstående. Men jag vågar icke hoppas detta, ty jag vet att herrernes tid är så upptagen af andra riksdagsgöromål, att ett genomläsande af hvarje motion är ute-

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.
(Forts.)*

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—n. st.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.

(Forts.)

slutet. Därför måste jag be att nu få något redogöra för motionens innehåll och tillika att få något utveckla afsikten med densamma.

Jag har föreslagit, att de 1,200,000 ton, som redan förut äro kontraherade, skulle under hela tiden vara fria. Den öfriga exporten skulle under tio år vara fri, men därefter skulle man hafva rätt att åsätta exporttull. Såsom ett motiv till detta förslag har jag angifvit, att man vid nya traktatsunderhandlingar med Tyskland skulle hafva ett kraftigt vapen i sin hand. Nu har utskottet sagt, att detta betyder ingenting. Vi hafva dock helt nyligen och från kompetent håll hört sägas, af hvilken ofantlig vikt detta hot om exporttull var, när det gällde fjolårets förhandlingar. Detta har uttalats både af en deltagare i dessa förhandlingar och af den statsrådets ledamot, som torde vara bäst initierad i förhandlingarnas gång.

Men det är icke endast med afseende å nya traktatsunderhandlingar, som jag föreslagit en exportafgift, utan det är också af andra skäl. Det är emedan denna fråga enligt mitt förmenande är inhöljd i ett sådant dunkel, att ingen kan säga hvad den i själfva verket innebär, och på det att man skulle hafva i sin hand att rätta vid uppgörelsen möjligen begångna misstag. Min mening har således varit, att man vid eventuella traktatsförhandlingar icke skulle släppa hela den rätt, man förbehållit sig att åsätta exporttull, utan att man ovillkorligen skulle hålla på åtminstone en del af denna rätt.

Nu säger man: ja, men vi äro så svaga; Sverige är så litet, vi kunna icke motstå de väldiga påtryckningarna af de skickliga underhandlare, som man sänder till oss från utlandet. Jag frågar, om man icke kan säga, att smärre länder än vårt förstätt att kraftigt häfda sin rätt vid internationella förhandlingar. Jag instämmer med herr Berg däri, att det vore sorgligt, om vi skulle här genast uppgifva hela vår själfbestämmerätt.

Jag hade icke tänkt mig, att denna exporttull skulle från början sättas till ett visst belopp, utan jag hade tänkt mig, att man endast skulle förbehålla sig ett visst maximum och att utskottet skulle inkomma med förslag härutinnan. Det har synts mig, som om man i detta afseende kunde hafva bestämt en viss procent af malmens försäljningspris å banvagn närmast brytningsplatsen. När bolaget kan vara färdigt att efter utgången af 30 år släppa till halfva utdelningen, så tror jag icke, att det skulle hafva blifvit alltför betungande för bolaget att efter 10 år släppa till en liten del.

Nu vet jag mycket väl, att det icke vore ändamålsenligt att här yka bifall till min motion; åtminstone skulle jag därvid icke hafva någon utsikt till framgång. Därför kommer jag icke heller att göra det, men jag vill också meddela, att jag icke kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr Lundsten: Herr talman! Det af Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget till öfverenskommelse angående de stora norr-

bottniska malmfälten innefattar uppenbarligen mycket beaktansvärda fördelar för staten, och den lösning som, enligt berörda förslag, skulle gifvas åt denna så länge sväfvande fråga bör i hufvudsak anses vara för det allmänna tillfredsställande. Endast § 8 i förslaget till öfverenskommelse mellan svenska staten och Luossavaara—Kiirunavaara med flera aktiebolag angående den nämnda bolag af svenska staten garanterade malmfraktningen, hvarom det i utskottets förslag heter, att den får uppgå till 3,300,000 ton årligen, anser jag mig icke kunna gilla. Utskottet säger, att banans trafikförmåga icke kan skattas mycket högre än till 3,500,000 ton och då skulle således endast 200,000 ton blifva öfver för andra att befrakta. Denna paragraf synes mig därför strida emot Riksdagens föregående beslut i samband med tillstyrkande af järnvägskoncession åt aktiebolaget Svappavaara malmfält.

Öfverenskommelse mellan svenska staten samt Luossavaara—Kiirunavaara—m. fl. aktiebolag angående viss grufvegendom.
(Forts.)

Af 1901 års riksdagsförhandlingar framgår bl. a. följande: Svappavaarajärnvägens ägare eller trafikanter skulle vara »underkastade endast den inskränkning i tillfälle till vidaretransport etc., som föranledes af de medgifvanden etc., som redan lämnats Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag».

Statsutskottets förslag lydde i denna sista sats: »som redan af staten kontraktensligt lämnats eller framdeles kan komma att lämnas.»

Ändringen af statsutskottets formulering beslöts efter omröstning i enlighet med statsutskottsledamöterna Bohnstedts och L. Wijks reservationer.

Enligt Första Kammarens protokoll den 17/4 1901 anförde herr Hugo Tamm, att den af reservanterna föreslagna, sedermera antagna formuleringen skulle utgöra »ett bestämdt uttalande (af Riksdagen) att sedan de 1,200,000 ton först fraktats, därefter Svappavaarabolagets rättigheter inträder.»

Kungl. järnvägsstyrelsen och norska järnvägsstyrelsen hafva förklarat, att utöfver de ofvannämnda 1,200,000 ton kunde fraktas de af Svappavaarabolaget begärda kvantiteterna ända till 1,200,000 å 1,500,000 ton.

Af allt detta synes obestriddligen framgå, att Riksdagen uttalat sig för koncessionens beviljande och därvid efter härom hållen omröstning rent af berättigat Svappavaarabolaget att vara tillförsäkradt utfrakt å banan Kiruna—Riksgränsen närmast efter de med Kirunabolaget då kontraherade 1,200,000 ton, och att denna utfrakt efter 1906 skulle få uppgå till 1,200,000 å 1,500,000 ton, om så önskades, och detta utan alla garantier om minimifrakt eller grufvornas afstående till staten.

Nu har utskottets ordförande här i dag bland annat yttrat, att den saken är lätt hjälpt genom att bygga järnvägen dubbelspårig på något stycke. Härom säger också utskottet: »Härvid må erinras, att det alltid finnes utväg att möjliggöra ökad transport genom riksgränsbanans ombyggnad till dubbelspårig å större eller mindre del af dess sträckning eller genom ökning af antalet mötesplatser; och kostnaden härför skulle uppenbarligen för staten väl

öfreenskommelse mellan svenska staten samt Luossavaara—Kiirunavaara—m. fl. aktiebolag angående viss grufvegendom.

betala sig genom de ökade frakterna.» — Ja, detta är nog sant, men det återstår då för Riksdagen, att besluta härom. Det är ju Riksdagen som skall besluta i denna sak, och vi veta ju icke i dag, hvad Riksdagen senare kan komma att besluta. Det är oss omöjligt i dag att bestämma öfver en kommande Riksdag. Vi veta icke, hur dess beslut kan komma att utfalla.

Jag skulle därför vilja hafva ett tillägg till § 8, af följande lydelse: »att Riksdagens beslut om antagande af kontraktet med aktiebolaget Kiirunavaara—Luossavaara, oafsedt att detta bolag därigenom tillförsäkras rätt att befrakta intill 3,300,000 ton malm per år, icke får anses upphäfva Riksdagens föregående beslut om vidare frakt från Kiruna—Riksgränsen af Svappavaara malm.»

(Forts.)

Då jag emellertid föreställer mig, att formella hinder möjligen föreligga för proposition å detta mitt tilläggsförslag nöjer jag mig med att få detsamma antecknadt i protokollet, och då jag för öfrigt är ense med utskottet, slutar jag med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fränckel: Riksdagen börjar på att blifva bekant med Luossavaara-bolaget, och det är icke underligt, ty det är nu tredje gången, som Riksdagen på detta sätt har att behandla aftal med detta bolag. Detta tyder på att med de bestämmelser, som förut funnos för bolaget, fann bolaget att det icke kunde drifva sin avance nog i höjden, utan måste se till, huruvida icke nya aftal kunde med staten träffas. Jag tror för min del emellertid, att man icke får hafva såsom utgångspunkt vid dessa underhandlingar de åsikter, som nu här yttrats af den ärade ordföranden i statsutskottet och af en ledamot från utskottet, nämligen att bolagets rättigheter vore af den beskaffenhet, att *hvarje* framställning, som från statens sida framkomme om fördelar för staten icke vore berättigad. Man ville snarare beteckna dem som oberättigade. Om man således utgår från den synpunkten, att ett nytt aftal skall träffas, föreställer jag mig, att bolaget på samma sätt som andra, som söka ett nytt aftal, måste vara underkastadt, att hvarje aftalslutande part bestämmer sina villkor. Jag kan således icke vid bedömandet af denna fråga gå ut från annan uppfattning, än att staten måste i denna viktiga fråga ställa sig på sin suveräna ståndpunkt och förklara, att det är svenska staten som bestämmer hvad som här skall ske och att den, som icke härmed vill åtnöja sig, må stå kvar på det gamla aftalet. Jag tror, att det är så mycket nödvändigare att intaga denna ståndpunkt, som, om man bedömer de olika underhandlingar, som här förts, man ser att bolaget ständigt söker nå sitt mål *oförändradt*. Bolaget har 3 punkter, som bolaget föresatt sig att genomdrifva mot svenska staten. Dessa 3 punkter äro: bort med exporttull, konstant frakt under 30 år och ökad export intill 3,300,000 ton i stället för 1,200,000 ton. Med dessa tre villkor går bolaget till aftal och dessa tre villkor har bolaget också fått in i kontraktet. Låt oss då se på hvad dessa tre villkor innebära för svenska staten. Det är väl alldeles

gifvet, att hvar och en trafikant här i landet, som drifver en mera djupgående industri än den att endast gräva upp malm ur hålen och skicka ut den på järnväg, skall önska få fastslaget att under en viss period, 25—30 år, vara befriad från hvarje intrång genom tullbestämmelser, som svenska staten kan finna med sin fördel öfverensstämmande. Det måste vara å andra sidan klart, att hvarje trafikant eller industri skall finna ytterst fördelaktigt, om den ligger vid en järnväg, hvaraf den är beroende, om den kan få fastslaget en fraktsats, som kan gälla under viss bestämd tid och få den så bestämd att ingen ändring finge ske, och att svenska staten såsom ägare af järnvägen förklarade sig skyldig därå frakta den kvantitet som är bestämd.

Den tredje punkten om att få frakta 3,300,000 ton i stället för 1,200,000 ton måste naturligtvis för en trafikant, hvilken, såsom jag nyss nämnde, icke har annan uppgift än att bryta malmen och skicka ut den på järnväg, betyda detsamma som att, om en utskeppning på 1,200,000 ton inbringa en viss avance, måste en utskeppning på 3,300,000 ton inbringa en ännu större avance, och därför måste detta vara ett mycket eftersträfvansvärdt mål.

Hvad den sista punkten beträffar, så har ju svenska staten kanske utan skäl återhållit export af järnmalm från dessa malmfält, och då jag för min del här har biträdt utskottets förslag i denna del, har jag gjort detta på den grund, att jag är öfvertygad om att de undersökningar, som nu blifvit gjorda på dessa malmfält, äro af den beskaffenhet, att man kan tillåta en ökning af brytningen utan skada för framtiden. Man må säga hvad man vill, de tre punkterna innebära så stora fördelar för bolaget, att bolaget på den grund nog ansett sig böra komma tillbaka. Man måste då hålla regeringen räkning för att regeringen kunnat åstadkomma ett aftal af den beskaffenhet, som här föreligger. Det kan ju icke nekas, att regeringen i detta fall ställt sig om jag så får säga fördelaktigt på svenska statens sida och icke haft sådana konsiderationer som de herrar, som yttrat sig här, och om hvilka man nästan kan tro, att de vilja medgifva bolaget nära nog hvad som helst. Regeringen har, såsom synes, vid uppgörandet af detta aftal haft två stora mål framför sig. Det ena har varit att aftalet måtte göras af den beskaffenhet, att den svenska industrien blir väl tillgodosedd med järnmalm, oberoende af att regeringen medgifvit en så betydlig ökning i brytning. Det andra har varit, att aftalet skall vara sådant, att det blir möjligt för svenska staten att få det önskemålet uppfyllt, som här flera gånger uttalats, nämligen att svenska staten skall bli ägare af dessa malmfält. Hvad den första frågan beträffar, om möjligheten för svenska staten att få tillgodosedda sina behof af järnmalm, så synes mig, att regeringen i detta fall har i aftalet bevakat statens rätt så långt som därvid varit möjligt. Regeringen har förbehållit sig, att här skall säljas en viss kvantitet till ett bestämdt pris och att vidare vissa malmfält skola öfverlämnas till staten för att af staten möjligen bearbetas. Härvid är att märka, att denna öfverens-

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.*

(Forts.)

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.

(Forts.)

kommelse tills vidare är mycket chimärisk, emedan bolaget försiktigtvis förklarar, att när det öfverlämnar dessa malmfält, sker det med villkor, att staten däraf icke får bryta något för skeppning till utlandet. Men, säga hvad man vill, efter den sakkunniga utredning, som skett, anser jag det målet vunnet.

Hvad beträffar det andra villkoret, för hvilket regeringen ömmat, nämligen möjligheten för staten att med tiden förvärfa dessa malmfält, har ju regeringen gått ganska långt och fått vederbörande att medgifva äfven detta. Man har visserligen chimäriskt föreställt sig, att staten redan från början skall blifva halfpartsägare i bolaget, men så är icke förhållandet. Den fördel, som staten får under de första 25 åren, består ju endast däri, att staten för sin andel har att uppbära en viss royalty per ton. Således är hela affären öfverlämnad till bolaget att exploatera under dessa 25 år, och statens inblandning är, såsom jag nyss nämnde, endast att uppbära royalty, men icke någon rätt till något vidare i afseende å bolagets sätt att sköta affärer.

Då, såsom jag förut berört, bland bolagets punkter angifvits rättigheten att få en viss fraktsats fastslagen, så har regeringen äfven i detta fall gått bolaget till mötes och medgifvit en fraktsats på 2 kronor 64 öre under hela tiden till norska gränsen och motsvarande åt andra hållet. Allt detta tyder således på, att under de 25 resp. 30 åren, som denna s. k. halfpartsindelning existerat, har bolaget förvärfvat möjlighet att exploatera hela sin affär, ensamt taga alla därpå uppkommande avancer och endast öfverlämnat åt staten den bestämda royaltyn jämte den avance, som möjligen kan uppstå på frakten. Det kan icke disputeras bort, att det medgifvande, som staten lämnat genom att fastslå en konstant fraktsats, är en farlig fråga ur den synpunkten, att denna fraktsats kan för staten blifva förlustbringande; men därför har regeringen i förslaget intagit en bestämmelse om att bolaget under alla förhållanden skall garantera 5 % ränta på järnvägen.

När nu således ur alla dessa synpunkter aftalet tyckes vara för staten fördelaktigt, måste man ju i strid med hvad denna kammar förra året beslöt, då den med 86 röster mot 44 afslog det då föreliggande förslaget, söka om möjligt få ett aftal till stånd. Reservanterna skilja sig i detta fall från utskottets majoritet endast i en punkt, nämligen att man vid inlösen af den hälft, som icke tillkommer staten, när de 30 åren äro slut, skall hafva fastslagit någon maximisiffra såsom gräns för den lösen, som då för denna andra hälft skall erläggas. Detta har nu från åtskilliga håll betecknats såsom särdeles hårdt, men jag hemställer till kamraren, huruvida reservanterna icke haft grundad anledning att i detta fall upptaga en sådan fråga. Jag nämnde nyss, att bland de viktiga motiv, som regeringen tycks hafva haft för att få en öfverenskommelse till stånd, varit att malmbolagen slutligen skola komma i statens hand. Jag måste således förutsätta att, om denna affär verkligen utvecklar sig på sätt som skett, det skall vara ett önskemål för svenska staten att vid den tid, då inlösen skall

äga rum, verkligen begagna sig af sin lösningsrätt. Då säger man, att detta är alldeles för hårdt för att bolaget skall kunna gå in därpå. Ja, om reservanterna vid bestämmandet af detta villkor kunnat på något sätt själfva konstruera sina siffror, vore det fullkomligt riktigt, men reservanterna hafva ställt sig på den kungliga propositionens ståndpunkt. Kungl. Maj:t har vid afgifvandet af sin proposition uppgjort beräkningar, hur denna affär skall ställa sig under årens lopp emellan staten och bolagen, och vid dessa beräkningar har Kungl. Maj:t själf sagt sig anse, att vid den tid, då inlösen skall komma i fråga, sannolikt ett pris af 3 kronor per ton i totalvinst å den malm, som bolaget skeppar, skulle vara en lämplig siffra, och Kungl. Maj:t har fått denna siffra till 140,000,000 kronor. Märk väl, mina herrar, kan det verkligen anses såsom hårdt för ett bolag, att man förklarar, att den siffra, som vid inlösen skall komma i fråga, och hvilken inlösen man anser önskelig för svenska staten, sättes till 3 1/2 gånger aktiekapitalet för bolagets hälft. Man måste så mycket hellre antaga, att den siffra, som Kungl. Maj:t uppställt, är riktig, som, om herrarna se på sid. 40 i utlåtandet, Kungl. Maj:t beräknat siffran därtill icke endast vid lösen 1932 utan äfven 1942, hvilket tyder på, att Kungl. Maj:t icke tänkt sig någon *nämnvärd* ökning af denna siffra. Men man säger ändå, att detta är för hårdt. Man skall tilllåta bolaget att vid den tid, då inlösen skall äga rum, få malmfältens fulla värde. — Jag frågar, om, såsom motionären har framhållit, staten genom detta aftal medgifver bolaget att under 25—30 år ensamt exploatera denna affär med bibehållande af *hela* sin vinst och såmedelst förkofra affären, det kan vara lämpligt, att staten således genom sina egna åtgöranden fördyrar den hälft, som staten i sin tur skall lösa. Jag kan icke finna detta. Slutligen kan jag icke tänka mig, att denna siffra för bolaget betyder något annat än en »spekulationssiffra», som bolaget mister, om Riksdagen icke antager den kungl. propositionen oförändrad. Någon förlust för närvarande kan icke förekomma, utan den skulle inträda endast under förutsättning att vid den tiden värdet skulle öfverstiga hvad som då verkligen erlades i inlösen, men *för närvarande* är denna siffra icke annat än en spekulationssiffra. Då har man å andra sidan förklarat, på samma sätt som vid föregående tillfällen, då denna fråga varit före, att man icke får göra någon ändring i de villkor, som bolaget gått in på, ty då kan det hända, att bolaget säger nej. Ja, mina herrar, låt oss stå den risken. Den risken tror jag för resten icke att Riksdagen löper, ty den erfarenhet, som föreligger här, går i rakt motsatt riktning. Då bolaget 1903 tillät sig att göra ett så djärft förslag som att Riksdagen med 20 millioner kronor skulle deltaga i dess affär i form af lån, och detta lån lyckligtvis här i kammaren afslogs, hette det, när afslaget kommit, att nu förfaller hela frågan, nu gå malmfälten till utländska händer. Men tre dagar därefter var lånet afslutadt utan statens mellankomst. Hvad sades i fjol, då frågan var före? Under debatten då hette det liksom i dag, att man skulle riskera, om saken

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.
(Forts.)*

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufsegendom.
(Forts.)

afslogs, att bolaget icke skulle gå in på vidare aftal utan fortsätta med export af 1,200,000 ton. Vi känna således i år igen vår gamle bekante. Bolaget har emellertid kommit tillbaka och på ett sätt, som icke är så fördelaktigt för bolaget som för staten. Jag tror således, att man kan utgå från den uppfattningen, att staten är i sin fulla rätt, då det gäller ett trafikafstal, som skall göras nytt, och där staten är den ena, den suveräna parten. Under sådana förhållanden och då det villkor, som tillagts, går i riktning med regeringens egen önskan, då nämligen regeringen framhållit såsom ett af de viktigaste motiven, att staten med tiden skall bli ägare af dessa malmfält, har jag ansett mig böra reservera mig mot utskottets förslag i denna del, och ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bergendahl: Jag har icke för afsikt att understödja de invändningar, som blifvit gjorda emot det framställda förslaget. Jag anser, att berörda invändningar, äfven om de äro beaktansvärda, dock icke hafva den betydelse, att de böra föranleda afslag på en öfverenskommelse, som, det kan väl icke bestridas, bereder staten synnerligt stora fördelar. De gjorda invändningarna hafva gen-drifvits af utskottet och af de talare här i dag, som försvarat utskottets framställning, och då jag icke kan med någon auktoritet yttra mig rörande dessa saker, vill jag icke sysselsätta mig vidare med hvad emot förslaget invändts. Jag ber emellertid att få uttala, att såvidt jag förstår, är den ifrågasatta uppgörelsen i formellt afseende betryggande och reellt ägnad att tillgodose statens intressen i största möjliga mån. Jag tillåter mig dock att vidröra vissa förhållanden, som alstra betänkligheter vid afgörandet af denna fråga. Jag afser förhållanden, som falla utom aftalet emellan staten och ifrågakomna bolag, men som dock äro närliggande. Statsutskottets ärade ordförande vidrörde dem helt hastigt, men det hade varit lugnande, om dessa förhållanden blifvit mera klar-gjorda. Jag syftar på trafiken inom vår grannstat. Det har upp-gifvits, att Ofotenbanan skulle vara i stånd att frakta 3,000,000 ton, men denna beräkning lär vara mycket sangvinisk. I allt fall är det mer än 3,000,000 ton, som man har för afsikt att frakta, och kommer Svappavaaramalmen till, kommer malmkvantiteten att betydligt öfverstiga nämnda belopp. Då blir frågan: är norska staten beredd att vidtaga de anordningar med Ofotenbanan, som blifva erforderliga för att öka dess trafikförmåga? Jag frågar detta, emedan det förekom för några dagar sedan en uppsats i en norsk tidning, som skall vara ett uttryck för stämningen inom ledande kretsar, och där står: »Norge har alltid ställt sig fullt lojalt gent emot de svenska trafikintressena — — — Önskas det en öfverens-kommelse mellan staterna för att reglera förhållandena, kommer det knappast att möta några svårigheter i Norge. Men förutsättningen för ett eventuellt kontrakt måste vara full likställighet mellan kontrahenterna. Och vidare måste vi fordra, att ett eventuellt transportkontrakt får en sådan räckvidd och att fraktbestäm-

melserna bli sådana att man säkert kan räkna på att det utlagda kapitalet tillbakabetalas under transporttiden, om det blir fråga om dubbelspår.» Således ifrågasättes här ett transportkontrakt med svenska staten, grundadt på vissa förutsättningar. I sammanhang med denna fråga framstår frågan om anläggningarna vid Narvik. Dessa anläggningar gå ju till mycket stora belopp, flera millioner kronor. De äro utförda på norska statens mark, och norska staten har rätt att inlösa desamma. Då blir frågan, om norska staten är villig att på icke alltför ogynnsamma villkor framdeles, sedan lösningsrätten är begagnad, upplåta anläggningarna för utskeppning. Det skulle varit mycket lugnande, om dessa förhållanden hade blifvit klargjorda, och det synes mig som om, innan kontrakt afslutas, saken i detta afseende dessförinnan bör vara ordnad, ty skall man nedlägga stora kostnader på riksgränsbanan, är det ju nödvändigt, att banan på andra sidan gränsen kan mottaga och transportera de mängder, som riksgränsbanan i det nya skicket skall transportera.

Jag kommer så till en tredje omständighet, som härvidlag jämväl är att beakta. Herrarna hafva kanske observerat, att i slutet af förra månaden en motion väcktes i norska stortinget angående bestämmande af skeppsafgifter för de fartyg, som ombesörja malmtransport. Dessa fartyg hafva hittills gått fria från skeppsafgifter. Motionären anser detta förhållande orättvist, då de fartyg, som föra norskt gods, få erlægga i skeppsafgift 50 öre per registerton. Denna motion vann stor tillslutning i norska stortinget, och finansministern förklarade, att saken skulle tagas under öfvervägande.

För min del är jag öfvertygad om, att några synnerligen stora svårigheter att få en uppgörelse till stånd icke skola möta från norsk sida, eftersom norrmännen måste vara lifligt intresserade af att transporten tar vägen öfver deras land. Jag har emellertid ansett det vara viktigt, att här uttalas önskvärheten däraf att, ifall svårighet mot förmodan skulle yppa sig i berörda afseende, man vidtager åtgärder för att främja transporten åt Luleåhållet.

De kostnader, som man har för afsikt att nedlägga på Riksgränsbanan åt Ofotenhållet, måste vid ofvannämnda förhållande komma att öfverflyttas på bansträckan åt Luleå.

Hvad reservationen beträffar får jag verkligen lof att säga, att jag tycker att det knappast är riktigt rättfärdigt att fastslå den begränsning som föreslås i densamma. Det går väl icke an att pressa bolaget så hårdt emot väggen. Stiger malmens marknadsvärde så högt, att man kan beräkna en nettovinst öfverstigande 3 kronor per ton, då får ju staten ökade resurser att betala den högre lösesumman. Att företaga den af reservanterna föreslagna begränsningen synes mig icke vara öfverensstämmande med aftalets bestämmelser i andra hänseenden, lika litet som med den allmänna grund hvarpå aftalet är fotadt.

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—n. st.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.*

(Forts.)

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.*

Jag vet, att det är många personer, som misstro bolaget. De tro alltid att, när staten skall träffa uppgörelse med ett dylikt bolag, det är staten som blir lidande. Det påstås, att det icke är möjligt att öfvertyga en fattig man om att en rik änka icke är vacker. Jag tror, att det är lika omöjligt att öfvertyga somliga, att ett rikt bolag icke sitter inne med fula planer.

Det synes mig, som om rättfärdigheten kräfver, att man här ger fullt ut utan denna begränsning, ty därtill äger ju staten resurser genom de stora värdefulla malmtillgångar, som staten får öfvertaga. Skulle lösesumman därigenom blifva alldeles för stor, är det ju icke nödvändigt att staten inlöser dessa aktier å nominellt belopp af 40 miljoner kronor. Det torde vara rent af fördelaktigast att sådan inlösning icke sker, utan att rörelsen fortfarande drifves af ett bolag, men att staten får genom sin delaktighet i bolaget denna starka ställning, som gör det möjligt för staten att kontrollera bolagets verksamhet och genom sitt inflytande leda rörelsen in på sunda och för landet gagnande banor.

Jag ber, herr grefve och talman, att här tillika få uttala ett önskemål, och detta är, att den inkomst, som tillflyter staten genom denna uppgörelse, icke måtte ingå i den allmänna statsregleringen, utan användas till upphjälpande och understödande af våra näringar, enkannerligen järnhandteringen. Det är statens skyldighet att egga företagsamheten, att leda in näringslivet i sunda och goda banor, att hjälpa där hjälp behöfves för det allmännas väl. Vill staten, med de ökade resurser som genom denna uppgörelse erhållas, föra en klok och kraftig ekonomisk politik, kan det hända, att det gamla järnbärrarlandet skall få sitt anseende ökad på världsmarknaden, att dess alster blifva efterfrågade och dess industri när en utveckling, som kommer hela landet till godo.

Då de betänkligheter jag har framställt icke, enligt min uppfattning, föranleda till ett afslagsyrkande, utan blott varit afsedda att tjäna som ett memento, ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till statsutskottets förevarande hemställan.

Herr Stephens: Herr grefve och talman, mina herrar! Den föreliggande frågan förefaller mig vara betydligt enklare, än den nu här har blifvit framställd. Man har i många hänseenden försökt att göra den svårlöslig, då den enligt min uppfattning icke borde vara det.

Först och främst gäller det härvidlag att afgöra, huruvida man begår någon orättvisa genom att för statens räkning fordra uppfyllandet af vissa villkor. Såsom herrarne veta, råder det rättsförhållandet, att när man inmutar ett malmfält på enskild mark, har jordägaren rätt till halva inkomsten, den s. k. jordägarrätten. Denna rätt har kronan efterskänkt. Således förekom den icke på kronans mark vid den tidpunkt, då ifrågavarande malmfyndigheter inmutades. Af dessa blef det först tal om att bearbeta Gellivare malmfält. Det var engelskt och annat utländskt kapital som sattes in i företaget. Försöket gick emellertid olyckligt; seder-

mera öfvertog staten järnvägen Luleå—Gellivare, och beartbetningen af Gellivare grufvor kom i gång. Då började de svenska järnverksägarna att befara, att deras handtering skulle komma att bli lidande på den ständigt sig ökande malmexporten från Gellivare. Därefter tror jag, att samma intressenter som voro engagerade i Gellivaregrufvorna riktade sin uppmärksamhet på Kiirunavaara-grufvorna, hvarom det nu hufvudsakligen är fråga. Dessa intressenter begärde koncession på en järnväg från grufvorna till norska gränsen. Men det intresse, som då gjorde sig gällande för att minska exporten af våra malmer, motarbetade denna koncessionsansökan, tillfölje hvaraf koncession vägrades. Längre fram i tiden gick man ett steg vidare: man upphäfde rätten för inmutarne att i Norrland njuta hela inkomsten vid blifvande inmutningar af malmfält, och man bibehöll där för kronan samma rätt som den enskilda hade, jordägarrätten.

Så kom den tid, då nya intressenter ville vara med om att exploatera dessa grufvor. Då någon koncession icke kunde erhållas, upprättade man ett kontrakt med staten, i enlighet hvarmed staten skulle bygga järnväg. Det var således staten, som skulle hafva i sin hand möjligheten att kontrollera den brytning och export af malm, som skulle kunna ifrågakomma. Detta är ställningen i närvarande stund.

Nu har här sagts, att man icke får behandla dessa intressenter orättvist. Man får icke ta ifrån dem deras rättigheter, o. s. v., o. s. v. Då frågar jag, hvad hafva dessa intressenter för rättigheter? Jo, de hafva rättighet att från Kiruna på järnväg utföra 1,200,000 ton malm om året. Nu har man beräknat, att de skulle kunna hafva en förtjänst af 3 kronor per ton malm, hvilket på 1,200,000 ton gör 3,600,000 kronor om året. Dessa herrar tycka emellertid naturligtvis, att när de hafva utsikt till att få en mycket större vinst, de böra söka skaffa sig den. Därför begära de att få exportera 3 millioner ton om året, hvarigenom vinsten skulle stiga till 9 millioner kronor i stället för till 3,600,000.

Bolaget eftertraktar därjämte en annan mycket stor fördel, nämligen att i första hand vara tillförsäkradt en konstant fraktsats å järnvägen utan hänsyn till konjunkturerna, utan hänsyn till hvad det kommer att kosta staten att frakta malmen. Man vet icke nu, hur det kommer att ställa sig om 20 år i afseende å arbetslöner, kolpriser och annat dylikt, men järnvägsfrakterna skulle stå fast!

Den tredje fördel, som detta bolag eftertraktar, är en bestämmelse om att bolaget i 25 års tid skulle hafva säkerhet för att det icke åsättes någon exporttull. Man säger nämligen, att exporttull egentligen är en orättvisa; man kan ju aldrig göra upp en affär, då man icke är säker på att icke varan blir åsatt exporttull. Ja, detta kan ju vara en orättvisa! Men då frågar jag: är det rättvisa att lägga progressiv beskattning på inkomst, som icke existerar? Är det rättvisa att efter hand som sockerbruken få mer inkomst höja sockerskatten; är det rättvisa att borttaga

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luosavaara
—Kiiruna-
vaara—m. st.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.
(Forts.)*

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående vis
grufegendom.*

(Forts.)

privilegier, som af Riksdagen först begränsats och sedan fastslagits för lifstiden? Detta har Riksdagen gjort, när det gäller inländska intressen. Nu gäller det utländska intressen till någon del — hur stor vet jag icke. Skall man då hafva stora betänkligheter och icke kunna vidtaga några verkligt verksamma åtgärder? Man bereder detta bolag stora fördelar, och hvad får man i gengäld? Ytterst ringa, så vidt jag kan se. Det värsta är emellertid enligt mitt förmenande, att man binder sig för 25 år, om man antar här framställda förslag. Att en uppgörelse med bolaget kommer till stånd är jag med om. En inlösen däremot anser jag vara onödig, därför att det icke lämpar sig för staten i allmänhet att drifva industri. Om staten inlöser företaget, kan staten icke själf sköta affären, utan måste under alla förhållanden på ett eller annat sätt hafva någon arrendator, eller hvad man vill kalla det, som egentligen drifver rörelsen. Således finns, så vidt jag kan förstå, ingen anledning för staten att inlösa företaget, lika litet som att binda sig för 25 år och kanske förlora millioner kronor. Bara denna exporttull, mina herrar, representerar bortåt 4 1/2 millioner kronor om året, ifall man beräknar en krona per ton. Om man nu därtill lägger de många millioner, hvarmed bolaget skulle öka sina inkomster, är det tydligt att bolaget komme att göra en kolossal vinst. För denna kolossala vinst bjuder det naturligtvis det minsta möjliga. Om nu staten icke vill acceptera dessa villkor, så heter det, bland annat, såsom vi redan hört, att det icke går an för utlandet. Engelsmännen säga att vi äro dårar, när vi icke vilja använda våra järnvägar. Mina herrar, jag känner engelsmännen. De säga hvad som passar deras intressen för tillfället! När de engelska intressena ligga på bolagets sida, fällas naturligtvis uttryck, som passa därefter; hade det varit på annat sätt, så hade engelsmännen naturligtvis sagt helt annorlunda.

Jag anser, att denna uppgörelse är beräknad för alltför lång tid. Om den afsett 10 år, skulle jag kunnat vara med därom; men 20—25 år härefter, det ligger för långt borta i tiden. Det är för många faktorer, som då kunna göra sig gällande, hvilka vi nu icke kunna beräkna.

På grund af dessa skäl anhåller jag, herr grefve och talman, att få yrka afslag å statsutskottets hemställan.

Friherre Tamm: Herr grefve och talman! Jag har icke begärt ordet för att understödja det kungl. förslaget. Det synes mig dock vara af allra största vikt att Riksdagen nu antager detsamma. Förmånerna af förslaget hafva blifvit framhållna på ett sätt som är långt bättre, än hvad jag skulle kunna göra. Jag har begärt ordet för att betona, att om detta förslag skulle komma att falla — hvilket ju är möjligt, oaktadt de starka skäl, som tala för detsamma — måste vi tänka efter hvad det då inträder för rättsförhållanden. Jo, då kommer 1898 års kontrakt att blifva gällande. Det kan då vara skäl i att göra sig reda för hvad detta kontrakt verkligen innehåller, ty vi hafva under den föregående tiden sett, huruledes

detta kontrakt blifvit oriktigt tolkadt. Af de många personer som yttrade sig under förliden sommar, när Göteborgs Iilandels- och Sjöfartstidning ställde sina spalter till förfogande för dem som hade något att säga i malmfrågan, var det några hvilka kategoriskt förklarade, att nu åtminstone måtte man väl vara fullkomligt förvissad om, att här ifrågavarande bolag icke under några förhållanden hade rättighet att frakta mer än 1,200,000 ton, därest bolaget icke finge särskildt tillstånd därtill.

Sedan den tiden har det utkommit broschyrer, hvilka förfäktat samma åsikt. Vissa motionärer i Riksdagen ställa sig på samma ståndpunkt. I dag har af tre talare uttalats den tanken att bolaget icke har rättighet att frakta mer än 1,200,000 ton. Ja, det står till och med på det sättet refereradt i 1906 års kungl. proposition.

Ehuru en talare redan förut har påpekat detta, ber jag därför att få redogöra för hvad 1898 års kontrakt enligt Riksdagens beslut verkligen innehåller. Dess 2 § säger nämligen: »Staten åtager sig att, sedan banan blifvit färdigbyggd, å densamma *mot ersättning, som i § 3 här nedan sägs*, dels från Luossavaara och Kiirunavaara till Riksgränsen för bolagets räkning frakta årligen högst en million tvåhundrausen ton järnmalm eller af sagda myckenhet vunnin förädlad produkt» — — —. Således att på banan »*mot ersättning, som i § 3 här nedan sägs*», frakta den kvantitet etc.: det är här icke fråga om ett maximum som bolaget får frakta, utan om den ersättning, som bestämmes i 3 §; och Riksdagen, som från Kungl. Maj:t fått mottaga framställning om att sätta den siffran till en miljon femhundrausen ton, satte ned den till en miljon tvåhundrausen ton, hvaraf naturligtvis följer att på hvarje ton af de en miljon tvåhundrausen belöper en större summa än om ersättningen fördelas på en miljon femhundrausen. Man har därför här valt detta uttryck.

I följande paragraf omtalas, att för fraktandet af dessa 1,200,000 ton betalar bolaget icke allenast drift- och underhållskostnader, utan äfven 3,8 % årlig ränta å anläggningskostnaden, sådan den är eller för framtiden blir.

Har då bolaget verkligen icke fått något annat stöd för sin önskan att frakta mer? Jo, visserligen! I den riksdagsskrifvelse, med hvilken detta kontrakt följde, yttrar Riksdagen: »Härtill kommer, att genom det kontrakt, om hvars afslutande förberedande aftal blifvit uppgjort med Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, staten tryggas mot hvarje förlust å banan. Enligt de föreslagna kontraktbestämmelserna skulle nämligen bolaget till staten erlägga ej blott ränta och amortering å anläggningskostnaden för banan med tillbehör, utan äfven ersättning för underhållet och den driftkostnad, som belöper på den för bolagets räkning verkställda transport af gods intill visst maximum» — det är det jag nyss talade om — »som staten åtager sig att mot den stipulerade ersättningen» — återigen — »åt bolaget befordra, äfvensom godtgörelse för förlust, som kan uppkomma på annan trafik. Det maximum järnmalm eller däraf vunnin förädlad produkt, som staten

*öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.*

(Forts.)

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.

(Forts.)

enligt det förberedande aftalet skulle mot berörda ersättning åt bolaget frakta, är satt till 1,500,000 ton. Riksdagen anser dock, att ifrågavarande maximum bör begränsas till 1,200,000 ton.» Vidare heter det: »För den malmtransport, staten härutöfver åt bolaget besörjer, bör staten äga att uppbära särskild afgift. Med anledning häraf skulle staten hafva utsikt att å järnvägen intjäna vinst dels genom den järnmalm, som Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag därå fraktar utöfver 1,200,000 ton årligen, dels genom den malmtransport som medelst ifrågasatta bibanor kan komma att tillföras järnvägen» etc.

Är det då icke tydligt att Riksdagen den gången menade, att bolaget skulle vara berättigadt att få frakta mer än 1,200,000 ton, isynnerhet då järnvägen enligt 1 § i samma kontrakt skulle upplåtas för allmän trafik? Det synes mig, som om Kungl. Maj:t beklagligtvis stödt sitt olycksaliga decemberbeslut, hvarigenom bolaget förbjöds att frakta mer, på den uppfattning som jag anser icke vara riktig. Det har således, genom den tolkning som under årens lopp blifvit gjord, tydligen inträffat, att bolaget gått i mistning om förmåner, som bolaget förut varit tillförsäkradt.

Då jag för detta ändamål har ansett mig böra begära ordet, ber jag att samtidigt få bemöta några småsaker, som här fått stå oemotsagda. En talare från Västmanland, som sysselsatte sig med Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolags gamla och nya kontrakt, omförmälde, att i 2 § af det gamla kontraktet, där det talas om bolagets ändamål, skulle vara upptagen jämväl bestämmelsen att bolaget skall förädla malm. Jag har aldrig hört talas om att i bolagens ändamål, sådana de uppgifvas i bolagsordningarna, skulle ingå en förbindelse för bolagen, utan afsikten därmed är att för bolagen bereda möjlighet att utan ändring i bolagsordningen vidtaga sådan åtgärd, som i en dylik paragraf är omförmäld.

En talare konstruerade upp en mängd möjligheter, hvarigenom detta bolag under de återstående år som det får begagna sin egen- dom skulle kunna så inrätta sig, att det till en början lade ner pengar i företaget för att under de år då vinsten skulle beräknas, 1920—1929, utgifterna skulle bli så små som möjligt och vinsten den största möjliga. Ja, han förutsatte att bolaget skulle kunna underlåta att under dessa år idka rationell grufdrift. Kungl. Maj:t har förutsatt detta och därför skrivit 16 § som lyder sålunda:

»Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag förbinder sig att sörja för en i allo rationell malmbrytning samt att för sådant ändamål vidtaga lämpliga anstalter och nedlägga erforderliga kostnader. Bolaget förbinder sig jämväl att hålla all för rörelsen erforderlig egen- dom i godt skick äfvensom att under åren 1928—1937 icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd afyttra sådan egen- dom.»

Herr Berg, som framställde denna anmärkning, ansåg ett korrektiv af denna beskaffenhet vara alltför dåligt och ville i stället icke finna annan möjlighet än att kassera hela förslaget.

En annan talare ville icke betrakta här ifrågavarande järn- vägs finanser i och för sig, utan menade, att äfven om järnvägen

lämnade stora inkomster, vore detta icke något skäl hvarför dessa icke ytterligare skulle drifvas i höjden så mycket som möjligt, ty, sade han, han betraktade statsbanorna såsom en enhet, och därför att det finns banbitar som gifva små inkomster, om ens några, måste de få hjälp af andra som gifva större inkomster. Ja, detta är en af dessa kommunistiska åsikter som jag icke kan dela och mot hvilka jag därför nu, såsom vid föregående tillfällen, måste alldeles bestämdt opponera mig.

En föregående talare ansåg dessutom, att bolaget väl borde kunna nöja sig med att återfå 6 gånger det i bolaget insatta kapitalet. Sedan bolaget väl fått detta, borde det väl icke kunna ha någon vidare önskan, att man skall befrämja en stegring af bolagets inkomster. Det är värdet af bolagets egendom och intet annat som skall bestämma lösesumman.

En talare ifrån Stockholm började sitt anförande med att framhålla, att bolaget gång på gång skulle hafva sökt att få aftal till stånd med regeringen. Jag undrar just hvarifrån han fått den uppgiften. Om jag är riktigt underrättad, är det såväl 1906 som 1907 icke bolaget utan regeringen som gjort framställning om att med den andra parten få träffa aftal angående uppgörelse om dessa norrländska bolag. Den ärade talaren hade således tagit miste och kom därigenom till de oriktiga konklusioner som han gjorde.

I detta afseende vill jag också påpeka ett annat yttrande som han fällde. Han tackade regeringen därför att regeringen bevakat statens intressen *så långt det varit möjligt*. Strax därefter låter han sig icke nöja med hvad regeringen föreslår, utan går ett stycke längre: han kommer således in på omöjligheternas område!

Som jag nyss framhållit, har jag icke begärt ordet för att anföra några nya skäl till antagande af det kungliga förslaget, men då jag anser att statens intressen därigenom befordras, ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr Fahlbeck: Inledningsvis vill jag säga, att jag icke delar den uppfattning af 1898 års kontrakt, som den siste ärade talaren gjorde gällande. Jag har icke till hands de dokument, hvarpå jag kan stödja denna min uppfattning, men jag vill endast erinra om, att man bör härvid beakta icke blott de riksdags-skrifvelser, som han omnämnde, utan äfven de kontraktsförslag, som af regeringen uppgjorts tidigare, och de stipulationer, som där funnos. Jag anser sålunda, att bolaget verkligen icke har kontraktsenlig rätt att utfrakta mera än 1,200,000 ton malm om året. Men detta bara i förbigående!

Hvad den stora frågan beträffar, så erinra vi ju oss, huru som efter frågans utgång sista året man ganska allmänt kände såsom en besvikelse, att den fallit. Denna känsla har vuxit sig starkare och starkare; och i början af detta riksmöte var det

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufjendom.*
(Forts.)

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

väl en allmän önskan, icke blott i Riksdagen, utan kanske ännu mera utanför densamma, att nu skulle det blifva klart i denna sak. Kom så regeringens förslag till uppgörelse! För min del må jag säga, att det hos mig väckte en ganska stor öfverraskning, och jag må undra, om icke flertalet delade den känslan af öfverraskning öfver att regeringen kunnat få till stånd en öfverenskommelse med bolaget på för staten så fördelaktiga villkor, som här var fallet. Sedan började emellertid kritiken sitt arbete, och snart nog anmärktes än en, än en annan punkt såsom mindre förmånlig för kronan.

Mig synes, som om man i denna sak alldeles öfverdrifvit de fördelar, bolaget skulle erhålla, och underskattat dem, som staten får. Af de olika skäl, som anförts för att förslaget skulle förkastas, skall jag endast beröra ett par. Hvad då först frågan om exporttull beträffar, så är det nog sant, att vi genom antagande af detta förslag beröfva oss det vapen, som exporttullen innebär vid underhandlingar om kommande traktater med Tyskland. Men, mina herrar, de tyska önskingarna inskränka sig icke till den saken. De tyska underhandlarna hade många andra önskingar, och naturligtvis kunna de likaväl tjäna såsom vapen vid underhandlingarna. Vi äro sålunda icke uteslutande hänvisade till exporttullen som kampmedel, utan kunna härför begagna oss af hvart och ett önskemål, som tyska regeringen framställer.

En annan sak, som mycket omtalats och som äfven framträder i reservationen, är frågan om lösesumman. Den förklaras vara enligt regeringens förslag alldeles för hög. Jag får för min del säga, att enligt den åskådning, jag för närvarande har, synes det mig lämpligt, att staten aldrig inlöser den ifrågasvarande egendomen. År 1937 kommer staten att få sina preferensaktier fullt likställda med bolagets öfriga aktier. Staten blir då ägare till hälften i all den vinst, som bolaget kan göra. Detta får staten gratis och utan att behöfva åtaga sig det besvär och de svårigheter, som det innebär, att kronan skulle ensam äga och ensam drifva denna affär. För mig synes det ovillkorligen fördelaktigast, att staten nöjer sig med sin ställning som ägare till halparten och med den afkastning, som denna ger. Därigenom förlorar frågan om lösningspriset all betydelse. Det må vara nog, att staten, utan att hafva gifvit någon egentlig valuta, får en så stor egendom. Ty hvad är det för valuta, som staten ger? Den består däri, att staten medgifver upphäfvandet af 1898 års kontrakt samt förbinder sig att icke åsätta malmen exporttull, — det är alltihop — men någon verklig valuta ger icke staten. Staten får alltså till skänks en stor egendom med därpå framdeles härflytande mycket stora inkomster. Skulle vi icke kunna anse det vara tillräckligt?

Både ur statsfinansiell synpunkt och med afseende å den nationalekonomiska vinsten att få stadga i företaget, vore det orimligt att nu förkasta detta förslag, hvarför jag hoppas, att Riksdagen

och särskildt denna kammare må godkänna utskottets hemställan, hvartill jag alltså ber att få yrka bifall.

Herr Boman: Statsutskottets högt aktade ordförande har, då han bemötte mig, tagit upp de uttalanden, som jag gjort angående några små »kontraktssynpunkter». Jag har naturligtvis uttryckt mig illa, då han kunnat fästa så stort afseende vid de anmärkningar, jag gjorde mot kontraktet. Syftet med de betänkligheter, jag påvisade, var att framhålla nödvändigheten af att den lösningsrätt, som tillförsäkrades staten i kontraktet, var effektiv eller sådan, att den kunde komma att användas. Och i det afseendet har ingen vederläggning skett af hvad jag anfört.

Vidare tror jag icke, att det var så onödigt att uppehålla sig vid vissa kontraktssynpunkter. Flera af dem, som här uppträdt, tyckas mena, att kontraktet innefattar, att den effektiva äganderätten till halfva bolaget för staten skall inträda efter 25 år. Nej, enligt kontraktet kommer det först att ske efter 30 år.

Hvad en annan statsutskottsledamot här talat om, nämligen att bolaget skulle äga en juridisk rätt till större utfraktning än hvad nu sker, har redan blifvit bemött. Jag kan alltså lämna det å sido.

Vidare har här talats om såsom en bolagets uppoffring, att Grängesbergsbolaget skulle betala Luossavaarabolagets skuld på 20 millioner kronor och att det sålunda måste skaffa inkomster tillräckliga att förränta och amortera det beloppet. Då Grängesbergsbolaget och det därmed förenade Gellivarebolaget äger alla Luossavaarabolagets aktier utom 148 stycken, så blir detta icke någon uppoffring utan blott en bokföringsåtgärd, ty då bolaget är solvent gör det detsamma hvar skulden står. Det medför ingen uppoffring för Grängesbergsbolaget.

En talare på kronobergsbanken har yttrat, att det icke vore rättfärdigt att fixera en maximilösesumma. Denna uppgörelse är att betrakta såsom ett affärsafstal mellan staten och enskilde. Och hvad den enskilde antager, om han antager det, tror jag icke, att man bör vara ängslig för. Den enskilde bevakar nog sitt intresse. Det är vida svårare för staten att lika väl bevaka sin rätt. Saken ligger i allmänhet så, att om det allmänna, staten eller en kommun, skall göra ett aftal med en enskild, kan den enskilde, då han har beslutanderätten, afgöra saken helt och hållet, men när staten genom sin regering eller någon nämnd skall taga en offert, så kan den icke komma längre än att underställa förslaget till antagande, och jag tror, att man sällan får fram den bästa offert, när man icke säkert vet, att affären skall komma till stånd. Jag tror därför, att staten i sådana fall alltid intager en svagare ställning än den enskilde. Vi ha därför att se till att statens rätt blir bevakad.

Då hvad jag anfört i fråga om betänkligheter beträffande exporttullen icke blifvit vederlagdt, och detta är min hufvud-

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

Öfverenskom- anmärkning mot förslaget, ber jag att få vidhålla mitt yrkande
melse mellan om afslag därå.
svenska sta-
ten samt

Luossavaara
—Kääruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)

Herr Törneblad h: Hvad själfva hufvudfrågan beträffar, ställer jag mig på deras sida, som yrka bifall till statsutskottets förslag. Detta gör jag därför, att jag anser det vara för staten fördelaktigt, under det jag å andra sidan mycket väl behjartar både hvad talaren på kronobergsbanken och hvad talaren på östgötabanken sagt om statens ställning till bolaget i frågan. Jag har emellertid egentligen begärt ordet för att söka åvägbringa några rättelser i de påståenden och uppgifter, som min ärade kamrat på stockholmsbanken nyss haft. Dessa rättelser äro synnerligen nyttiga. Det är ett slags korrekturläsning, men den är väl behöflig. Han har talat om att frågan är bekant. Ja, det är ju möjligt. Den är dock icke mera bekant än att man hör ännu i dag, att det tvistas om betydelsen af 1898 års kontrakt, och att man söker upp gamla handlingar eller luntor, som skulle föringra värdet af hvad som står skrifvet i kontraktet. Jag tror, att den uppläsning, som friherre Tamm gjorde, var nyttig, ty kontraktets verkliga lydelse förtjänar nog att komma mer än en gång fram.

Den förre talaren på stockholmsbanken sade, att bolaget tycker sig icke kunna drifva sina avancer tillräckligt såsom kontraktet nu är affattadt, och därför söker bolaget att träffa ett nytt aftal. Nej, det är icke fallet. Bolaget söker att få säkerhet för att få använda sin rättfångna egendom och söker få säkerhet för att kunna till statens fördel på banan frakta utöfver den öfverenskomna kvantiteten ytterligare en rätt betydlig kvantitet, för att staten skall därutaf få den förmån, som är uttryckligen framhållen, såsom herrarne nyss hörde, i 1898 års riksdagsskrifvelse

Vidare sade samme talare, att staten här borde ställa sig på sin suveräna ståndpunkt. Det är ju högst egendomligt, att man får höra så olika argument från talare, som uppträda emot statsutskottets förslag, ehuru de visserligen göra det från något olika ståndpunkt. Vi hörde nyss från denna plats, att när staten gör ett aftal med en enskild, så är det alltid staten som blir lidande, men herr Fränckel sade, att den kan ställa sig på en suverän ståndpunkt; då vore det icke fara för att den blefve lidande och det gamla aftalet skulle då få gälla.

Ja, det gamla aftalet! Om jag icke går längre tillbaka än till tiden strax före 1898, hvilket icke behöfves, så kan jag uppläsa några ord ur Riksdagens skrifvelse år 1897, då det var fråga om anslag till undersökning af banan Gellivare—Riksgränsen. Där heter det:

»Af hvad sålunda blifvit yttradt torde framgå, att, om banan skall anläggas, detta enligt Riksdagens åsikt bör ske icke genom enskildes, utan genom statens försorg; och har Riksdagen till följd häraf bifallit Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag med det villkor likväl, att undersökningen utsträckes till att om-

fatta, huru staten skall bereda sig garantier.» — Jag förmodar, att herrarne nu tro, att garantierna skulle beredas mot en *alltför stor* malmbrytning, men så står det icke — »för att icke malm-brytningen af en eller annan orsak för mycket inskränkes eller till och med afstannar, utan att staten i sådant fall kan ingripa».

Det är hvad som står i 1897 års skrifvelse, och den gick före skrifvelsen år 1898; och därför kom det in i 1898 års skrifvelse, att staten skulle kunna erhålla inkomster på hvad bolaget fraktar utöfver 1,200,000 ton malm om året. Dessa bestämmelser ingå uti själfva affärsaftalet mellan staten och bolaget. Det åsyftades, att bolaget skulle garantera kostnaden för banan och, såsom herrarne veta, blef den kostnaden betydligt större än hvad som beräknades 1898. Denna bestämmelse har staten fördel af, men icke bolaget.

Vidare har det sagts, att bolaget vill slippa att betala exporttull. Det tror jag visst, att bolaget vill, men om det är sant, att staten har velat bereda sig fördelar genom malmexporten dels genom att få banan bekostad, hvilket den icke kunde få utan att medgifva detta, dels fördelar därutöfver genom ytterligare frakter, så är det klart, att om staten lägger tull på exporten, så motverkar den sitt eget ändamål och försvårar vinnandet af det syfte, som den själf har för sig uppställt.

Så säges det, att bolaget skulle vilja ha en viss avans, därför att exporten af 1,200,000 ton malm icke vore tillräcklig för att bereda bolaget skälig vinst. Jag har nyss sagt, att det har förutsatts hela vägen igenom, att banan skulle kunna blifva fördelaktig för staten i mer än ett afseende. Det har talats om andra fördelar, som banan skulle lämna, och äfven det står i 1897 års skrifvelse, där det säges:

»Då en järnväg från Gellivare till västerhafvet — under antagande att förutsättningarna för malmbrytning i större skala i Luossavaara och Kiirunavaara grufvor visa sig riktiga — måste blifva af betydande ekonomiskt gagn för öfversta Norrland», etc.

Staten har således tänkt sig, att det skulle blifva en fördel både rent praktiskt och ekonomiskt sedt, genom frakter och indirekt genom uppsvinget i Norrland. Därför har staten gått in på saken. Om nu staten medgifver bolaget en konstant irakt, så är det ju endast ett ytterligare fullföljande af det ändamål, som staten velat främja. Hvarför? Jo, för att staten i utbyte därför skulle kunna betinga sig större fördel, vida större än man i 1897 års skrifvelse och 1898 års kontrakt tänkt sig, eller att staten skulle få åtskilliga afgifter och på vissa villkor så småningom blifva ägare dels till hälften af bolagets egendom, dels, och slutligen, äfven till den öfriga hälften.

Det har nu anmärkningsvis blifvit sagdt af talaren på stockholmsbanken: hvarför har man icke ställt sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt i fråga om lösningsrätten, då Kungl. Maj:t har beräknat den så riktigt? Jag vill fråga: hvarför har icke talaren själf ställt sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt, hellre än att på

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)*

Öfverenskom- grund af egna beräkningar riskera, att bolaget icke går in på
 melse mellan ett dylikt aftal. Den risken är mycket liten, säger man. Ja, det
 svenska sta- kan hända, att den är liten, men det är också möjligt, att staten
 ten samt kan beredas en viss misräkning; ty skulle staten ställa sig på
 Luossavaara —Kiiruna- den ståndpunkten, att den bara begagnar sin faktiska makt som
 vaara—m. fl. en tumskruf, så misstänker jag, att det i längden blir svårt att
 aktiebolag upprätthålla den ståndpunkten. Staten kan nämligen icke begag-
 angående visse na sig af sin faktiska makt utan att stöda sig på sin rätts-
 grufegendom. liga makt.

(Forts.)

Hans excellens, herr statsministern Lindman: Den fråga, som föreligger, är en stor och betydelsefull fråga. Herrarne få därför ursäktas, att jag tager eder uppmärksamhet i anspråk för att utveckla några af de synpunkter, som Kungl. Maj:t haft i frågan, när Kungl. Maj:t sökt åstadkomma en lösning däraf.

Hvad vi sträfvat efter har varit, att staten skulle få inflytande och delaktighet uti malmbergen i Norrbotten. Hvad vi vidare sträfvat efter har varit att bereda möjlighet för svensk järnhandtering att från dessa grufvor erhålla de malmer, som antingen nu behövas eller i framtiden komma att erfordras, och slutligen hafva vi sträfvat efter att söka tillgodose staten på det sätt, att staten skulle erhålla inkomster från ifrågavarande företaget. Jag skall ingalunda ingå på någon detaljerad redogörelse af kontraktförslaget. Jag skall endast yttra mig om några olika detaljer och punkter i detsamma, som möjligen kunna behöfva att något närmare belysas.

Såsom herrarne veta, så kommer genom ifrågavarande uppgörelse svenska staten i omedelbar besittning af samtliga de malmberg, som ägas af de ifrågavarande tre bolagen i Norrbotten, utom Kiirunavaara och Gellivare malmberg, i hvilka staten erhåller hälften. Huru denna procedur sker, huru egendomen öfverlämnas från det ena bolaget till det andra, behöfver jag icke redogöra för. Samtliga bolag ägas af trafikbolaget, och det kan förfoga öfver dem på sätt, som skett. Resultatet blir, att sedan uppgörelsen kommit till stånd, äger staten hälften af Gellivare och Kiiruna malmberg och hälften af samtliga andra grufvor, som ägas af dessa bolag. Bolagen äro skuldfria och skola vara skuldfria vid kontraktstidens slut. Trafikbolaget får endast taga undan de penningar och värdepapper, som bolaget äger. Till allra största delen ligga dessa grufvor på kronans mark. Jag skall endast fästa uppmärksamheten vid den största och förnämsta af dem, nämligen vid Kiiruna malmberg, och något redogöra för huru förhållandena där äro såväl beträffande äganderätten som malmtillgången.

Beträffande äganderätten förhåller det sig så, att efter hela bergets längd går en rad af utmål, hvilka helt och hållet innehas af bolaget. Staten har ingen del i dem. Vidare finnes en hel del nyare utmål, som tillkommit, efter det bestämmelserna om inmutning å kronomark förändrats. Dessa utmål ligga dels i malmfyndigheter på östra sidan af berget, dels i södra delen, dels ock

i sjön Luossajärvi och ägas till hälften vardera af svenska staten och bolaget. Hvad som finnes däromkring och som icke är utmålslagdt äges helt och hållet af svenska staten. Äfven på den mark, som bolaget äger, har staten förbehållit sig rätt till malmen. Hvad som nu är fråga om i uppgörelsen är, att staten skall öfverlämna dessa utmål, som staten och bolaget äga tillsammans, till ett rekonstrueradt bolag, i hvilket staten kommer att äga hälften och bolaget hälften. Därigenom har själfvallet icke någon ändring inträdt i afseende å äganderättsförhållandena, utan endast en ändring i brytningsförhållandena. Som det nu är skall, om grufdrift förekommer i dessa utmål, driften ske så, att staten och bolaget bryta tillsammans med användande af en grufföreståndare och dela hälften hvar af malmen. Efter uppgörelsen är det bolaget, som bryter och säljer malmen, men i bolaget äger staten hälften och följaktligen är det ingen ändring i äganderättsförhållandet.

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. st.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.
(Forts.)*

Dessutom bör nämnas att, såvidt man kan bedöma saken, kommer icke någon brytning att äga rum i de utmål, som nu ägas af bolaget och staten, under den tid som detta kontrakt omfattar, ty malmen i dem ligger å alldeles för stort djup, och icke kan man tänka sig, att man går ned och bryter malm under sjön, medan man har malm kvar i berget.

Beträffande tillgången af malm, har det ju sagts så mycket om den. Den ene säger, att det finnes ofantliga kvantiteter däraf och den andre bestrider riktigheten af den första uppgiften. Om man skulle tillsätta sakkunniga, så är det alldeles säkert, att de skulle komma i delo med hvarandra. Men det egendomliga är, att de sakkunniga, som tillkallats af Riksdagen och Kungl. Maj:t, af statsutskottet i fjol och af Kungl. Maj:t i år, de sakkunniga säga, att där finnas stora kvantiteter, men alla, så att säga, opåkallade sakkunniga, som lämna sina uppgifter utan ansvar och utan att de af vederbörande, Kungl. Maj:t och Riksdagen, inforrats, bestrida, att dessa malmtillgångar äro så stora. Om herrarne nu se på den tabell öfver borrhningar, som finnes bifogad den kungl. propositionen, så lär väl efter en granskning af den knappast någon stå i tvekan om, att de malmkvantiteter, som utaf professor Petersson uppgifvits, verkligen finnas. Borrhningar äro gjorda på många ställen och till ett ganska stort djup, äfven ner under sjöns yta. Någon tvekan lär sålunda icke råda om befintligheten af dessa malmtillgångar.

Här har lämnats ett meddelande, jag vet icke, om det skett i denna kammare, men det upplästes nyss i Andra Kammaren, författadt af bergmästaren Kjellberg, som varit grufingenjör i norra bergmästardistriktet. I detta varnar han för att sätta tilltro till de uppgifna stora malmkvantiteterna. Det är egendomligt, att sådana varningar alltid komma fram strax innan en fråga skall debatteras. Jag skall belysa, huru det många gånger förhåller sig med bestridandet af de stora malmkvantiteterna. Bergmästar Kjellberg talar om ett borrhål, i utmålet Zenobia, som ligger på

Öfverenskom- nordliga sidan af berget. Där är borrhadt ned till ett stort djup, 240 meter under sjöns yta. Då fann man på det djupet endast malmhaltigt berg, d. v. s. icke någon riktig malm. Emellertid drefs där borrhålet ned till det djupet för att konstatera, om det fanns malm därstädes så att man kunde få utmål, men sedan fortsattes icke borrhningen. Häraf lär väl icke någon människa kunna draga den slutsatsen, att det icke kunde finnas malm i fortsättningen af detta borrhål. Resultatet har ock visat sig. Borrhålet har under senaste dagar drifvits vidare och går ytterligare i malm 37 meter och fortsätter att göra det. Malmbredden var 15 meter i dagen och på det ställe, där man nu borrar, är den minst 28 meter. Följaktligen är den bredare i djupet än den är i dagen.

—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom
(Forts.)

Om man har gått — och säkerligen har mången af Eder, mina herrar, gjort det — och vandrat på Kiirunabergets fjällrygg, så kan man säkerligen icke, man må vara bergmästare, professor eller simpel lekman, tvifla på, att de kvantiteter järnmalm, som där uppgifvas, verkligen finnas där. Det finnes verkligen därstädes betydande tillgångar af malm och det troligen i högre grad än hvad som uppgifvits af professor Petersson.

Man skall icke heller gå till Algier för att söka jämförelser, hvilket herr Kjellberg har gjort, utan man kan och bör nog söka dem på närmare håll. Han säger, att våra svenska grufvor gå ned till ett stort djup, en 3- å 400 meter. Men han vill naturligtvis icke jämföra Kiirunavaara malmberg med våra mellansvenska grufvor; nej, han skall till ett finare ställe, till Algier. Där finnes en grufva som kallas Moktagrufvan, hvilken år 1878 besöktes af professor Nordenström och då var under fullt arbete, men som sedan, då herr Kjellberg besökte den, befanns vattenfylld och icke vidare använd, och resultatet är: ja, hvem kan veta, om det finnes så mycket malm i Kiiruna? Beviset synes mig något långsökt och jag tycker, att man hellre borde ha tagit någon jämförelse på närmare håll och hållit sig till andra svenska grufvor. För mig står saken så klar, att jag icke hyser det ringaste tvifvel om, att de kvantiteter, som regeringens sakkunniga beräknat skola finnas i dessa malmberg, också finnas där. Vandra en gång efter Kiirunavaaras malmrygg, gå de 3,000 meterna, se på malmen i dagen, där den sträcker sig till 70 å 200 meters bredd, se detta berg, som reser sig till en höjd af 250 meter ofvan Luossajärvis yta, studera de framlagda borrhprofilerna, som gå ned ända till 250 meter under sjöns yta — inga tvifvel skola sedan finnas.

Man har nu äfven talat om en annan sak, nämligen om den svenska järnhandteringen, och jag skall därför tillåta mig att något beröra äfven den frågan. Det finnes nu så ofantligt många professorer, som skola hjälpa oss brukskarlar och visa oss, huru man skall gå till väga för att få till stånd en förädling af malmen inom Sverige. Men nu är det så, att det, som professorerna räkna ut skall ske, det sker icke alltid i verkligheten, och såvidt jag förstår bevisar detta icke något annat, än att professorerna ofta ha

orätt och att det är de praktiska utöfvarne af handteringen, som ha rätt. Ty vore det sant hvad dessa professorer sagt, då skulle vi haft en förädling af denna malm inom landet redan i dag. Vårt svenska järn och stål utgör en fin kvalitetstillverkning, baserad på blåsning med träkol och på de bästa fosforrena malmer. Dessa tillverkningar ha därför erhållit ett högt pris. Nu säger man, att om vi exportera norrbottensmalm till Tyskland, så kunna tyskarna med de förbättrade metoder, som på senare år kommit i bruk, omsmida kiirunamalmen, såsom professor Kjellén säger, till »ett mördande vapen» mot den svenska järnhandteringen. Ja, vore detta sant, skulle vi väl ha sett något bevis därpå, något resultat. Under senare åren har dock den svenska järnhandterings export till Tyskland ökat år ifrån år — på 25 år har den sjudubblats — men i alla fall har under de sista åren export af svensk järnmalm pågått till Tyskland i ständigt ökade kvantiteter. Hur är det möjligt, att samtidigt med denna ökade export af malm till Tyskland äfven exporten af svenskt stål och järn dit ökat? Jo, därmed förhåller sig så, att tyskarna visserligen genom sina förbättrade metoder trängt ut vårt stål och järn från vissa områden, där de förr voro oundgängliga, men behovet af detta stål och järn växer dock samtidigt på andra nyare områden. Det förhållandet är således mycket enkelt att förklara.

Kan man då använda dessa malmer för att inom Sverige tillverka järn efter andra metoder än dem, som vi nu ha, t. ex. med användandet af koks som bränsle? Ja, naturligtvis kan man det: man kan här i Sverige anlägga masugnar och järnverk och smälta malmen med koks, men frågan är, om det blir någon lönande affär. Om vi jämföra ett järnverk i Tyskland eller England med ett järnverk i vårt land, så är dock alltid den omständigheten att taga i betraktande, att stenkol skola transporteras från England till Sverige och det kostar pengar. Resultatet blir, att, för att en dylik tillverkning skall kunna komma till stånd, fordras, att detta svenska verk skall erhålla malmen till billigare pris än hvad det engelska verket får betala för den. Nu har man genom den uppgörelse, som här är föreslagen, också betingat sig möjligheten att kunna tillgodose en dylik svensk järntillverkning, därigenom nämligen, att staten omedelbart öfvertager Luossavaara malmberg, som ligger alldeles vid Kiruna station; staten öfvertager vidare Ekströmsbergs och Mertainsens malmberg, från hvilka grufvor utan något äfventyrande af malmtillgångarna den svenska järnhandteringen kan tillgodoses med 5- å 700,000 ton om året. Tänka vi nu på hvad det vill säga att förbruka dylika stora malmkvantiteter i vårt land, skola vi finna, att om man, såsom öfveringenjör Brinell säger i sin redogörelse, tänker sig samtliga statens större vattenfall, inklusive Trollhättefallen, använda för framställning af tackjärn ur malm medelst elektricitet, skulle, då med hvarje elektrisk hästkraft på ett år kan framställas cirka 4 ton tackjärn, den erhållna tackjärnskvantiteten uppgå till 2,000,000 ton, motsvarande en malmkvantitet af cirka 3,500,000 ton. Följaktligen skulle den

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten sam-
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. //
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)*

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—n. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.

(Forts.)

malmkvantitet, som kunde ifrågakomma vid elektrisk smältning med utnyttjande af statens hela disponibla vattenkraft från statens större vattenfall, under alla omständigheter vara mindre än den, som här är föreslagen att exporteras.

Betydelsen af den svenska malmen för den utländska järntillverkningen framgår af några andra uppgifter, som jag skall be att få lämna. Det billigaste tackjärn, som tillverkas i Europa, är det i Luxemburg af minettmalmer tillverkade. 40 procent af Tysklands och Luxemburgs tillverkning grundar sig uteslutande på dessa minettmalmer utan inblandning af annan malm, vare sig svensk eller någon annan. Det billigaste järnet produceras sålunda utan inblandning af svensk malm. Vidare måste man taga i betraktande, att den tyska malmförbrukningen utgör ungefär 29 1/2 millioner ton malm och af dessa 29 1/2 millioner ton äro blott 1,600,000 ton svensk järnmalm, således blott en adertondedel eller cirka 6 procent.

Huru man med dessa siffror för ögonen kan säga, såsom somliga göra, att denna export har ett förintande och förödande inflytande på den svenska järnhandteringen, kan jag för min del icke förstå och jag tror icke heller, att den, som ser den från den rätta praktiska synpunkten, någonsin kan dela den uppfattningen.

Jag ber nu att få öfvergå till en annan fråga, som också tilldragit sig en ganska stor uppmärksamhet, nämligen frågan om exporttull. Förhållandet är det, att den exporttull, som man här föreslagit att efterskänka, skulle, såsom det står i kontraktet, efterskänkas på det sättet, att om exporttull åsättes, skall bolaget erhålla restitution för den del af denna exporttull, som drabbar bolaget — icke för den, som drabbar den utländska importören, hvilken genom sina kontrakt med bolaget åtagit sig att, i händelse att exporttull blir åsatt, däraf bära hälften. Denna exporttull har nu blifvit använd för att framdrifva ifrågavarande uppgörelse. Ställer man sig nu på den grund, att man respekterar äganderätten och att man icke blott säger, att »staten är suverän och gör som den vill, att den kan lägga sin tunga hand på bolaget och säga, att en del af detta är statens» — ställer man sig på den grunden och respekterar den äganderätt, som bolaget odisputabelt har, då frågar jag: huru skulle man kunna träffa en uppgörelse, i hvilken skulle ingå såsom ett moment, att under kontraktstiden bolaget skulle vara skyldigt att tåla hvilket åsättande af exporttull som helst, när som helst och till hvilket belopp som helst? Det vapen, som ligger i denna exporttull, är onekligen ett kraftigt vapen: och jag tror, att om man granskar det föreliggande förslaget måste man också medgifva, att det vapnet blifvit användt icke utan effekt. Nu säges det emellertid, och det kan ju låta ganska bra, att man kan använda exporttullsvapnet på två håll: man skall underhandla med Tyskland om en handelstraktat och på samma gång med bolaget om ett malmkontrakt; då utnyttjar man naturligtvis vapnet bäst. Men jag tillåter mig fråga: Huru skall det egentligen gå till, om af tre parter, hvilka det här är fråga om, nämligen

svenska staten, tyska staten och bolaget, de två sistnämnda i. ex. skulle säga, att de vilja icke underhandla vid det tillfälle, som svenska staten tänkt sig? Icke lär väl då svenska staten kunna framtvinga några underhandlingar vare sig med Tyskland om en handelstraktat eller med bolaget om ett köp sådant som detta. Teoretiskt låter det säga sig, men i praktiken är det icke sagdt, att det går att genomföra. För öfrigt undrar jag, om icke den revision, som vår tulltaxa för närvarande genomgår, och den modernisering, för hvilken den därvid blir föremål, komma att skapa oss tillräckliga vapen att använda vid de blifvande underhandlingarna med Tyskland. För min del kan jag således icke finna, att staten af den anledningen nu skulle afstå från att antaga det föreliggande kontraktet. Det skulle kunna hända, att kontraktet icke kommer tillbaka, och det kan äfven hända, att om det kommer tillbaka, detta blir i en sämre form.

Man har talat och skrivit åtskilligt om ett förhållande, som blifvit berördt äfven i denna kammare under debatten och som för närvarande är föremål för en interpellation i Andra Kammaren, nämligen frågan om Svappavaara. Svappavaarabolaget begärde år 1901 koncession och gjorde då framställning om att få transportera 1,200,000 å 1,500,000 ton om året från Svappavaara till Kiruna. Kungl. Maj:t gick då in till Riksdagen med proposition i ämnet och frågade, om Riksdagen hade något emot, att en sådan koncession beviljades. Sedan Riksdagen svarat, skulle Kungl. Maj:t afgöra frågan. Riksdagens svar blef, att Riksdagen icke hade något emot, att koncessionen beviljades, blott det tillsåges, att Kiirunavaarabolaget kunde få frakta fram sina 1,200,000 ton i enlighet med 1898 års kontrakt, och vidare att det tillsåges, att penningar funnes för att bygga järnvägen Svappavaara-Kiruna, samt slutligen att det tillsåges, att utlänningar icke blefve ägare af vare sig Svappavaara malmberg eller järnvägen. Dessutom uppställdes åtskilliga mindre betydande villkor. I januari 1907 kom sedan bolaget in till Kungl. Maj:t och sade, att nu hade bolaget garanti för de till järnvägens byggande erforderliga medlen. Det har således icke berott på Kungl. Maj:t, att bolaget icke förut fått koncession, utan det är bolaget, som icke kunnat uppfylla ett af Riksdagens villkor. Bolaget återkom emellertid, som sagdt, och begärde att få transportera 1,200,000 ton. Svaret blef, att regeringen gärna skulle underhandla med bolaget om koncession, men såsom ett oeftergifligt villkor måste från Kungl. Maj:ts sida uppställas, att innan koncessionen beviljades skulle det visas, huru mycket bolaget komme att transportera på statens bana, d. v. s. från Kiruna till Riksgränsen, ty Kungl. Maj:t kan icke lämna bolaget en koncession, som innebär utsikt till en ökad malmtrafik, utan att Kungl. Maj:t är säker på att denna trafik också kommer till stånd, enär Kungl. Maj:t för en dylik väntad ökning af trafiken å riksgränsbanan måste gå in till Riksdagen och begära penningar för erforderliga utvidgnings- och förstärkningsarbeten å banan.

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara— n. fl.
aktiebolag
angående vis
grufegendom.
(Forts.)*

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.

(Forts.)

Jag ber äfven att få nämna något om de malmkvantiteter, som finnas i Svappavaara. Bolaget har, såsom vi nyss hörde, begärt att få transportera ut olika kvantiteter, från 1,200,000 till 1,500,000 ton i början och nu 900,000 ton. Huru ställer sig denna exporti förhållande till exporten från de andra malmbergen? Kiirunavaara och Luossavaara malmberg innehålla 220 millioner ton ofvan Luossajärvis yta. Från dessa malmberg har Kiirunabolaget rätt att exportera 1,200,000 ton, således $\frac{1}{180}$ af den kända malmkvantiteten ofvan sjöns yta. Svappavaara har enligt bolagets egen uppgift, hvilken icke torde vara för låg, ofvan järnvägsspårets nivå en malmmassa af 16 millioner ton; tager man $\frac{1}{180}$ däraf, för att få fram samma proportion som nyss, skulle bolaget få exportera 90,000 ton om året. Enligt det nu framlagda förslagskontraktet skulle Kiirunabolaget få transportera ut 3 millioner ton om året, d. v. s. $\frac{1}{67}$ af malmkvantiteten ofvan sjöns yta. Skulle man gifva Svappavaarabolaget samma rätt att exportera ut en motsvarande kvantitet, skulle det blifva 240,000 ton om året. Malmen i bergen växer sannerligen icke därigenom, att man till hela världen skriker ut, att man tänker exportera 1,200,000 å 1,500,000 ton om året. Enligt min erfarenhet är det för öfrigt rent tekniskt sedt omöjligt att bryta en sådan kvantitet i detta berg. Kungl. Maj:t har därför begärt, att om man skall utvidga banan så, att den kan släppa fram en viss kvantitet, måste bolaget å sin sida garantera, att det kommer att exportera en sådan mängd. Därpå har bolaget blifvit svaret skyldigt. Icke vill vare sig Kungl. Maj:t eller Riksdagen misshandla Svappavaarabolaget, utan förvisso vill såväl den ena som den andra parten se till, att det sker bolaget rätt och att det får exportera de kvantiteter, som äro rimliga och möjliga. Men jag tror, att Riksdagen skulle vara Kungl. Maj:t föga tacksam, om Kungl. Maj:t inginge en öfverenskommelse med Svappavaarabolaget i enlighet med bolagets hos Kungl. Maj:t framställda begäran, som går ut på, att bolaget skulle få exportera tillsammans 36 miljoner ton på 30 års tid, d. v. s. 1,200,000 ton om året, mot att sedan malmberget skulle öfverlämnas till svenska staten. Jag tror, att det vore svårt att gå med på något dylikt, ty efter den tiden funnes det icke något malmberg kvar. Bolaget säger själf, att det har 16 miljoner ton ofvan järnvägsspårets nivå, och följaktligen skulle hela berget vara borttaget redan vid det trettonde året. Vid de 30 årens slut skulle man ha kommit ned 100 meter och följaktligen skulle staten, då den ville tillträda det så kallade berget, endast finna ett 100 meter djupt hål.

En talare har sagt, att frakten från Gellivare till Luleå är för låg, och han anmärkte, att den icke är lika hög i förhållande till statens ordinarie frakttaxa som frakten från Kiruna till Riksgränsen. Den saken beror helt enkelt därpå, att Gellivarebolaget och Gellivareberget äro en mycket sämre affär än Kiirunabolaget och dess malmberg, hvarför Gellivaremalmen icke tål vid så hög frakt som den andra malmen. Detta är skälet till

denna olikhet, och för min del kan jag icke se något hinder för att man på det sättet beviljar olika fraktrabatt för det ena berget och för det andra; det blir endast en räknefråga.

En talare har vidare sagt, att kontraktet är skrifvet så, att bolaget kunde lägga ut stora kostnader i början, för att få stora utgifter och därigenom högre brytningspris i syfte att sedan under den tio-årsperiod, på hvilken inlösningspriset skall beräknas, få ett så mycket högre sådant. Detta har ju redan blifvit bemött med det påpekandet, att bolaget är skyldigt att underkasta sig ständigt sakkunnig tillsyn därafver att brytningen sker rationellt. Detta är stadgad i § 16, och dessutom heter det i § 9: »—

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufvegendom.
(Forts.)*

Vid värderingen, hvarunder Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags böcker och öfriga handlingar skola hållas tillgängliga för gode männen, uppskattas den årliga medelvinst sistnämnda bolag skäligen bör anses hafva haft å försäljningen af den malm, som bolaget brutit och tillgodogjort sig», etc.

Följaktligen är det icke den vinst, som bolaget *har haft*, som blir den bestämmande, utan den vinst, som bolaget *skäligen bör anses ha haft*. Sålunda kan bolaget icke på det antydda sättet tillskynda staten någon förlust.

Här har vidare nämnts, att den föreslagna tiden 25 år är för lång. Ja, den är lång, men den är i alla fall kortare än den, som i fjol var ifrågasatt, nämligen 50 år; den är således nu blott jämnt hälften. Enligt detta förslag kan det eventuellt äfven blifva 30 år. Men tro herrarne, att man kan drifva denna uppgörelse så, att man hvarje år pressar ned tiden med ett antal år; resultatet tyckes då skola bli, att man pressar ned siffran till noll och säger, att staten tager alltihop nu. Någon latitud måste det väl äfven finnas för bolagets rätt att bryta och exportera malm. Herrarne må icke tro, att jag talar så ofantligt mycket till bolagets fördel i detta fall, ty under uppgörelsen har jag nog sökt att hålla på statens fördel så mycket som möjligt, men det finnes en gräns, och här har den måst sättas till 25 resp. 30 år. Jag tror nog, att den skulle kunna sättas till 20 resp. 25 år, om staten blott afstode några andra fördelar. Men det är ju blott en lek med siffror; man gifver en sak och tager en annan, och nästa dag gifver man tillbaka det man fått och vill ha något nytt, och på det sättet håller man på dag efter dag eller kanske rättare sagdt natt på natt. Icke må herrarne tro, att jag inbillar mig, att det någonsin skulle kunna för svenska Riksdagen framläggas ett kontrakt i denna angelägenhet af den beskaffenhet, att alla de 380 riksdagsmännen äro nöjda med alla detaljer i det-samma. Men låtom oss därför icke syssla med detaljer, utan tänka på den stora hufvudsaken, med fränseende af de små frågorna.

Jag vill äfven nämna ännu en sak. Här har af någon gjorts den invändningen, att man icke hade klart för sig, huru det skulle gå med trafiken i Norge. Väl vore det klart, att bolaget får transportera sin malm på de svenska järnvägarna, men huru det

Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.

(Forts.)

skall gå i Norge, därom finnes ingenting utredt. Ja, den som det yttrade, ömmar enligt min mening ganska mycket för bolaget, och jag undrar icke på att den frågan uppkastats. Men om herrarne läsa kontraktet, skola herrarne finna, att staten icke tagit någon som helst befattning med denna norska fråga, utan den saken får bolaget sköta själfvt. Kan bolaget icke klara den frågan, är det bolagets sak; kontraktet med Sverige gäller i alla fall. Särskildt borde väl ett hinder från norsk sida blifva glädjande för dem, som tro, att det verkligen icke finnes så mycket malm i dessa berg, ty följden blir ju då den, att desto mera malm finnes det kvar vid de 25 årens utgång.

Nu är emellertid att märka, att Norge alltid visat sig mycket tillmötesgående och välvilligt gentemot bolaget. Det har aldrig lagt svårigheter i vägen för bolaget att få sin malm framtransporterad, och förvisso är norska staten så pass affärsmissig, att om bolaget begär att få exportera mera malm, den icke säger nej. Det är att märka, att detta för Norge är en ren inkomstfråga; där har man icke alls att taga hänsyn till den fråga, som här i Sverige väckt så stor farhåga, nämligen att detta företag skulle resultera i ett utödande af vårt lands naturtillgångar — den frågan intresserar icke norska staten. Det är dessutom att märka, att vi i vår uppgörelse angående trasitotrafiken öfver Norge ha en del bestämmelser, som i detta fall kunna blifva till gagn.

I den till statsutskottets utlåtande fogade reservationen är föreslaget, att kontraktet skulle så ändras, att lösesumman för den hälft, som bolaget behåller, skulle begränsas till 3 kronor per ton, d. v. s. till ungefär 140 millioner kronor. Kan det vara riktigt att antaga en dylik reservation? Detta är en fråga, som hvar och en måste ställa till sig, och jag ber därför att få litet närmare ingå på den saken. Genom det kontrakt, som här förelagts Riksdagen, förvärfvar staten vissa värden emot vederlag, icke i några penningar, men i vissa medgifvanden åt bolaget. Ibland de förmaner, som staten erhåller, är, att den blir ägare till hälften i Luossavaara-Kiirunavaarabolaget. Om nu lösesumman kommer att bli baserad på ett pris af 3 kronor per ton, blir lösesumman för hälften ungefär 140 millioner kronor. Hvad har då inträffat? Jo, att för de eftergifter, som staten i denna stund genom detta kontrakt beviljar bolaget, får staten, utom andra grufvor och värden, hälften af dessa stora malmberg, hvilken hälft är värd 140 millioner kronor, och den andra hälften, som också är värd 140 millioner kronor, har staten rätt att lösa till sig. Låt om oss nu antaga, att lösesumman skulle i stället komma att beräknas efter 6 kronor per ton. Hvad har då inträffat? Jo, att staten för precis samma eftergifter som de nu medgifna har förvärfvat hälften af dessa malmberg, men en hälft som är värd icke 140 millioner kronor, utan 280 millioner. Men, säga då somliga, beklagligtvis har bolagets hälft också stigit i värde till 280 millioner kronor. Men icke bör väl det beröra staten, att lösesumman blir hög, ty ju högre den blir, desto högre värde äger äfven den hälft, som staten

redan förut förvärfvat, och desto större valuta har staten fått för de eftergifter, som staten nu gör. Jag vill dessutom framhålla, att vid de här förda underhandlingarna har man till en början gått ut därifrån, att man skulle lämna eftergifter för att förvärfva hälften i bolagets egendom, medan den andra hälften skulle vara bolagets egen. Det var först på ett ganska framskridet stadium af underhandlingarna, som man till bolagets stora förtret kom fram med den frågan, huruvida man icke borde ställa så till, att staten kunde få lösa till sig äfven den andra hälften. Att nu här bestämma en fixering af lösesumman till 140 millioner kronor kan ju synas bra, men det öfverensstämmer icke med de grunder, på hvilka kontraktet är byggdt.

Jag skulle beträffande lösesumman vilja tillägga en sak. Genom att limitera järnvägsfrakterna, som staten kan bestämma, och genom att garantera bolaget befrielse från exporttull, har man fått detta kontrakt till stånd. Är det då osannolikt, att man icke efter 25 eller 30 år skulle kunna, i stället för inlösen, åstadkomma ett nytt kontrakt, hvarigenom staten på rimliga villkor förvärfvar den andra hälften. Staten kan då uppgöra med bolaget att icke lösa till sig den andra hälften efter 25 och icke heller efter 35 år, utan i stället träffa aftal om ett nytt kontrakt, som tillåter bolaget att under en viss tid taga ut en viss kvantitet om året mot att efter den tiden äfven den återstående hälften öfverlämnas till staten.

Ja, mina herrar, jag har så godt jag kunnat sökt visa, att de farhågor, som i denna fråga uttalats från många håll, kanske icke ha så mycket fog för sig. Jag tror icke, att detta förslag i afseende å exporttullen är så farligt, och jag tror icke heller, att de farhågor äro grundade, som uttalats rörande malmkvantiteten i bergen. Men jag tror och vet, att genom detta kontrakt vinnas för staten stora och beaktansvärda fördelar. Staten får dock därigenom i sin hand dels helt och hållet åtskilliga malmberg, dels hälften i de öfriga. Staten har därmed för all framtid betingat sig ett afgörande inflytande på hela denna stora grufhandling i Norrbottens län; staten har tillsett, att den svenska järntillverkningen icke skall lida brist på malm, och staten har redan från första året betingat sig inkomster från dessa malmberg, hvilka redan nu äro af stor betydelse och blifva det än mera, då man kommer fram till år 1913. Staten får då i ökad inkomst utöfver hvad den nu har 5 millioner kronor om året i rundt tal.

Med dessa förhållanden för ögonen tror jag, att man bör betänka sig ganska noga, innan man afslår det här framlagda kontraktsförslaget. Nu veta vi, med hvilka vi ha att förhandla; majoriteten af bolagets aktier innehafves af ett mindre antal aktieägare, som bildat en ring, med hvilken man kunnat förhandla. Men låt denna ring springa sönder, hvilket sker 1910 och måhända kan ske redan i år, då vill jag fråga: med hvilka skall man då underhandla? Icke kan man samla ihop aktieägarne från östan

*Öfverenskom-
melse mellan
svenska sta-
ten samt
Luossavaara
—Kiiiruna-
vaara—m. fl.
aktiebolag
angående viss
grufegendom.
(Forts.)*

Öfverenskom- och västan för att ställa till underhandlingar med dem? Hit-
 melse mellan tills ha vi, som sagdt, haft den fördelen, att vi kunnat under-
 svenska sta handla med nära nog en enda person eller åtminstone ett fåtal
 ten samt personer, men detta förhållande kan ju ändras, och jag är öfver-
 Luossavaara tygad om, att därest det ändras, komma de, som sökt störta det
 —Kiiruna- nu föreliggande förslaget, att ganska bittert få ångra sig.
 vaara—m. fl. aktiebolag

angående viss
 grufsegendom.

(Forts.)

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade
 herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt vore fram-
 ställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle
 bifallas; 2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som inne-
 fattades i den af herr Fränckel m. fl. i fråga om punkten af-
 gifna reservation; och 3:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa
 yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till ut-
 skottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Berg, Volrath*, begärde votering, i anledning hvaraf och
 sedan till kontraposition därvid antagits afslag å utskottets
 hemställan uppsattes, justerades och anslogs en så lydande om-
 röstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten a)
 af sitt utlåtande n:o 111, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna
 hafva utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 10.

Punkterna b)–e).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 27 och
 30 sistlidne månad bordlagda utlåtanden och memorial:
 n:o 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
 rätt för jägmästaren E. M. Janse att för ålderstillägg räkna

sig till godo tjänstgöring såsom föreståndare för skogsskolan vid Skogshall,

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Löfvestads församling af vissa områden af förra militiebostället Löfvestads kungsgård n:o 46 i Malmöhus län,

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från $\frac{1}{4}$ mantal Sollida under kronodomen Stenhammar i Södermanlands län,

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra militiebostället 1 mantal Ekeby n:is 2 och 3 i Södermanlands län hörande lägenheter,

n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en under kronosäteriet Boda n:o 1 om ett mantal i Skaraborgs län hörande lägenhet,

n:o 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till Jönköpings läns landsting af nyttjanderätten till förra barberarbostället Långanäs n:o 1 i Jönköpings län,

n:o 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra militiebostället $\frac{2}{3}$ mantal Lysteryd n:o 1 i Kronobergs län,

n:o 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra länsmansbostället $\frac{2}{3}$ mantal Förlösa n:o 5 i Kalmar län hörande lägenhet,

n:o 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fem till förra majorsbostället 1 mantal Östbro n:o 1 Södra i Värmlands län hörande ägototter,

n:o 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en landshöfdingen i Västerbottens län förut på lön anslagen lägenhet Herrgårdan invid Umeå stad i Västerbottens län,

n:o 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte af en kronan tillhörig tomtedel i 8:e kvarteret, Sparre, i Karlskrona mot en annan, enskild person tillhörig tomtedel i samma kvarter,

n:o 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af förra landshöfdingebostället Rydhof n:o 1 i Jönköpings län,

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående användande af allmänna besparingar å riksstatsens femte hufvudtitel till inredande af kanonbåten Verdande till sjukvårdsfartyg för kusteskadern m. m.,

n:o 106, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret,

n:o 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggning vid Göteborgs hospital af en hållplats å statsbanan genom Bohuslän,

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggning af ledningar för distribuering af elektrisk energi från statens kraftstationer vid Trollhättan,

n:o 109, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Älf-sjö och Huddinge järnvägsstationer, samt

n:o 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ombyggnad af Genevads station å Väst kustbanan, biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 27 och 30 nästlidne april bordlagda utlåtande, n:o 1, i anledning af väckta motioner rörande införande af kommunalt veto med allmän folkomröstning i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 26 och 27 sistlidne månad bordlagda utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående ordnandet af apoteksväsendet efter utgången af år 1920, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och som Andra Kammarens i ämnet fattade beslut således ej blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen ärendet till Andra Kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre stationskarlsförmannen Per Perssons hustru Johanna Christina Persson, född Falkengren, från Malmö; och

2:o) angående förvaltningsbidrag till sjukkassar m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunder-rättelserna.

Herr *Östberg* afgaf en motion, n:o 78, om antagande under viss förutsättning af förslag till lag om val till Riksdagen.

Motionen föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott n:o 1.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett utskifte till förra häradshöfdingbostället Höija n:o 7 i Kristianstads län;

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den till förra häradshöfdingbostället 1 mantal Engla n:o 3 i Uppsala län hörande andel i soldattorpet till roten n:o 83 vid Enköpings kompani af Upplands infanteriregemente;

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägarandel i grufva; samt

n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen;

n:o 98, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tullen å brännvin och sprit samt vin;

n:o 99, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af rätt för tullverket att för införd vara utkräva ytterligare tull, sedan varan till importören utlämnats; samt

n:o 100, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 5 och 6 i tulltaxeunderrättelserna.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 101, till Konungen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 1, 2 och 3 §§ i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Upplästes och godkändes sammansatta banko- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 102, i anledning af justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om upphäfvande af vissa bestämmelser angående ränta; och

n:o 103, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående framläggande af förslag till lag om s. k. emissionsbanker.

Anmäldes och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående nedsättning i afgiften för växelprotest; och

n:o 11, i anledning af väckt motion om utredning, huruvida läkare må såsom straffpåföljd kunna frångas rätten att utöfva läkarverksamhet m. m.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Ledamoten af Riksdagens Första Kammare professor *G. Richert* är för närvarande till följd af strupkatarr förhindrad att deltaga i kammarens förhandlingar.

Stockholm 30 april 1907.

Edv. Alin.

Med. doktor.

Justerades elfva protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde; hvarjämte, liksom på hemställan af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,46 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
